

**VARHAISKASVATUKSEN LAADUN KEHITTÄMINEN
SEUDULLISELLA YHTEISTYÖLLÄ**

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Kasvatustieteiden laitos
Pro gradu -tutkielma
Paula Laakso
Tammikuu 2008

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
LAAKSO, PAULA: Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen seudullisella yhteistyöllä
Pro gradu –tutkielma, 105 s., 8 liitesivua
Kasvatustiede
Tammikuu 2008

TIIVISTELMÄ

Pro gradu –työn aiheena on varhaiskasvatuksen laatu ja seudullinen yhteistyö. Laadun määrittäminen on sidoksissa ympäristöön. Varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttavat monet tekijät, kuten arvot, puitteet, johtaminen, työyhteisön toimivuus, asiakkuudet ja arviointi. Varhaiskasvatuksen seudullinen yhteistyö muodostuu kuntien välisestä yhteistyöstä ja edellyttää yhteistä suunnittelua.

Deskriptiivisessä survey-tutkimuksessa kartoitettiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja lasten vanhempien mielipiteitä varhaiskasvatuksen laadun nykytilasta ja kehittämiskohteista. Lisäksi tarkasteltiin seudullisen yhteistyön nykytilaa ja päivähoiton kehittämiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimusalueena oli Kanta-Häme ja tutkimuskohteina erikokoiset maalaiskunnat. Aineisto hankittiin kyselylomakkeen avulla. Strukturoituja kysymyksiä täydensivät avoimet kysymykset. Varhaiskasvatuksen eri toimipisteisiin jaettiin kaikkiaan 200 kyselylomaketta. Lomakkeita palautettiin 154 kappaletta, joten vastausprosentti oli 77. Kvantitatiivinen aineisto analysoitiin tilastollisia menetelmiä käyttäen ja avovastaukset laadullisella sisällönanalyysillä.

Tutkimus osoitti, että varhaiskasvatuspalvelujen vahvuus on monipuolisuudessa. Lasten vanhempien ja työntekijöiden mielestä tärkeimpiä laatutekijöitä olivat lasten viihtyminen ja yksilöllinen huomioiminen sekä ammattitaitoinen henkilökunta. Lisäksi vastaajat arvostivat turvallista kasvuympäristöä, sopivan kokoisia lapsiryhmiä ja monipuolista toimintaa. Kasvatuskumppanuutta pidettiin tärkeänä tekijänä vanhempien ja henkilökunnan välisessä yhteistyössä, jolla nähtiin myös olevan vaikutusta lasten kehitykseen. Päivähoiton kehittämiskohteet liittyivät voimakkaimmin ryhmäkokoihin, sijaiskäytäntöihin, toiminnan dokumentointiin ja laatukäsikirjoihin.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että seudullista yhteistyötä on mahdollista lisätä kuntien omaleimaisuutta kunnioittaen. Seudulliset varhaiskasvatuksen yhteistyökohteet tuntuvat painottuvan opetussuunnitelmien suunnitteluun ja yhteisten koulutusten järjestämiseen. Yhteistyön kehittämistarpeet puolestaan kohdistuivat seudullisen päivähoitohaudun ja asiakasmaksukäytäntöjen yhtenäistämiseen. Erityisalojen asiantuntemuksen levittäminen seudullisesti ja sijaiskäytäntöjen kehittäminen mahdollistavat erityispalveluiden paremman saatavuuden ja pysyvyyden lasten arjessa. Laatutyön organisoiminen seudullisesti antaa myös mahdollisuudet osaamisen jakamiseen laajalla alueella. Suoritettussa tutkimuksessa laatutyö ja seudullinen yhteistyö koettiin kehittämisen kannalta tärkeänä työnä. Lisäksi seudulliselle yhteistyölle on olemassa tutkimuksen mukaan hyvät lähtökohdat.

Avainsanat: varhaiskasvatus, laatu, yhteistyö, seudullisuus ja kehittäminen.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	5
2	LAADUKKAAN ORGANISAATION OMINAISPIIRTEITÄ	8
2.1	Laatu	9
2.2	Arvot	13
2.3	Laadunhallinta ja johtaminen	14
2.4	Oppiva organisaatio	16
2.5	Asiakaspalvelu	18
2.6	Oppimisympäristö	20
2.7	Arviointi ja dokumentointi	22
2.8	Yhteenvedona laatuasiakirja	25
3	SEUDULLINEN YHTEISTYÖ	28
3.1	Yhteishankkeet	29
3.2	Ostopalvelu ja palveluseteli	31
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
4.1	Tutkimuskysymykset	34
4.2	Kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien yhdistäminen	34
4.3	Aineiston keruu	38
4.3.1	Perusjoukko ja otanta	39
4.3.2	Työntekijöiden ja vanhempien kyselylomake	40
4.4	Analyysimenetelmät	41
4.5	Tutkimuksen luotettavuus	42
5	TUTKIMUSTULOKSET	45
5.1	Laatukäsitykset	47
5.1.1	Kuntien vahvuuksia	49
5.1.2	Laadun kehittämiskohteita	52
5.2	Tyytyväisyys varhaiskasvatukseen	53
5.2.1	Puitteet ja palvelun taso	56
5.2.2	Lasten tarpeet ja prosessit	59
5.2.3	Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö	62
5.2.4	Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi	63
5.3	Seutukunnallinen yhteistyö	66
5.4	Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön kohteita	68
5.4.1	Asiakaspalvelu	70
5.4.2	Sisällön kehittäminen	75
5.4.3	Arvioinnin kehittäminen	77
5.4.4	Henkilökunnan täydennyskoulutus	79
6	YHTEENVETO JA POHDINTA	82
6.1	Laatukäsityksiä	86
6.2	Päivähoitopaikan hakeminen seudullisesti	88
6.3	Varhaiskasvatuksen sisältöjen seudullinen kehittäminen	90
6.4	Varhaiskasvatuksen ammatillinen tuki ja täydennyskoulutus	94
6.5	Yhteenvedo ja jatkotutkimusmahdollisuudet	96

LÄHTEET		101
LIITTEET		106
1. Kyselylomake varhaiskasvatuksen lasten vanhemmille		106
2. Kyselylomake varhaiskasvatuksen työntekijöille		109
3. Prosenttijakaumat varhaiskasvatuksen nykytilasta ja seudullisista yhteistyökohteista		112
KUVIOT		
KUVIO 1	Työntekijöiden prosentuaalinen jakaantuminen päivähoiton toimipaikkoihin ja eri ammatteihin	46
KUVIO 2	Merkittävimpiä laatutekijöitä varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien mielestä	51
KUVIO 3	Vanhempien ja työntekijöiden arvosanjakauma oman kunnan varhaiskasvatukselle	54
KUVIO 4	Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen osa-alueisiin summamuuttujien mukaisesti	55
KUVIO 5	Varhaiskasvatuksen puitteiden ja palvelun tason toimivuus arvioitavissa kunnissa	59
KUVIO 6	Lasten tarpeet ja prosessit	61
KUVIO 7	Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö	63
KUVIO 8	Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi	65
KUVIO 9	Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien mielipide kuntajaosta	67
KUVIO 10	Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön toteutuminen	68
KUVIO 11	Varhaiskasvatuksen seudulliseen yhteistyöhön kohdistuvia toiveita	69
KUVIO 12	Vanhempien ja työntekijöiden tärkeänä pitämiä asioita seudullisessa yhteistyössä	70
KUVIO 13	Pienryhmätoiminnan ja riittävän kasvatushenkilöstön määrän vaikutuksia lapsiryhmään	84
TAULUKOT		
TAULUKKO 1	Esimerkki laatukriteerien muodostamisesta. Kohteena vanhempien osallistuminen toiminnan suunnitteluun	23
TAULUKKO 2	Crohnbachin Alfa kerroin summamuuttujista	44
TAULUKKO 3	Vanhempien ja työntekijöiden tyytyväisyys päivähoiton sijaisjärjestelyihin	57
TAULUKKO 4	Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen resursseihin kuntakoon mukaan	58
TAULUKKO 5	Työntekijöiden ja vanhempien mielipide päivähoiton laatutietouden riittävydestä	64
TAULUKKO 6	Seudullisen yhteistyön riittävyys työntekijöiden ja vanhempien mielestä	66
TAULUKKO 7	Koulutuspäivien jakaantuminen vuoden aikana	79
TAULUKKO 8	Seudullisen yhteistyön kohteita	99

1 JOHDANTO

Tutkimuksessa kartoitettiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lasten vanhempien laatukäsityksiä ja seudullisia yhteistyökohteita maalaiskunnissa. Lisäksi arvioitiin varhaiskasvatuksen nykytilaa ja selvitettiin nykyisiä yhteistyökäytäntöjä. Tutkimuksessa kartoitettiin myös seudullisia yhteistyökohteita, joilla voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua.

Päivähoito, esiopetus ja kerhotoiminnat muodostavat varhaiskasvatuksen kokonaisuuden. Päivähoidon toimipaikoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa päivähoitoa tuottavia palvelupaikkoja eli päiväkoteja sekä ryhmäperhepäivähoito- ja perhepäivähoitopaikkoja. Näistä viimeisin yleensä on hoitajan oma koti, jota ei varsinaisesti luokitella palvelupaikaksi. Esiopetusta annetaan päiväkodeissa tai kouluissa. Varhaiskasvatukseen vaikuttavat monet yhteistyötahot. Hyvällä yhteistyöllä luodaan toimivat palvelut perusopetuksen, terveydenhuollon, kiinteistö-, ruoka- ja kuljetuspalvelujen sekä eri järjestöjen yhteistyönä. Lisäksi tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat kuntayhtymät ja toiset kunnat.

Seudullinen yhteistyö on todettu olevan tällä hetkellä nopeimmin kasvava kuntien yhteistyömuoto. Kuntia suorastaan painostetaan yhteistyöhön ja houkutellaan kuntaliitoksiin (Webbredaktion 2006). Monissa kunnissa väestöpohja ei ole riittävä turvaamaan riittäviä palveluja, jolloin seudullisilla yhteistyömalleilla haetaan ratkaisuja palvelujen tuottamiseen. Kunta- ja palvelurakenteita tuetaan 2005 alkaneella Paras - hankkeella. Hankkeen tavoitteena on turvata asukkaille kuntien vastuulla olevat hyvinvointipalvelut sekä luoda elinvoimaisia ja toimintakykyisiä kuntarakenteita. Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta tuli voimaan helmikuussa 2007 ja on voimassa 2012 loppuun. Puitelaki antaa kunnille puitteet uudistaa kunta- ja palvelurakenteita, joiden pohjalta syntyy alueellisia erityispiirteitä vahvistavia kuntarakenteita. (Hagerlund 2007.) Kuntien yhdistäminen asettaa haasteita erilaisten organisaatioiden yhteensovittamiseen. Riittääkö kuntalaisilla motivaatiota muuttaa omia toimintatapojaan ja halutaanko ylipäänsä yhdistyä suurkunniksi vai pysyä itsenäisinä kuntina? Nähdäänkö kuntien välinen yhteistyö

tarpeellisenä? Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena on kartoittaa seudullisia yhteistyömahdollisuuksia asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen laatua ei voi mitata pelkästään tunnuslukuina, käyttöasteina tai tilinpäätöksenä. Varhaiskasvatus sisältää aitoa arjen toimintaa; luovaa kasvatusta ja opetusta, jotka vaikuttavat tulevaisuuden kansalaisiin. Laadun määrittäminen ja arviointi on tarkoituksenmukainen keino saada päivähoidon arkea näkyväksi. Suomessa varhaiskasvatuksen laatua on kehitetty valtakunnallisesti ohjaavilla varhaiskasvatuksen- ja esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteilla sekä turvallisuussuunnittelulla. Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi on yleistynyt, mutta arviointi ei ole tutkimusten mukaan vielä riittävää. Vuonna 2003 tehdyn tutkimuksen mukaan 66 prosentilla Suomen kunnista ei ole varhaiskasvatuksessa laatuasiakirjaa, jossa selvitetään strategiat arviointimenetelmineen (Alila 2003, 14, 24). Lisäksi arviointi painottuu voimakkaasti määrälliseen arviointiin käyttö- ja täyttöasteineen sekä taloudellisiin tunnuslukuihin (Hujala et al 1999, 1-4). Tässä tutkimuksessa jatketaan varhaiskasvatuksen laadun määrittämistä vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta sekä laajennetaan laatuajattelua seudullisen yhteistyön vaikutuksiin laadun kehittäjänä.

Päivähoidossa tulee keskittyä laadun toimintaprosessien arviointiin ja kehittämiseen asiakkaan hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kasvatukseen ja opetukseen liittyvistä asioista pitää keskustella säännöllisesti työyhteisöissä. Laatutyöhön vaaditaan arvokeskustelua ja tietoa strategisesta suunnittelusta. Laatutyö vaatii resurssien lisäksi sitoutumista uudenlaiseen toimintakulttuuriin ja pitkäaikaiseen kehittymisprosessiin. Kuntien johtamisjärjestelmät ja organisaatioiden toimivuus vaikuttavat laatutyön onnistumiseen. Pienissä kunnissa laatutyö saattaa jäädä yhden ihmisen vastuulle, jolla on jo muutenkin paljon tehtäviä päivähoiton hallinnossa. Seudullinen yhteistyö antaa mahdollisuuksia jakaa kehittämistyön vastuita eri kuntiin. Laatutyössä johtaja tarvitsee tuekseen toimivan organisaation, jossa johtamis- ja toimintajärjestelmät ovat kunnossa. Toimivassa laatuorganisaatiossa työtehtävät ovat jokaisella selvillä ja työtä tehdään tavoitteellisesti. Työntekijöiden hyvinvointi on tärkeää, mutta varhaiskasvatuksen pääpaino on säilytettävä lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa. Laatu perustuu lasten tarpeista lähtevään toimintaan, joka luo hyvää oloa lapsille. Lasten hyvä olo heijastuu niin henkilöstön työviihtyvyyteen kuin lasten vanhempiinkin.

Tutkimusongelmat kohdistuivat laadun määrittämiseen ja varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön selvittämiseen. Tavoitteena oli selvittää, mitä asioita pidetään hyvänä laatuna varhaiskasvatuksessa. Lisäksi kartoitettiin seudullisen yhteistyön nykytilaa ja kehittämishaasteita. Tutkimus rajattiin maalais kuntien päivähoiton ja esiopetuksen toimipaikkoihin ja toteutettiin kyselylomakkeella. Kyselylomake sisälsi strukturoituja kysymyksiä sekä avokysymyksiä. Aineisto analysoitiin sekä kvantitatiivisesti, että kvalitatiivisesti sisällönanalyysillä. Kvantitatiivisen analysoinnin apuna käytettiin tilastollisia testejä. Vastaajaryhmien tilastollista merkitsevyyttä mitattiin T-testillä ja kuntakokoa ANOVA:lla. Toimintapaikkoihin ja ammattiryhmiin liittyvissä tilastollisissa vertailuissa käytettiin välineenä Kruskalin – Wallisin testiä. Lisäksi aineistoa kuvattiin prosenttiluvuilla ja keskiarvoilla. Avokysymykset käsiteltiin laadullisesti sekä laadullista aineistoa kvantifioimalla. Tutkimukseen vastasi 154 varhaiskasvatuksen työntekijää ja lasten vanhempaa. Vastausprosentti oli 77. Tutkimustulosten perusteella on mahdollista kehittää varhaiskasvatuksen laatua ja seudullista yhteistyötä.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä selvitettiin laadun käsitettä. Varhaiskasvatuksen laatuun liittyy olennaisesti johtamiseen, oppivaan organisaatioon, asiakaspalveluun, ympäristöön ja arviointiin liittyvät asiat. Näitä asioita selvitettiin luvussa kaksi. Kolmannessa luvussa kerrottiin seudullisen yhteistyön taustaa. Samassa yhteydessä perehdyttiin varhaiskasvatuksen ostopalveluun ja palvelusetelin käyttöön. Tutkimuksen toteutusta ja metodologista taustaa selvitettiin neljännessä luvussa. Tutkimustulokset koottiin viidenteen lukuun. Tutkimustulokset jaettiin laatukäsityksiin, tyytyväisyyteen varhaiskasvatukseen ja seudulliseen yhteistyöhön. Kuudennessa luvussa pohdittiin tutkimuksen laatukäsityksiä ja niiden vaikutusta varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Kuudennessa luvussa otettiin kantaa myös päivähoitopaikan hakemiseen seudullisesti. Lisäksi tarkasteltiin varhaiskasvatuksen sisältöjen ja ammatillisen tuen kehittämistä seudullisesti.

Keskeiset käsitteet: varhaiskasvatus, laatu, yhteistyö, kumppanuus, seudullisuus, kehittäminen.

2 LAADUKKAAN ORGANISAATION OMINAISPIIRTEITÄ

Kuka määrittää hyvän laadun? Laatu riippuu käyttötarkoituksesta ja liittyy aina kontekstiin, missä laatua määritellään. Lisäksi laatu on moniulotteinen. Laatua on mahdollista lähestyä palvelun käyttäjien tai viranhaltijoiden näkökulmasta. Näiden yhteisymmärryksellä on mahdollista kehittää hyvää laatua kunnissa. Varhaiskasvatukseen vaikuttaa lasten, vanhempien, työntekijöiden ja viranhaltijoiden yhteistyö. Yhteistyö on eri toimijoiden yhdessä suunnittelemaa ja toteuttamaa. Yhteistyötä syvällisempää on kumppanuus. Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31). Vastaavasti tiimityöllä tarkoitetaan joukkoa ihmisiä, joilla on yhteinen tavoite, jonka saavuttamiseen tarvitaan sujuvaa yhteistyötä sekä tietojen ja taitojen yhteensovittamista (Strömmer 1999, 118).

Varhaiskasvatukseen kehityshaasteita on kartoitettu jonkin verran Suomessa. Kauppi (2001) tutki päivähoiton kehittämispolitiikkaa. Tutkimuksessa tarkasteltiin päivähoiton kehityksen painopistealueita esimiehille suunnatun kyselyn perusteella. Kaupin tutkimuksen mukaan päivähoiton tärkeimpiä kehityskohteita oli muun muassa laadun ja yksiköiden välisen yhteistyön kehittäminen sekä verkostoitumisen vahvistaminen. (Kauppi 2001, 52-58.) Vastaavasti Parrila (2002) totesi tutkimuksessaan, että päivähoiton laadun kehittämisessä pitää panostaa henkilöstön koulutuksen ja ammatillisuuden kehittämiseen, toimintasisältöjen monipuolistamiseen sekä toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden lisäämiseen. Parrilan tutkimus kohdistui perhepäivähoitoon. (Parrila 2002, abstract, 179-180.) Alilan (2003) Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan puolet 296:sta kyselyyn vastanneista kunnista tekee seudullista laatu-yhteistyötä varhaiskasvatuksessa. Laadun yhteistyöksi kuvattiin pääsääntöisesti henkilöstön yhteiset koulutukset ja yhteinen suunnittelutyö. (Alila, 2003: 29-30, 73-74.) Mitä suunnittelutyö sisältää ja liittyykö siihen toimintatapoja kehittäviä keskusteluja henkilöstön välillä? Kunnilla on velvollisuus kouluttaa henkilökuntaa riittävästi. Asettaako koulutusvelvoite pakkokouluttautumista koulutusten takia vai osataanko koulutusten anti tuoda näkyväksi konkreettisenä kehitystoimintana päivähoitossa? Seudullista yhteistyötä lisäämällä on

mahdollista vahvistaa varhaiskasvatuksen verkostoja. Laatu kehitetään kuitenkin paikallisten toimijoiden avulla.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksissä on todettu, että keskeisiin tutkimuskohteisiin kuuluu tällä hetkellä muun muassa varhaiskasvatuksen laadun ja toimintaympäristön tutkimustarpeet sekä arviointikäytäntöjen kartoittaminen ja opetussuunnitelmien sisällön toteutuminen käytännössä. Varhaiskasvatuksen laatuun ja sisältöihin liittyvää tutkimusta on todettu olevan riittämättömästi. Vanhempien monimuotoiset työolot ja sen myötä lasten päivähoitotarpeet ovat lisänneet haastetta tutkia ja kehittää palvelurakenteita sekä alueellista ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 23-34.) Seudulliseen yhteistyöhön liittyvä tutkimus ja kehittämistoiminta on ajankohtaista ja merkityksellistä kuntien varhaiskasvatuksen kehittämisessä. Kehittämistoiminnan tarkoitus on parantaa kuntien palvelutarjontaa lapsiperheille.

2.1 Laatu

Amerikkalainen laatuasiantuntija Joseph Juran on määrittänyt laadun sanomalla: ”Laatua on sopivuus käyttötarkoitukseen.” (Holma 2007; Raivola 2000, 30-31). Laadulle ei ole olemassa yhtä määritelmää, vaan jokainen yksilö ja yhteisö määrittää laadun itse. Jokaisen yhteisön laatu muodostuu omassa kontekstissaan. Laatu on määriteltyä ja se sisältää arvoja, uskomuksia ja mielenkiinnon kohteita. Joissakin yhteyksissä sanotaan, että laatu ei ole arvovälitteinen, mutta ihmiset arvottavat laadun positiivisesti. Laatuksiteereiksi muodostuu niitä asioita, joita yhteisö pitää tärkeänä ja joita toiminnalla tavoitellaan. (Holma 2007.)

Laatukäsitteitä käytettiin jo 1920-luvulla, mutta näkyväksi laatukäsitteet tulivat 1980-luvulla taloushallinnossa ja julkisen palvelun aloilla. Päivähoidossa laatuun liittyvät asiat voimistuivat yhteiskunnallisesti järjestettyjen päivähoitopalveluiden yleistyttyä, jossa vaikuttavana tekijänä oli muun muassa subjektiivinen päivähoito-oikeus. Silti laatuun liittyviä asiakirjoja on tutkimuksen mukaan tehty suhteellisen vähän suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmat eli VASU:t ovat

yleistyneet huomattavasti nopeammin ja saavuttaneet lähes koko valtakunnallisen kattavuuden. (Alila 2003, 14, 23; Alila & Ruokolainen 2004, 81; Raivola 2000, 28.)

Yhdysvalloissa varhaiskasvatuksen laatua on tutkittu ajasta ja kontekstista irrallisena objektiivisesti havaittavana kokonaisuutena. Amerikkalaiset tutkijat uskoivat 1980-luvulla voimakkaasti siihen, että varhaiskasvatuksen laatua voidaan hallita asiantuntijoiden määrittämänä kokonaisuutena. Käsitys on levinnyt eri puolille maailmaa ja ohjannut varhaiskasvatuksessa käytävää laatu keskustelua 2000 -luvulle. Eurooppalaiset varhaiskasvatustutkijat kritisoivat laadun lähestymistä pelkästä asiantuntija näkökulmasta, koska heidän mielestä laatu liittyy aina olemassa olevaan kontekstiin. Näin ollen laadun määrittelyyn pitää osallistua kaikkien niiden henkilöiden, joita laatu koskettaa. (Dahlberg 1999, 4-6, 89-98; Parrila 2004, 71-72.) Laatu tutkimusta pitää kohdentaa käyttäjien mielipiteisiin. Palvelukokonaisuuksia on mahdollista kehittää yhdistämällä asiantuntijoiden ja käyttäjien mielipiteitä.

Laatu on suhteellinen ja rakennettu käsite, jonka määritelmät muuttuvat kontekstin mukana. Laatu merkitsee eri asioita eri ihmisille ja liittyy aina johonkin kohteeseen. Viranomainen, työntekijä ja asiakas korostavat kukin omia erityispiirteitään ja antavat laadulle oman konkreettisen tulkinnan ja sisällön. Laadun määrittelyssä ei pyritä yleistettävyyteen, vaan tavoitteena on tulkita eri osapuolten tarpeita ja muodostaa tarkoituksenmukainen palvelukokonaisuus. Laatua määriteltäessä pitää eritellä, mitä laatu sisältää, mihin osatekijöihin se liittyy, ja mitkä piirteet ovat laadun kannalta tärkeitä. (Outinen et al 1994, 13-14.)

Laatutyö on asiakkaiden parissa tapahtuvaa ja heidän tarpeitaan tyydyttävää työtä. Laatu on kokonaisuus, joka täyttää kohteeseen kohdistuvat odotukset. Laadun kriteerit ovat ominaisuuksia, jotka muodostuvat asiakkaiden tarpeista. Laatu on rakenteista, prosesseista ja tuloksista muodostuva kokonaisuus. Varhaiskasvatuksen rakenteisiin luokitellaan muun muassa ryhmäkoot, aikuisten määrä lapsiin nähden ja opetussuunnitelmat. Prosesseja ovat tapahtumat, käytännön toiminta sekä lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus. (Dahlberg et al 1999, 95-99.)

Laatu ja sen määrittäminen tähtäävät kokonaisvaltaiseen erinomaisuuteen. Loppujen lopuksi laatua on se, miten kukin laadun määrittelee. Eri tutkijat ovat jakaneet laatuun

liittyviä osatekijöitä. Outinen (1994) jakaa sosiaali- ja terveystalouden laadun syntyyn liittyvät tekijät seuraavasti: sisältö, asiakaspalvelu, toteutus, toimintaedellytykset, tukijärjestelmät ja tulokset. (Outinen et al 1994, 13-14.) Melhaisin ja Mossin (1991) päivähoiton laadun lähtökohtana on hyvä perushoito ja aikuinen – lapsi vuorovaikutus (Melhuis & Moss 1991, 84-89).

Laadun kolme peruselementtiä on palvelun yhdenmukaisuus, asiakkaan ja työnantajan tyytyväisyys sekä palvelun suorituskyky. Palvelun yhdenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että samaan tulokseen päädytään riippumatta siitä, kuka palvelun antaa. Asiakaspalvelunäkökulmasta laadulla tarkoitetaan sitä, että ihmisille tarjotaan sellaisia palveluja, joita he todella haluavat. Asiakkaan tulee voida luottaa palveluun ja saatava kokea palvelu turvalliseksi. Jokaisella palvelulla on omat erityispiirteensä ja laatuodotuksensa. Palvelun suorituskykyä arvioidaan monesti tehokkuudella. Miten vaikuttavaa saatu koulutus on ja miten tehokkaasti koulutus on johtanut käytännön osaamiseen suhteessa käytettyyn aikaan ja koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Tässä suhteessa laatu ja määrä kulkevat rinnakkain. (Blanchard & Johnson 1984, 21; Holma 2007; Sarala & Sarala 2001, 93-101.)

Suomessa urauurtavan kattavan jäsenyyksen päivähoiton laadusta ovat tehneet Hujala ja Huttunen vuonna 1995. Päivähoiton laadun jäsentäminen perustuu tutkijoiden merkityksellisiksi nostamiin näkemyksiin päivähoiton laadun näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen laatu jaetaan seuraaviin osatekijöihin: palvelun taso, puitetekijät, välilliset tekijät, prosessi- ja vaikuttavuustekijät. Edellä mainittua jaottelua on käytetty päivähoiton laadun arvioinnin perustana. Palvelun taso muodostuu palvelun riittävydestä ja saatavuudesta. Puitteet muodostavat lapsiryhmän koostumus, ihmissuhteiden pysyvyys ja fyysinen ympäristö. Välillisiä tekijöitä ovat muun muassa kasvatuskumppanuus lasten vanhempien kanssa, henkilökuntaan kohdistuvat ammatilliset asiat, johtajuus ja yhteistyö. Prosessitekijöitä ovat perushoito, leikki, varhaiskasvatuksen sisältöalueisiin liittyvä toiminta esimerkiksi musiikki, kädentaidot, luontokasvatus ja kielelliset taidot. Lisäksi päivähoiton prosesseja muodostavat lasten välinen vuorovaikutus, oppimisympäristöt sekä toiminnan suunnittelu ja arviointi. Vaikuttavuustekijöitä ovat lasten kasvu, kehittyminen ja oppiminen sekä myönteiset kokemukset. Lisäksi vanhempien tyytyväisyys ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus vaikuttavat varhaiskasvatuksen laatuun. (Hujala 1999, 58-60, 77-80.)

Laatua tuottavien yhteisöjen on määriteltävä, mikä on palvelun tuottamiseen tarvittava palveluprosessi ja sen tavoite. Samassa yhteydessä määritellään asiakkaat, ja heidän todelliset tarpeensa. Laatutyössä palvelu suunnitellaan tyydyttämään asiakkaan tarpeet. Tuotantoprosessi laaditaan tuottamaan tehokkaasti haluttu palvelu. Laatutyöhön kuuluu laadun varmistaminen arvioimalla. (Raivola 2000, 31-32.) Kansainvälisessä vertailussa tutkimustiedolla on merkittävä asema laadun kehittämisessä. Esimerkiksi Belgiassa tutkimustietoa käytetään apuna konkreettisten laatustandardien asettamisessa. Tutkimustoiminnalla tunnustetaan päivähoiton laatuun määritettävät erilaiset asiat. Laatustandardeilla halutaan nostaa esiin se, että päivähoito on aina riippuvaista palvelun tausta-ajatuksista ja kontekstista sekä henkilöstön työhistoriasta ja kiinnostuksen kohteista. (Palola 2000, 40-41, 62-64.)

Varhaiskasvatus on tiimityötä ja kumppanuutta. Asiakkaan huomioiminen ja kasvatuskumppanuus kehittää palvelua lähemmäksi kuntalaisia. Laadukkaassa varhaiskasvatusorganisaatiossa jäsenet sopivat asioista yhdessä ja toimivat sen mukaisesti. Oppivaa organisaatioajattelua tukeva päivähoiton johtaminen edistää laadun kehittämistä yhdessä. Laadukkaassa varhaiskasvatusorganisaatiossa työ on selkeästi määritelty ja kaikki tietävät perustehtävänsä. Työntekijöiden ammatillinen osaaminen ja tietämys mahdollistavat laadukkaan varhaiskasvatuksen. Varhaiskasvatuksessa tärkeintä on kohdata lapset tasa-arvoisesti ja varmistaa lasten turvallinen toimintaympäristö. Tasa-arvoisuuteen liittyy lapsen kasvattaminen, hoitaminen ja opettaminen sellaisena kuin lapsi on. Jokainen lapsi koetaan arvokkaana omine ainutlaatuisuuksineen. Turvallinen toimintaympäristö sisältää psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen ympäristön.

Toimivalla varhaiskasvatusorganisaatiolla mahdollistetaan lapsen tasapainoinen kehittyminen. Toimiva työyhteisö kirjaa yhteiset sopimukset laatuasiakirjaan ja noudattaa niitä. Laatuasiakirja kokoaa organisaation yhteiset periaatteet työyhteisön arvoista, toimintatavoista, perustehtävästä, johtamisesta, alaistaidoista, oppimisesta, asiakaspalvelusta, arvioinnista, kehittämisestä ja dokumentoinnista. Laadukas varhaiskasvatusyhteisö kehittää toimintaansa kokonaisvaltaisesti.

2.2 Arvot

Dahlberg (1999) toteaa: ”Lapset ovat sellaisia, millaisiksi me he teemme.” Aikuisten arvostamat asiat ohjaavat lasten kasvatusta. Lapset ovat pedagogisten käytäntöjen tuotteita, silloin kun aikuisten ajatukset ja suunnitelmat ohjaavat lasten kasvatusta. Päiväkodeissa on pitkään vallinnut aikuisjohtoisuus, vaikka pedagogit puhuvat lapsilähtöisyydestä. Lapsilähtöisessä toiminnassa lapsia kuunnellaan ja lapset saavat tehdä valintoja. (Dahlberg et al 1999, 62-66, 87-92.)

Lapsilähtöisen toiminnan luominen alkaa yhteisistä arvokeskusteluista. Arvot ohjaavat laadun määrittelyä. Arvokeskusteluilla luodaan työyhteisöön yhteinen näkemys, joka on perustana koko toiminnalle, suunnittelulle ja kehittämiselle. Arvokäsityksiin vaikuttaa niin tiede kuin ihmisten tunteetkin. Työyhteisössä tunteet, arvot ja työn vaatimukset pitää liittää yhteen. Yhteisten pyrkimysten kautta yhteisö rakentaa kuvaa tavoitellusta toiminnasta eli hyvästä laadusta. (Puolimatka 2004, 19, 30-35.) Tunteet ohjaavat ihmistä tekemään valintoja, mutta tiedettä pidetään oikeana totuutena. Varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden määrittämät laatukriteerit perustuvat tieteeseen, jonka mukaan ne nähdään ekologisesti valideina joka paikassa. Positivistit ajattelevat, että maailmaa voidaan hallita tieteen keinoin ja tiede nähdään arvovapaana. Tieteen avulla maailmaan luodaan järjestystä ja säännönmukaisuutta. Tieteellisen totuuden edessä ihmisten arvoilla tai kulttuurisidonnaisuudella ei ole valtaa, vaan asiantuntijoiden määrittämät laadun määritteet ovat vallitsevia. (Parrila 2004, 71-72; Dahlberg 1999, 4-6, 89-92.)

Laatuun vaikuttaa tieteellinen totuus sekä ihmisten arvotietoisuus. Arvotietoisuus ulottuu osaan ihmisen persoonallisuutta, joka voi ratkaisevasti vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen. Sivistyksen tarkoitus on laajentaa tietoisien arvojen hallitsemaa aluetta. Arvojen yksilöllisyys ohjaa ihmistä toimimaan arvostamallaan tavalla ja ihminen kokee toimineensa oikein. (Puolimatka 2004, 340-343.) Lait, asetukset ja tutkittu tieto luovat perustan toiminnalle, jota erilaiset ihmiset lähtevät toteuttamaan. Työyhteisö koostuu erilaisista persoonista, joiden tehtävä on sopia työyhteisölle yhteiset toimintaperiaatteet ja laatukriteerit.

Laadun määrittäminen edellyttää toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja arvokeskustelua. Toimijoiden välinen vuoropuhelu on jokaiselle läsnäolijalle oppimisprosessi, jossa yhdessä luodaan yhteinen käsitys päivähoidosta ja toimintatavoista. Yhteisössä keskustellaan ja sovitaan tavoitteet, joita kohti työtä tehdään. Yhteiset tavoitteet sitovat kaikkia. Yhteisellä keskustelulla laaditaan toimintatapoja ja kuvataan toimintaprosesseja. Näistä laaditaan laatukriteeristö, jota arvioidaan säännöllisesti. Yhteisiin keskusteluihin panostettu aika mahdollistaa laadun kehittämisen.

2.3 Laadunhallinta ja johtaminen

Laadunhallinta on kehittämis- ja johtamistoimintaa, jossa määritellään tavoitteet, vastuut ja toteutus. Laadunhallinnassa kiinnitetään huomiota prosesseihin ja niiden vaikutuksiin. Prosesseihin vaikuttaa olennaisesti työyhteisö, toiminnan rakenteet ja puitteet. Laadunhallinta toteutuu arjessa jatkuvana laadun parantamisena, arviointina ja kehittämisenä. Laadunhallinnassa mietitään laatukriteereitä ja palautemenetelmiä toiminnan arvioimiseksi. Tutkimustiedolla on olennainen merkitys laadun kehittämisessä. Tutkimustieto antaa asianmukaiset lähtökohdat toiminnan kehittämiseen ja laadunhallinnalle. (Holma 2007.)

Johtaminen on tavoitteellista toimintaa kohti visiota. Johtaminen on toisten johtamista ja auttamista saavuttamaan tavoitteet. Johtamiseen liittyy päätösten tekeminen ja niistä vastuun ottaminen. Johtajan tehtäviin kuuluu olennaisesti huolehtia siitä, että ryhmä pysyy perustehtävässään ja toimii tavoitteiden mukaisesti. (Hujala 2007.) Johtaminen on ihmisten johtamista ja ympäristön luomista. Johtamisessa korostuu visiointi, tieteellinen vaikuttaminen ja vastuu. Johtaja käynnistää, ohjeistaa ja aikatauluttaa toimintaa. Lisäksi johtajan tehtävä on varmistaa, että jokainen työntekijä tietää perustehtävänsä ja osaa toimia tavoitteiden suuntaan. Johtajuus on päämäärään auttamista. Johtajuuden käsitettä on määritelty monella tavalla. Olennainen tekijä johtajuudessa on, että organisaatio määrittelee, mitä johtajuus tarkoittaa omassa organisaatiossa. Määrittelyn jälkeen jokainen toimii sovitun tavan mukaisesti. Johtajuus on kaikkien yhteinen asia, niin esimiesten kuin

alaistenkin. Johtajuus, kuten alaistaidotkin, liittyy organisaation omaan ympäristöön. (Howard & Scheffler 1996, 103-112; Nivala 1999, 1-2.)

Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtaminen on perustehtävän kehittämistä ja henkilöstön hyvinvoinnista huolehtimista. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa pedagoginen johtaja ei välttämättä ole vastuussa lapsiryhmän opettamisesta, vaan ryhmän henkilökunnan vastuuttamisesta laadukkaan opetuksen tuottamiseen. Johtaja organisoii päiväkodin toimintaa ja työntekijät toteuttavat pedagogiikkaa lasten kanssa. Pedagogiseen johtamiseen kuuluu vaikuttaminen siihen toimintaympäristöön, jossa pedagogiikka toteutuu. (Nivala 1999, 16-21.)

Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan lähtökohtana on asiakaslähtöinen toiminta, jossa vanhemmat koetaan aktiivisina osallistujina ja palvelun kehittäjinä kunnan resurssien mukaisesti. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan keskeisempiä lähtökohtia on pyrkimys järjestää asiakkaiden kannalta tasavertaisia palveluja käytettävissä olevin voimavaroin. Palvelujen pitää vastata tasapuolisesti koko väestön palvelutarpeisiin. (Hujala et al 1999, 57.) Kaikki kunnat eivät pysty tuottamaan kaikkia palveluja itse. Erityisosaamista tai kaikkia palveluja ei ole jokaisessa kunnassa saatavilla. Varhaiskasvatuksessa palvelujen laajuus riippuu myös työntekijöiden suuntautuneisuudesta ja harrastuneisuudesta. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisella opetussuunnitelmalla tavoitellaan tasalaatuista kasvatusta, opetusta ja hoitoa eri puolilla Suomea. Rajanveto siihen, miten paljon kuntien pitää tarjota erityispalveluja tai antaa kuntalaisilleen tukea osallistua seudullisiin toimintoihin, jää kuntien harkittaviksi. Asiakkaiden mielipiteitä kartoittamalla saadaan tietoa seudullisesti kiinnostavista asioista, joissa kunnat voivat tehdä yhteistyötä ja jalostaa palvelutarjontaa.

Laadunhallinnasta ovat vastuussa kaikki työntekijät, vaikka päävastuu on johtajilla. Laadunhallinnan tarkoituksena on hahmottaa kokonaisuutta osana jokapäiväistä työtä. Laatuajattelu lähtee strategisen suunnittelun periaatteista. Strategisella suunnittelulla luodaan suuntaviivat palvelujen tarjonnalle, sisällölle, rahoitukselle ja aikatauluille. Pidemmän aikavälin suunnittelulla mahdollistetaan työntekijöiden suunnitelmallinen ohjaaminen kohti haluttua tavoitetta ja palvelun organisoiminen pitkällä tähtäimellä. (Blanchard & Johnson 1984, 22-44; Lumijärvi & Jylhäsaari 1999, 233-243.) Työsuhteisiin valitaan sellaisia työntekijöitä, jotka ovat motivoituneet työhönsä ja ovat valmiita

kehittämään työtään. Esimiesten ja työntekijöiden vuorovaikutuksen on oltava toimivaa. Asioiden pohtiminen yhdessä sitouttaa työyhteisöä toimimaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Sama pätee seudulliseen yhteistyöhön ja yhteistyötahoihin. (Howard & Scheffler 1996, 8-12.)

Varhaiskasvatuksen laadunhallintaan liittyvä laatujohtaminen on asiakaslähtöistä, tilannesidonnaista ja strategiapohjaista. Laatujohtamisessa opitaan prosessien arvioinnista ja saadusta palautteesta. Laatujohtamisessa ei korosteta suoritearviointia tai määrällistä tuottamista, vaan laatujohtaminen perustuu pienin askelin etenevään toiminnan kehittämiseen. Laatujohtamisen kustannussäästöt saavutetaan pitkällä aikavälillä ja vastuullisella tiimityöllä, jossa kaikki sitoutuu yhteisen päämäärän saavuttamiseen. Laatujohtaminen sopii palvelun kokonaisvaltaiseen tasapainoiseen kehittämiseen. (Lumijärvi & Jylhäsaari 1999, 230-232.) Tiimimäinen laatujohtaminen sopii yhdeksi seudullisen yhteistyön malliksi. Strategisen seudullisen yhteistyön perustaksi tarvitaan tutkimustietoa käytössä olevista yhteistyötavoista ja tulevaisuuden toiveista.

2.4 Oppiva organisaatio

Oppivassa organisaatiossa työyhteisö oppii yhdessä. Aktiivinen ryhmän toiminta ja sen kehittäminen johtaa kehittämistulosten lisäksi hyödylliseen oppimiseen. Jokainen työntekijä tulee kuulluksi, ja jokainen voi opettaa sekä oppia toiselta. Oppiminen edellyttää muutosta ja tuttuun työskentelytapojen muuttamista. Työssä oppiminen nähdään oppivan organisaation yhteydessä yhteisen toiminnan kehittämisenä, johon kaikki saavat osallistua. Yhteiset toimintaperiaatteet sovitaan yhdessä. Oppiminen tapahtuu kiinteästi oppijan päivittäisessä toiminnassa ja toimintaympäristössä. Toimintaympäristöä muokkaamalla voidaan edistää oppimista. Laadun kehittäminen edellyttää oppimista ja uudistamista. (Boud 1999, 29-31; Sarala & Sarala 2001, 53-54.)

Oppivassa laatuorganisaatiossa kohdataan päiväkodin voimassaolevat käytännöt sekä rakennetaan uutta kulttuuria nykyhetkeen. Oppiva laatuorganisaatio osaa yhdistää laatujohtamisen, toimintaprosessien arvioinnin ja oppivan organisaation kehittämisen.

Kokonaisuutena osaamisen johtaminen on päiväkodin henkilöstön oppimisen ohjaamista niin, että se edistää päiväkodin perustehtävän toteuttamista. Osaamisen kehittäminen perustuu työn tutkimiseen ja työssä oppimiseen päivähoiton arjessa. Toiminnassa hyväksytään ihmisten erilaisuus, jota voidaan käyttää oppimisen voimavarana. Työyksikön jäsenet tutkivat ja arvioivat omaa ja työyhteisön toimintaa säännöllisesti. Reflektiivisen kehittämisen interventiolla pyritään tekemään näkyväksi työyhteisön hiljaista tietoa ja luomaan uusia tapoja tulkita omaa työtä ja toimintaa. Keskeisenä tekijänä on arviointi ja kehittyminen, jossa kaikilla työntekijöillä on vastuullinen asema. (Karila & Nummenmaa 2002, 28-31.)

Työssä oppiminen antaa työntekijälle henkilökohtaisia mahdollisuuksia kehittää itseään. Oppiminen on koko elämän jatkuva prosessi, jossa tarpeet muodostuvat yksilöistä ja yhteisöstä. Kehittävä henkilökunta mahdollistaa lasten oppimisen ja oppimisympäristön kehittämisen. (Boud 1999, 34-38.) Laadun kehittäminen edellyttää panostusta koulutukseen ja työssä oppimiseen, jotta kehittyminen voi jatkua. Vastaavasti työntekijöiltä odotetaan koulutuksen näkymistä työtä edistävänä tekijänä. Toisilla työntekijöillä tietotaito on peräisin koulutuksesta, toisilla työ- ja elämäkokemuksen myötä. Moniammatillisessa ja iältään heterogeenisessä työyhteisössä työntekijöiden välisillä keskusteluilla on iso merkitys. Kaikkien on kohdattava toisensa tasavertaisina oppijoina ja luotava toiminnalleen yhteinen linja keskustelemalla.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on vallinnut ajattelu, jossa työntekijät opettavat kaikkia sisällön osa-alueita. Varhaiskasvatuksessa erikoistuminen ei näy vielä voimakkaasti. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Ranskassa lasten opettaja on koulutettu ikäluokkaa varten. USA:ssa keskitytään erikoistumiseen, koska osaajia on paljon. Uudessa-Seelannissa ja Espanjassa opettajat työskentelevät vanhempien lasten kanssa ja hoitajat keskittyvät nuorempiin. 5-6 –vuotiaita opetetaan, ja nuoremmat lapset oppivat näkemällä vanhempia lapsia. (Moss 2002, 106-111.) Opettajan erikoistuminen tiettyyn oppiaineeseen on mahdollista varhaiskasvatuksessa, mutta se vaatii ajattelutapojen muuttamista. Suomessa on totuttu siihen, että tietyt kasvattajat hoitavat oman ryhmänsä kaikilla sisältöalueilla. Erikoistuminen edellyttäisi kasvattajan liikkumista ryhmien välillä, mutta saattaisi syventää opetusta.

Täydennyskoulutuksella on merkittävä asema varhaiskasvatuksessa, koska päivähoito on kehittynyt vauhdikkaasti kohti uusia toimintatapoja ja kasvatuserityksiä. Autoritäärisestä opetustyylistä on suunnattu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen ja lapsilähtöisiin toimintatapoihin. Lisäksi yhteiskunta on muuttunut perherakenteiden suhteen vaativammaksi. Kaiken muutoksen keskiössä on pieni lapsi, johon kaikki vaikuttaa hyvin herkästi. Varhaiskasvatus pitää nähdä monipuolisena kokonaisuutena, jossa työntekijöiden kehittymiseen ja palkitsemiseen täytyy panostaa. Työntekijät kohtaavat perheet päivittäin ja palvelevat heitä. Täydennyskoulutuksilla kehitetään ja tuetaan oppivan organisaation osaamista ja ammattitaidon kehittymistä. Täydennyskoulutukset kannattaa suunnata monipuolisesti pedagogisiin, työyhteisöllisiin sekä perhepoliittisiin vaikuttamisen suuntiin. Päivähoito ei ole enää pelkästään lasten hoitamista ja opettamista, vaan vaatimukset ovat kasvaneet päivähoiton perhetyön suuntaan. Päivähoidon työntekijä tukee vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

2.5 Asiakaspalvelu

Varhaiskasvatuksen asiakkaita ovat lapset, heidän vanhempansa tai huoltajansa. Myös yhteistyökumppanit ja tukipalvelujen antajat ovat omalta osaltaan asiakkaita. Asiakkaan näkökulmasta palvelujen laatu syntyy työntekijän ja asiakkaan jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimusten mukaan aikuisasiakkaat odottavat palvelun antajilta välittämistä, henkilökohtaista asiakassuhdetta ja paneutumista asioihin. Asiakslähtöinen laatuajattelu tarkoittaa kunnan palvelujärjestelmien toimivuuden arviointia asiakkaan lähtökohdista. Asiakasta ei pidä nähdä pelkästään palvelun kuluttajana, vaan palveluprosessin kumppanina. Päivähoidossa asiakaspalautetta on mahdollista saada ja antaa päivittäin lasten tuonti ja hakuhetkillä. Toimivassa kasvatuskumppanuus suhteessa asioista keskustellaan vastavuoroisesti. Kasvatuskumppanuutta ja vastavuoroista dialogia voi heikentää ammattilaisten asiantuntijuuden valta, jolloin palautteen antamisesta voi tulla yksisuuntaista. Näissä tilanteissa kasvattajaa vaaditaan arvioimaan omaa työtään vastavuoroisena kasvatuskumppanina. (Malin 2006, 17-21.)

Asiakaspalvelussa asiakkaan ja työntekijän välille muodostetaan yhteisymmärrystä asiakkaan tarpeiden toteuttamiseksi. Viranomaisen työhön vaikuttavat lait ja säännöt, joiden mukaan pitää toimia. Asiakkaalla on omat tarpeet. Näiden välille luodaan yhteisymmärrystä tavasta, jonka mukaan toimitaan kuntien linjausten mukaisesti. Palvelun käyttäjänä myös asiakkaalla on vastuu palvelun onnistumisesta. (Outinen et al 1994, 33.) Asiakkaalle tärkeitä laatupiirteitä ovat toiminnan edellytykset, itse toiminta ja sen tulokset. Asiakkaaseen vaikuttavia toiminnan edellytyksiä ovat toiminnan rakenteet ja olosuhteet. Asiakas havaitsee nopeasti palvelukykyyn liittyviä välittömiä laatutekijöitä, kuten palvelun tarjonta, sujuvuus, yhteistyöjärjestelmät, tilat ja välineet. Melko nopeasti havaittavia asioita on myös henkilökunnan ammattitaito, työnjaon selkeys ja viihtyminen. Henkilökunnan kunnioittava asenne ja asiakkaan ymmärtäminen vaikuttavat laatuun olennaisesti. Asiakkaan tulee luottaa palvelun tuottajaan. Odottamattomissakin tilanteissa asiakkaan pitää saada luottaa siihen, että palvelun tuottaja aloittaa toimenpiteet palvelun laadun takaamiseksi. (Outinen et al 1994, 38-43.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa asiakaspalvelu on haasteellista, koska subjektiivinen päivähoito-oikeus asettaa velvoitteita kunnille. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) eli taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (2006) raportin mukaan Pohjoismaisessa vertailussa Suomi on ainoa maa, jossa on täysin subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Ruotsissa on lakisääteinen velvoite järjestää tarpeen mukaan päivähoitoa työssäkävien tai opiskelijoiden vanhempien lapsille. Norjassa noin 80 prosenttia yli neljävuotiaista saa hoitopaikan. Tanskassa noin 87 prosenttia kunnista pystyy antamaan hoitopaikan 1-5-vuotiaille päivähoitoa tarvitseville. Islannissa yli 80 prosenttia lapsista on varhaiskasvatuspalvelujen piirissä. Ruotsi tarjoaa maksuttomana varhaiskasvatuspalveluna osa-aikaista esiopetusta 4-vuotiaasta alkaen 325 tuntia vuodessa. Tanskassa on Suomen tavoin esiopetuspaikka kaikille 6-vuotiaille. Tanskassa 98 prosenttia osallistuu esiopetukseen. Suomessa vastaava prosentti on 94. Norjassa lapset aloittavat koulun jo 6-vuotiaina. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 29-32; Ofsted 2003, 47-49.)

Vaikka Suomessa on subjektiivinen päivähoito-oikeus, Suomessa on prosentuaalisesti vähiten lapsia varhaiskasvatuspalvelujen piirissä verrattuna muihin Pohjoismaihin. Varhaiskasvatuspalvelujen maksullisuuden ja vaikutuksen kodinhoidontukeen on katsottu vähentävän osallistumista varhaiskasvatuksen palveluihin Suomessa. Euroopan Unionissa

on asetettu tavoitteeksi päivähoidon määrällinen kasvattaminen. Tavoitteena on tuottaa päivähoitopalveluja yli 90 prosentille 3-6 vuotiaita vuoteen 2010 mennessä. Palvelujen järjestämisessä tulisi huomioida kaikki lasten palvelut esimerkiksi yhdistysten kerhotoiminnat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 29-32; Ofsted 2003, 47-49.)

2.6 Oppimisympäristö

Aktiivisella oppimisympäristöllä tarkoitetaan sitä, että lapsi voi valita toimintansa oman kiinnostuksensa mukaan. Lapsilähtöinen toiminta perustuu lapsen omaan ymmärrykseen, mielenkiintoon ja kehitysvaiheen mukaisiin yksilöllisiin tarpeisiin. Aktiivisen oppimisympäristön toiminta ei perustu aikuisten tarpeista lähtevään toimintaan. Aktiivisessa oppimisympäristössä aikuinen on kannustaja, auttaja ja havainnoija. Aikuisella ja lapsella on läheinen vuorovaikutus. Aktiivinen oppimisympäristö tukee erityistä kasvatusta ja opetusta tarvitsevia lapsia omassa lapsiryhmässään. Aktiivinen oppimisympäristö perustuu Yhdysvalloissa kehitettyyn High/Scope opetusohjelmaan, joka tukee lasta omassa ympäristössä lapsen oman kehityksen mukaisesti. Opetusohjelma on laadittu esiopetukseen, mutta on huomioitava, että esiopetusikään luetaan Yhdysvalloissa jo kolmevuotiaat lapset. (Lius 1993, 3-4.)

Aktiivinen oppimisympäristö edellyttää isoa tilaa, johon voidaan rakentaa oppimisalueita. Keskeisinä alueina ovat: koti-, rakentelu-, hiljainen- sekä taide- ja askartelualue. Välineet ja lelut ovat lasten saatavilla ja niitä on riittävästi. Oppimisympäristöllä edistetään lapsen halua oppia, sen sijaan, että aikuinen tekisi kaiken valmiiksi. Aktiivinen oppiminen perustuu kognitiivisesti suuntautuvaan opetusohjelmaan, jossa lapsi rakentaa omaa maailmankuvaansa ympäristössä kiinnostavien asioiden avulla. Lapsi kykenee tekemään päätöksiä toiminnastaan ja ratkaisemaan ongelmia itse. Lapsen motivoitumista ja keskittymistä on mahdollista vahvistaa aikuisen kanssa yhdessä. Lapsen oman kiinnostuksen ja omien valintojen kautta lapsi oppii parhaiten uusia asioita. (Lius 1993, 6-26.) Aikuiskontaktit ovat tärkeitä lapsen oppimisessa. Vaikka sosiaalista kontekstia korostetaan, aktiivisessa oppimisympäristössä opettaja voi vaihtua. Läheiset ryhmät tekevät yhteistyötä ja vaikuttavat toinen toistensa oppimiseen. Opetus ja yksiköiden

toiminta kehittyi ratkaisukeskeisesti ja ajattelua kehittäen. Ratkaisukeskeisessä opetuksessa ongelmat käännetään tavoitteiksi. (Moss 2000, 111.)

Fyysinen ympäristö muodostuu muun muassa päiväkodin tiloista, ulkoilupaikoista, ryhmien rakenteista ja päiväohjelmasta. Sosiaalinen ympäristö muodostuu vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa niin lasten kuin aikuistenkin. Sosiaalisen kulttuurin muodostumiseen vaikuttavat työntekijöiden käsitykset lapsesta, perheestä, varhaiskasvatuksesta, työyhteisöstä, erilaisista käytännöistä ja toimimisesta niissä. Jokaisella yksiköllä on oma toimintakulttuurinsa, jota voidaan ymmärtää sen fyysisiä ja sosiaalisia elementtejä tarkastelemalla. (Karila 1997, 54.)

Englantilaista, tanskalaista ja suomalaista esiopetusta vertailevan tutkimuksen mukaan englantilaiset luokkahuoneet olivat hyvin varustettuja, mutta ahtaita. Suomessa tilojen ja välineiden laatu on hyvä. Englannissa oppimisympäristö oli rakennettu alueittain esimerkiksi kirjanurkka, taidealue, kielellinen alue ja matematiikan alue. Tanskassa ja Suomessa oli enemmän avointa toimitilaa, joka oli helposti muokattavissa käyttötarkoitukseen. Suomessa oli huoneissa suhteellisen paljon pöytiä opetustilana. Tilojen käyttöön vaikuttaa lapsiryhmän koko. Englannissa ja Tanskassa luokkakoot olivat suurempia kuin Suomessa. Keskimääräinen luokkakoko oli ulkomailla 22,5 lasta. Suomalaisessa esiopetusryhmässä vastaava luku oli 12,5. (Ofsted 2003, 5-9, 22-23.)

Suomalainen varhaiskasvatusorganisaatio koostuu moniammatillisesta työyhteisöstä. Päivähoitolain ja -asetuksen mukaan yli kolmevuotiaiden 21 paikkaisessa päiväkotiryhmässä tulee olla vähintään yksi lastentarhanopettaja ja kaksi hoitajaa. Vastaavasti Belgiassa päivähoito keskittyy alle kolmevuotiaiden hoitoon, ryhmään sopeutumiseen ja yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Belgian ranskankielisen yhteisön alueella alle kolmevuotiaiden seimessä voi olla 18 - 48 paikkaa ja hoitajia vähintään yksi seitsemää lasta kohden. Henkilökunta muodostuu muun muassa sairaanhoitajista, sosiaalityöntekijästä ja lääkäristä. Päiväkodin johtajan tehtävä on muodostaa toimiva yhteistyöverkosto monipuolisten palvelujen takaamiseksi. Lääkärin ja sairaanhoitajan olo päiväkodissa perustuu siihen, että lapsen ongelmat havaitaan varhain. Belgiassa yli 95 prosenttia kolmevuotiaista käy esikoulua. Suuri osallistumisprosentti ei johdu vanhempien työssäkäynnistä, vaan yhteiskunnallisesta suuntauksesta. Belgiassa esiopetus on tarkoitettu 2,5-6 - vuotiaille ja se toteutetaan yleensä koulujen yhteydessä. Belgialaisen ja

suomalaisen päivähoiton olennaisin ero on se, että Belgiassa yli kolmevuotiaat ovat siirtyneet jo koulujärjestelmän piiriin. Suomessa kuusivuotiaat kuuluvat esiopetukseen. (Palola 2000, 47-49, 55-58,60-67.)

Esiopetuksen ja päivähoiton lapsiryhmän ikäjakaumalla on merkitystä tilojen kalustamiseen. Oppimisympäristön pitää vastata lapsen kehitystasoon. Monipuolisia kiinnostavia ja kehittäviä oppimispaiikkoja sisältävä oppimisympäristö lisää lapsen tiedonhalua. Tutkiva ja kokeileva lapsi oppii uusia asioita. Oppimisympäristössä pitää olla riittävästi aikuisia ohjaamaan toimintaa sekä mahdollistamaan toiminta pienryhmissä. Kiinnostava ympäristö lisää lapsen halua tutkia ympäristöään ja halun oppia uusia asioita.

2.7 Arviointi ja dokumentointi

Arviointi on systemaattista tiedonkeruuta. Tietoa käytetään ohjaamaan sosiaalista toimintaa kohti tavoitetta. Arvioinnilla arvioidaan, tehdäänkö niitä asioita, joita on tarkoitus tehdä. Arvioinnin avulla ohjataan toimintaa pääsemään kohteelle asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi arvioidaan tulosprosessia eli saatiinko aikaan se, mikä oli tarkoituskin saada. Arviointi katsoo aina menneeseen, mutta toimii lähtökohtana tulevaan. (Raivola 2000, 65-66.) Arviointi on olennainen tekijä organisaation toiminnan ja laadun kehittämässä. Arviointi on tärkeä saada suunnittelun ja johtamisen osaksi. Tuloksiin tähtäävällä arvioinnilla arvioitsija lisää työntekijöiden osaamista ja vie asioita eteenpäin. (Smith 2007, 160-177.) Laadun arvioinnissa on kyse toiminnasta, jossa verrataan laadunmittauksessa saatuja tuloksia asetettuihin laatuvaatimuksiin. Laadun arvioinnilla pyritään jälkikäteen varmistamaan, että organisaation tuottamat palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeita. (Lumijärvi & Jylhäsaari 1999, 30-34.) Arvioinnilla selvitetään tehdäänkö oikeita asioita oikealla tavalla. Arviointi on kehittämisen edellytys.

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin lähtökohta on perustehtävän syvälinen sisäistäminen ja sen toteutumisen arvioiminen. Arvioijien on ymmärrettävä päivähoiton todellista arkea ja tunnettava teoreettiset lähtökohdat, jotta laadun arviointi saa näkyvän merkityksen. (Dahlberg et al 1999, 4-7, 97-99.) Arviointimittarit ovat yleensä numeerisia,

mutta laadunhallinnassa yhdistetään määrällinen ja sanallinen mittaaminen. Mittareiden tekeminen edellyttää havaintoja ja dokumentointia. Tavoitteena on löytää sellaisia laatukriteereitä, joilla toiminnan laatua voidaan mitata. Tavoitteista muodostetaan laatukriteereitä heikoista edistyneeseen toimintaan eli laatukriteereihin toiminnan eri tasolla. Taulukossa 1 havainnollistetaan esimerkin avulla laatukriteerien muodostamista. Tasojen määrittelyssä käytettiin apuna laadunhallinta korkeakouluissa oppaan tasojen nimittämistä puuttuvaksi, alkavaksi, kehittyväksi ja edistyväksi laatutasoksi. (Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi 2005).

Taulukko 1. Esimerkki laatukriteerien muodostamisesta. Kohteena vanhempien osallistuminen toiminnan suunnitteluun.

Laatukriteeri Taso 1, puuttuva	Laatukriteeri Taso 2, alkava	Laatukriteeri Taso 3, kehittyvä	Laatukriteeri Taso 4, edistyvä
Työntekijät suunnittelevat ilman vanhempien mielipiteitä.	Vanhempien mielipiteitä kysytään esim. vanhempainilloissa ja ne huomioidaan toiminnan suunnittelussa.	Vanhemmat saavat vaikuttaa toimintaan vanhempainilloissa ja useimmissa perhekohtaisissa keskusteluissa.	Vanhempia on säännöllisesti mukana lapsiryhmän toiminnan suunnittelu-palavereissa esim. joka toinen kuukausi.

Varhaiskasvatuksen laadunhallintaa on kehitetty Suomessa laatuhankeiden avulla. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishanke (Valoa) toteutettiin vuosina 2000 – 2003 sosiaali- ja terveysministeriön ja Stakesin yhteistyöhankkeena. Laatuhanke tiimoilta perustettu varhaiskasvatustyöryhmä totesi muistiossaan seuraavaa: "...varhaiskasvatuksen saatavuus on taattu lainsäädännöllä, mutta palvelun laadussa on huomattavia kunta- ja yksikkökohtaisia eroja." Hankkeen tekemän selvityksen mukaan järjestelmällistä laadunhallintaa ja -arviointia toteutetaan harvan kunnan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen laadunhallinta on tarpeen suunnitella kunkin kunnan tarpeista lähtien, koska kunnat ovat erikokoisia ja kulttuuriltaan erilaisia. (Alila & Ruokolainen 2004, 95-116.) Yhteistyömahdollisuuksilla voidaan tukea kunkin kunnan muodostamaa laatupolitiikkaa.

Alila (2003) on tutkinut Valoa I hankkeeseen liittyen päivähoiton laadun arvioinnin kattavuutta kunnissa. Valoa hankkeeseen liittyvän tutkimuksen perusteella kunnat mittaavat pääsääntöisesti määrällisiä asioita. Mittareilla mitataan hoitopäivän hintaa, käyttö- ja täyttöprosenttia, läsnäolopäiviä ja -prosenttia, henkilöstön ja lasten suhdelukua, lasten lukumäärää sekä päivähoiton kuluja ja kustannuksia. Lapsiperheille myönnettyjä palveluja arvioidaan pääsääntöisesti asiakkaiden ja rahan määrässä. Määrällistä

arviointitietoa käytetään päivähoidon kehittämiseen monipuolisesti. Erilaisia määrällisen arvioinnin käyttökohteita ovat yleensä henkilöstöresurssit, talousarvion suunnittelu, ryhmäkoot ja erityispäivähoito. Palvelutoiminnan suunnittelu, resurssien kohdentaminen, tiedottaminen ja toiminnan kehittäminen edellyttävät jossain määrin sanallista määrittelyä. Arviointimenetelminä on käytetty erilaisia kriteereitä, mittareita, lomakkeita ja kyselyjä. Tutkimuksen mukaan päivähoidon laatua arvioidaan huomattavasti vähemmän kuin määrällisiä tavoitteita. Laatukäsitteistö on myös selkeytymätön ja kirjava. Lisäksi laatukoulutusta tulisi lisätä. (Alila 2003.; Kemppainen 2002, 16-17; Varttua 2004.)

Laadun arviointiin on liitetty tuotteistaminen. Tuotteistamisessa määritetään toiminnan prosesseja ja luokitellaan palveluja. Tuotteistamisessa arvioidaan ja kehitetään palvelun tuottamisen liittyviä resursseja. Tuotteistamiseen liittyy sanalliset kuvaukset ja määrälliset mittarit, joiden tulokset kuvataan yleensä suoritteina. Suoritteita verrataan laadun tasoon ja palvelun hintaan. (Syrjäläinen 1997, 42-43.) Niin laatukriteerien määrittämisessä kuin tuotteistamisessakin tarvitaan dokumentointia. Dokumentointi on työväline, jonka avulla saadaan käytännöt näkyväksi. Dokumentointi ei perustu luuloihin tai kuulopuheisiin, vaan asioiden kirjaamiseen. Dokumentoinnin avulla mahdollistetaan muutoksen havaitseminen tietyllä aikavälillä. Dokumentointi johtaa ammatillisten kysymysten pohtimiseen ja toiminnan muuttamiseen. (Karila & Nummenmaa 2001, 142-143.) Toiminnan dokumentoinnin lisäksi lapsihaastattelut antavat tietoa lapsen näkökulmasta. Lapsille suunnatut kysymykset pitää tehdä konkreettisiksi ja heitä haastatellaan yksitellen. Lapsihaastatteluissa on huomioitavaa, että lapset vastaavat yleensä sen hetken tilanteen mukaan. Lisäksi lapsihaastatteluissa pitää välttää johdattelemista. (Angela, Cullen & Flear 2004, 152-158.)

Arviointiin ja oppivaan organisaatioon liittyen on ajankohtaista määritellä benchmarking arviointi. Benchmarkingilla tarkoitetaan kehittämisvertailua, jossa kaksi organisaatiota tai niiden yksikköä analysoivat ja vertailevat toimintaansa. Benchmarkingiin liittyy toiminnan vertaaminen ja kehittäminen kohti parempia käytäntöjä. Benchmarkingissa vaihdetaan kokemuksia, analysoidaan ja vertaillaan prosesseja, tuloksia ja toimintatapoja. Benchmarking on osa oppivan organisaation toimintaa ja laadun kehittämistä. (Helakorpi 2001, 162-163; Lecklin 1999, 174-178.) Benchmarking sopii varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen. Benchmarkingia on mahdollista toteuttaa seudullisessa yhteistyössä.

Arviointimenetelmien kirjo on laaja, sen vuoksi tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista esitellä kaikkia arviointimenetelmiä. Tutkimuksessa on valittu keskeiseksi varhaiskasvatuksessa vaikuttavaksi laadunarviointimenetelmäksi Hujalan laadunarviointimalli, koska se kattaa päivähoidon eri osa-alueet monipuolisesti. Hujalan (1999) laadunarviointimallissa laatu jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen laadun arviointiin. Ulkoinen arviointi kohdistuu ryhmien keskinäiseen vertailuun. Se voi kohdistua myös toiminnan arviointiin suhteessa tavoitteisiin. Ulkoisen arvioinnin tarkoitus voi olla myös toiminnan vahvuuksien ja kehittämismahdollisuuksien kartoittaminen. Sisäinen arviointi kohdistuu arvioitavan kohteen sisäiseen toimintaan. Sisäisessä arvioinnissa on olennaista se konteksti, jossa toiminta tapahtuu. Sisäiseen arviointiin on ominaista, että siihen osallistuu koko yhteisö. Sisäinen arviointi on kehittämistyön perusta ja sen avulla tehdään toimintaa näkyväksi. (Hujala 1999, 58-60, 77-80.)

Hujalan laadunarviointimallista on johdettu tähän tutkimukseen oma laadunarviointimalli, johon varhaiskasvatuksen nykytilan arviointi perustuu. Varhaiskasvatuksen laatu jaetaan tässä tutkimuksessa neljään osioon: 1) puitteet ja palvelun taso, 2) lasten tarpeet ja prosessit, 3) kasvatuskumppanuus ja yhteistyö sekä 4) henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi. Jaottelun sisällöt muodostuvat aikaisemmista tutkimuksista ja niissä esille tulleista asioista. Puitteilla tarkoitetaan muun muassa riittäviä resursseja, ympäristöä ja ryhmän koostumusta. Palvelun tasoon liittyvät palvelun riittävyys ja saatavuus. Lasten tarpeisiin ja prosessitekijöihin liittyvät perushoito, leikki, muut toiminnot ja vuorovaikutussuhteet. Kasvatuskumppanuuteen ja yhteistyöhön liittyy yhteistyö vanhempien ja muiden tahojen kanssa. Henkilökunnan ammatillisuuteen kuuluu tietämykseen ja ammatillisuuteen liittyvä asiat.

2.8 Yhteenvetona laatuasiakirja

Varhaiskasvatuspalveluissa tavoitteena on kaikkien asiakkaiden kohtaaminen tasa-arvoisesti. Julkisella sektorilla toiminnan tasalaatuisuus merkitsee toiminnan lainmukaisuutta ja asiakkaiden tasavertaisuutta palvelujen käyttäjinä. Sosiaalipalveluissa tavoitellaan lisäksi asiakkaan yksilöllisyyttä eli vastaamista asiakkaan tarpeisiin, jotka

edellyttävät yksilöllisiä palvelusuunnitelmia. (Lumijärvi & Jylhäsaari 1999, 235-238.) Varhaiskasvatus on kehittynyt kohti yksilöllisiä kasvatus- ja hoitosuunnitelmia. Kaikille lapsille laaditaan perheiden kanssa omat kasvatus- ja opetussuunnitelmat. Niiden avulla mietitään jokaiselle lapselle sopivat omat kasvatustavoitteet. Kunnan laatujärjestelmän tulee tukea lasten ja perheiden kanssa tehtyjä sopimuksia lasten kasvatuksesta ja kehittymisestä.

Laadun määrittely on monipuolista. Se alkaa käsitteiden määrittelystä ja niiden ymmärtämisestä. Laatuun vaikuttaa monenlaiset kokemukset ja toimintamallit niin kotimaassa kuin ulkomailtakin. Olennaista on, että jokainen yhteisö määrittää oman laadun itse. Suomessa ei ole laadunhallinnasta erillistä lakia. Sitä vastoin esimerkiksi Ruotsissa ja Hollannissa on sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinnasta määrätty lailla. Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto ja Stakes ovat valmistelleet yhteistyössä laadun hallintaan suosituksia. Suosituksissa periaatteena on asiakkaan osallistuminen laadun hallintaan, johdon työnjohto ja henkilöstön merkitys hyvän laadun edellytyksenä. Laatutyö perustuu prosessien hallintaan ja on järjestelmällistä toimintaa. (Alila & Ruokolainen 2004, 53.)

Laatutyötä ohjaa laatuasiakirja. Laatuasiakirjoihin kirjataan koko organisaation keskeiset asiat visioista tavoitteisiin, menetelmiin ja toteutumiin. Laatuasiakirja koostuu eri osioista. Organisaation perustehtävän määrittäminen on lähtökohtana organisaation toiminnalle. Visiot ja tavoitteet kirjataan näkyväksi kaikille. Tavoitteiden saavuttamiseksi määritellään henkilöstön työtehtävät ja johtajuus organisaatiossa. Laatuasiakirjaan määritellään organisaation arvot ja toimintatavat sekä asiakkuudet, joihin toiminta kohdistuu. Henkilöstön kehittäminen on merkittävä määriteltävä asia, johon liittyy esimerkiksi koulutussuunnittelu ja kokouskäytäntöjen määrittäminen. Strateginen suunnittelu ja prosessien hallinta määritellään tarkasti. Laatuasiakirja sisältää myös aikatauluja, tiedottamissuunnitelmia ja yleisiä ohjeita. Arviointi, tulokset ja kehittäminen muodostavat oman osa-alueen laatuasiakirjassa. (Helakorpi 2001, 155; Lumijärvi & Jylhäsaari 2000, 91.)

Laatuasiakirja on ohjekirja, miten organisaatiossa toimitaan. Laatu muodostuu niistä asioista, joita ihmiset pitävät tärkeinä. Laatuun vaikuttaa riittävät resurssit ja toimivat prosessit. Ammattitaitoinen henkilökunta pystyy kehittämään toimintaa asiakkaiden ja

arviointien perusteella sekä pitämään tuotteensa korkealaatuisena. Laatua lisää tarkoituksenmukainen työ- ja oppimisympäristö sekä toimivat asiakassuhteet. Laatuorganisaatioon kuuluu toimiva johtaminen ja työyhteisön oppimista kannustava ilmapiiri. Kehittämistyötä arvioidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti. Niillä myös tehdään työtä näkyväksi. Kokonaisvaltainen laadunhallinta vaatii keskustelua ja kaikkien huomioimista. Ensin sovitaan, mitä tehdään. Sitten tehdään, niin kuin on sovittu. Sen jälkeen arvioidaan, miten on onnistuttu. Sovitut asiat kirjataan näkyväksi kaikille ja laadunhallinnasta tehdään jatkuva sekä luonteva käytäntö arkeen. Laadunhallintaan on mahdollista luoda seudullisia linjauksia, joiden avulla seudullinen yhteistyö sujuu joustavasti.

3 SEUDULLINEN YHTEISTYÖ

Seudullinen kumppanuus on määritelty Lastensuojelun keskusliiton ja Suomen Kuntaliiton toteuttamassa palvelujen rakenteita ja toimintamalleja seudullisesti kehittävässä Harava – projektissa seuraavasti: ”Seudullinen kumppanuus edellyttää prosessia, jossa kuntien ja alueella toimivien palveluntuottajien avoin vuoropuhelu rakentaa luottamusta ja vahvistaa sitoutumista yhteisiin päämääriin ja tavoitteisiin. Rinnakkain etenevä työntekijätason suunnittelu ja asiakaslähtöinen toiminnan organisointi sekä keskijohdon sitoutuminen ja poliittisen johdon strateginen suunnittelu- ja päätösprosessi kytkeytyvät toisiinsa synnyttäen uudenlaisen seudullisen ajattelu- ja toimintatavan ja myös oppimisprosessin.” (Anttila & Rousu 2004, 7-9, 80-81, 110-111.)

Yhteiskunnan muuttuessa kunnat joutuvat yhä voimakkaampiin haasteisiin. Ryyänen (2004) näkee kuntien välisen yhteistyön keskeiseksi keinoksi selvitä kuntien taloudellisista haasteista. Väestö muuttaa Etelä-Suomeen palvelujen lähelle. Mikäli maa halutaan pitää asuttuna valtakunnallisesti, voidaan seudullisella yhteistyöllä ja aluepolitiikalla vaikuttaa muuttoliikkeen suuntautumiseen. Seudullisella yhteistyöllä pystytään luomaan houkuttelevia ja monipuolisia mahdollisuuksia asukkaille sekä seudulle muuttajille. Yhteistyön tekeminen edellyttää sitoutumista ja periaatteellisia linjauksia. Seudullinen toiminta on osa kunnallista itsehallintoa. Kuntien ratkaistavaksi jää, miten yhteistyötä tehdään. Kuntien on mietittävä, mitä palveluja ne tuottavat itse ja mikä jää asukkaan vastuulle. (Ryyänen 2004, 171-175.)

Kuntien yhteistyön tarve lisääntyy, kun huomataan, ettei omin resurssein pystytä tuottamaan kaikkea hyvinvointipalveluja. Toisaalta kunnissa halutaan lisätä asiantuntemusta, parantaa palvelujen laatua ja säilyttää kustannustehokkuus. Yhteistyötä voi toteuttaa muun muassa kuntayhtyminä, tilaaja- ja tuottajarenkaina tai verkostoitumalla. Joissakin palveluissa seutuyhteistyöllä turvataan palvelujen tarjonta, henkilöstön saatavuus, riittävä osaaminen ja laajemmat työnjakomahdollisuudet laadun kehittämiseen. Perheiden palveluja pitää katsoa kokonaisvaltaisesti. (Meltaus & Peltoniemi 2004, 80.)

Seudullinen yhteistyö muodostuu paikallisista tarpeista ja kunkin seutukunnan palvelurakenteesta. Kuntien palvelukokonaisuus muodostuu lähi-, taajama- ja seutupalveluista. Lähi- ja taajamapalvelut tapahtuvat asukkaiden asuinalueella. Seututasoiset palvelut muodostuvat suuremmista taloudellisista panostuksista ja edellyttävät laajempaa erikoistumista. (Lehtimäki 1998, 21-22.) Seutuyhteistyön rakentaminen tapahtuu vaiheittain. Puheen tasolla olevalla yhteistyöllä rakennetaan luottamussuhteita toisiin yhteistyökumppaneihin. Tutustumisen jälkeen keskustellaan sisällöllisistä kysymyksistä ja laaditaan sopimuksia yhteisistä toimintatavoista. Yhteissuunnittelu edellyttää laajaa strategista suunnittelua sekä uuden tyyppisiä työtapoja, joihin kaikkien pitää sitoutua. (Meltaus & Peltoniemi 2004, 81-82.)

3.1 Yhteishankkeet

Yhteistyö antaa kunnille mahdollisuuksia sopia palvelujen yhteistuottamisesta ja toiminnan kehittämisestä yhdessä. Kunnilla on mahdollisuuksia hakea hankerahoituksilla lisäresursseja kehittämishankkeisiin. Säännölliset kokoontumiset ja yhteiset kehittämishankkeet syventävät yhteistyötä. Yhteistyössä jokaisen toimijan tehtävät jaetaan selkeästi. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon lastensuojelujärjestöjen ja julkisen sektorin yhteistoimintahanke Harava vuosina 2000 – 2004. Harava - hankkeessa seutuyhteistyö rakennettiin monipuoliseen vuorovaikutteiseen työskentelyyn. Harava -hankkeessa yhteistyötä ei rakennettu ”ylhäältä alas tai alhaalta ylös vaan samanaikaisesti keskeltä käsin molempiin suuntiin” eteneväksi projektiksi. Keskeltä käsin etenevä työskentely sitoutti keskijohdon ja poliittisen johtotason strategista suunnittelu- ja päätösprosessia. Lisäksi hankkeessa huomioitiin näkökulman laajentaminen eri toimijoihin kuten järjestöt ja seurakunnat. Rinnakkaiset prosessit tuottivat työntekijätason suunnittelua ja käytännön toiminnan organisointia. Seudullisen yhteistoiminnan tärkeäksi kokemukseksi muodostui vuoropuhelun tuottama keskinäinen luottamus, joka mahdollisti yhteistoiminnallisten tulosten saavuttamisen. (Meltaus & Peltoniemi 2004, 7, 49-50, 82-83, 92-95.)

Harava -hankkeessa strategisen kumppanuuden prosessit, jotka rakentuivat vaiheittain keskustelusta toimintaan, olivat keskeinen onnistumistekijä. Yhteistoiminnan tuoma hyöty

kullekin osapuolelle oli tärkeää. Yhteistoiminnan ohjaus ja johtamisrakenne mahdollistivat kaikille tavoitteisen toiminnan sekä tiedonkulun. Harava -hankkeen käytännön toiminta rakentui kuntien perusorganisaatiossa olemassa olevilla resursseilla ja osana työntekijöiden tavanomaisia työtehtäviä. Seudullinen palvelutuotanto perustui kuntien välisiin sopimuksiin. Asiakirjoissa sovittiin palvelun sisältö, organisointi, johtaminen ja kustannusten jakaminen. (Meltaus & Peltoniemi 2004, 92-95.)

Harava -hanke kehitti seudullisia palveluja ostopalvelumallista tilaaja-tuottaja malliin, jossa kunnat sopivat yhdessä tapauskohtaisesti palvelun. Yhteisellä suunnittelulla, toteutuksella ja arvioinnilla pystyttiin kehittämään palvelua, eikä pitämään sitä vain lakisääteisenä toteutustapana. Yhteistyön avulla asiantuntemusta saatiin laajemmin käyttöön. Kun neuvotteluihin otetaan asiakas mukaan, antaa se mahdollisuuksia sopia käytännön asiat yhdessä. (Meltaus & Peltoniemi 2004, 100-104.) Päivähoidossa kolmikantaneuvotteluja, joissa on mukana kuntien edustajat ja asiakasperhe, voisi käydä esimerkiksi päivähoitopaikan hakuun ja myöntämiseen liittyen. Kolmikantaneuvotteluja voi yhdistää myös päivähoidon terveydenhuoltopalveluihin.

Harava -hankkeen odotuksia seutuyhteistyölle oli myös säästöjen syntyminen, jotka suunnattiin ennaltaehkäisevään työhön. Lisäksi harava -hankkeen odotettiin auttavan työntekijöitä ja asiakkaita hahmottamaan alueen palvelut ja erityisosaaminen paremmin. Harava -hankkeen johdosta palveluita osataan käyttää tehokkaammin. Yhteistyön myötä työmenetelmät ja tiedonkulku tehostui. Ihmisten tuntiessa toisensa paremmin palvelujen tuottaminen muuttui tehokkaammaksi. Harava -hankkeen kehittämistyön lähtökohtana oli, että jokaisella lapsella ja nuorella oli asuinpaikasta riippumatta yhtäläinen oikeus riittäviin ja laadukkaisiin peruspalveluihin. Harava -hankkeen ajatukset lähtivät siitä, kun kunnissa ei ollut resursseja vastata palvelujen tarpeeseen, vaikka oli toimijoita ja rahaakin. Harava -hankkeessa nimen mukaisesti haravoitiin rakenteista voimavaroja, joita yhteen saattamalla voitiin vastata paremmin palvelutarpeisiin. Harava -hankkeessa edettiin moniammatillisesta työstä moniasiantuntijuuteen. (Anttila & Rousu 2004, 108-113.)

3.2 Ostopalvelu ja palveluseteli

Varhaiskasvatukseen liittyvää seudullista yhteistyötä on kehitetty ostopalvelun ja palvelusetelin avulla. Ostopalvelussa myyjä määrittää hinnan ja ostaja maksaa saamastaan palvelusta. Päivähoidon ostopalvelua on kehitetty Keski-Suomessa, jossa päivähoitopaikkoja voi hakea seudullisesti. Keski-Suomessa on toteutettu seudullisia palveluja verkostokaupunkitoimintana vuodesta 2005 lähtien. Yhdeksän kunnan seudullinen yhteistyö mahdollisti kuntien välisen tiiviin seudullisen yhteistyön päivähoidossa. Hankkeen alussa rakennettiin kuntien välinen luottamus ja yhteistyön perusta. Sen jälkeen selvitettiin palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat ja pohdittiin niiden käytännön toteutusta ja hallintomalleja. Seutuyhteistyössä ei lähdetty liikkeelle ratkaisemalla hallintoa, vaan yhteistyö lähti liikkeelle kuntien toiminnoista ja toiminnallisesta seudusta. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää yli kuntarajojen toimivia palveluja ja päivähoitopalveluiden järjestämistä seudullisesti. Lisäksi pohdittiin palveluohjauksen seudullista kehittämistä, voimassaolevan palveluverkon tehostamista, tietojärjestelmien seudullista yhteistyötä, kustannusten selvittämistä ja yksityisen päivähoidon valvonnan keskittämistä. (Hyvärinen 2007, A5; Pehkonen 2007, 4-6.)

Ostopalvelun ohella palveluseteli toimii julkisen vallan rahoittamana yhteistyömenetelmänä. Palvelusetelin käyttäjä voi valita itse palvelun tuottajan. Palveluseteli on muodoltaan ostokuponki tai suoraan palvelun tuottajille maksettava korvaus. Palveluseteli on tietynsuuruisen rahamäärän korvaus tietyn palvelun ostoon. Palvelun kokonaishinnan ollessa suurempi kuin palvelusetelin arvo, jää erotus asiakkaan maksettavaksi. (Lehtimäki 1998, 33-34.)

Päivähoitoon sovellettavaa palveluseteliä on kokeiltu 1995-1997 sosiaali- ja terveysministeriön johtamana kokeiluna. Palvelusetelimallilla pyrittiin lisäämään asiakkaiden valinnanvapautta ja hillitsemään julkisia kustannuksia. Setelimallin todettiin olevan kunnille edullisempaa kuin oma tuotanto. Sen sijaan setelin valinneet perheet maksoivat yksityisestä hoidosta keskimäärin enemmän kuin kunnallisessa päivähoidossa olevat. Palvelusetelin antamat mahdollisuudet yksityisen päivähoidon ostamiseen koettiin antavan vanhemmille enemmän vaikutusmahdollisuuksia. (Heikkilä et al 1997, 9-10.)

Sosiaali- ja terveysministeriön johtamassa kokeilussa palvelusetelimalleja oli useampia. Puhtaassa palvelusetelimallassa perhe voi valita kunnallisen päivähoidon tai setelirahoitteen hoitopaikan välillä. Perhe etsi itse setelirahoitteen hoitopaikan ja kunta tarkistaa, että hoitopaikka täyttää säädetyt normit. Kunta maksoi palvelusetelituen tuottajalle. Perhe ja tuottaja sopivat mahdollisesta perheelle jäävästä päivähoitomaksuosuudesta keskenään. Osassa malleista kunta rajoitti tuottajan valintaa. Kunta nimesi etukäteen ne tuottajat, joista perhe sai valita päivähoitopalvelun. Palvelusetelimalle sovellettiin myös siten, että kunta peri perheeltä päivähoitomaksun, ja palvelusetelillä ostettiin toisesta kunnasta palvelusetelipäiväkodiksi muutettu ostopalvelupaikka. Kunta maksoi palvelusetelin hoitopaikkaan ja perhe maksoi päivähoitomaksun kunnalle. Joissakin kokeilukunnissa päivähoitohakua rajattiin alueellisesti sekä hoitomuodoittain. (Heikkilä et al 1997, 60-68.)

Kokeilun myötä kunnissa todettiin, että palveluseteli oli helpottanut kunnalliseen päivähoitoon kohdistuneita määrällisiä paineita. Lisäksi haja-asutusalueilla todettiin, että sivukylien päivähoitotarpeisiin pystyttiin vastaamaan paremmin. Joissakin kunnissa todettiin palvelusetelin kohdistumista naapurikuntiin myönteisenä, koska se vähensi oman kunnan päivähoitopainetta. Perheiden näkökulmasta palveluseteli oli monelle pakkovalinta, kun muuta vaihtoehtoa ei ollut. Toinen merkittävä peruste oli hoitopaikan erikoistuneisuus. Joissakin kunnissa vanhempien valinnan ratkaisivat laatutekijät. (Heikkilä et al 1997, 81-102.)

Varhaiskasvatuksen seudullinen yhteistyö on kohdistunut aikaisemmissa tutkimuksissa lähinnä yhteisiin koulutuksiin ja kokouksiin. Joillakin alueilla on mahdollistettu päivähoitopaikkojen haku seudullisesti tai myönnetty päivähoitopaikka ostopalvelusopimuksella. Tässä tutkimuksessa kartoitettiin erilaisia seudullisia yhteistyömahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa, jotta niiden avulla on mahdollista kehittää varhaiskasvatuksen laatua.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksessa kartoitettiin, mitä varhaiskasvatuksen työntekijät ja asiakkaat ajattelivat kuntien varhaiskasvatuksen laadusta ja kuntien välisestä yhteistyöstä päivähoidossa ja esiopetuksessa. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, millä tavalla seudullista varhaiskasvatuksen yhteistyötä pitää kehittää. Aineisto hankittiin kyselylomakkeella ja analysoitiin sekä kvalitatiivisesti sisällönanalyysillä että kvantitatiivisesti tilastollisin menetelmin.

Tutkimuksen pääpaino oli deskriptiivisessä survey-tutkimuksessa, jossa haluttiin kartoittaa mielipiteitä varhaiskasvatukseen läheisesti vaikuttavilta kohdejoukoilta. Tutkimusmenetelmänä survey-tutkimus sopii laajojen aineistojen käsittelyyn. Survey – tutkimusta on käytetty varhaiskasvatuksen laatuun liittyvissä tutkimuksissa, koska kyselylomakkeella saavutetaan suuri kohdejoukko laajalla alueella. Varhaiskasvatuksen laatuun liittyvissä tutkimuksissa kohderyhmänä ovat aikaisemmin olleet lähinnä esimiehet ja työntekijät.

Tässä tutkimuksessa huomioitiin aiempien tutkimusten aihepiirejä, koska aikaisemmista tutkimuksista saatiin teoreettista tietoa laadun arvioinnista. Lisäksi aiempia tuloksia voi verrata nykytilaan sekä seudulliseen yhteistyöhön. Alila (2003) on lähestynyt varhaiskasvatuksen laatua tutkimalla päivähoidon esimiesten ajatuksia laadun arvioinnista ja kehittämisestä. Parrila (2002) on tutkinut perhepäivähoidon ohjaajien, perhepäivähoitajien ja vanhempien näkökulmasta perhepäivähoidon laatua. Jussinmäen (2004) tutkimuskohteena oli erityispäivähoidon laatu esimiesten näkökulmasta. Tutkijat ovat kysyneet laatu näkemyksiä esimiehiltä. Tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena oli työntekijöiden mielipiteiden lisäksi vanhempien ajatukset maalaiskunnissa. Laatua lähestyttiin kartoittamalla asiakkaiden ja työntekijöiden laatuajatuksia yhteistyön näkökulmasta.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja aikaisempien varhaiskasvatuksen tutkimusten perusteella tutkimusongelmiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

1. Mitä asioita pidetään laadukkaana varhaiskasvatuksessa alan työntekijöiden ja vanhempien mielestä?
2. Mitä yhteistyötä seutukuntien välillä on varhaiskasvatuksessa?
3. Miten varhaiskasvatuksen laatua voidaan kehittää seudullisella yhteistyöllä?

Kahdella ensimmäisellä kysymyksellä kartoitettiin ja arvioitiin varhaiskasvatuksen laatua ja seudullista yhteistyötä varhaiskasvatuksessa. Kolmas kysymys suuntasi tulevaan kehittämistyöhön. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että varhaiskasvatuksen seudullinen yhteistyö on vähäistä. Samassa yhteydessä on tullut ilmi, että seudullista yhteistyötä voidaan lisätä. Varhaiskasvatuksen laatututkimukset ovat kohdistuneet aikaisemmin esimiehiin. Tällä tutkimuksella kartoitettiin työntekijöiden ja lasten vanhempien ajatuksia varhaiskasvatuksesta, koska päivittäinen varhaiskasvatus vaikuttaa eniten työntekijöihin, vanhempiin ja lapsiin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostui laadun ominaispiirteiden ja seudullisen yhteistyön näkökulmasta. Tutkimusongelmat johdettiin tästä teoriataustasta aikaisemmat tutkimukset huomioon ottaen.

4.2 Kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien yhdistäminen

Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön vaikutusta varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen ei ole näyttävästi tutkittu Suomessa. Varhaiskasvatuksen laadusta on joitakin tutkimuksia, joita tässä tutkimuksessa käytetään lähdemateriaalina ja vertailukohteenä. Laatuun liittyvät tutkimukset ovat olleet yleensä kvalitatiivisia, mutta laatututkimuksissa on käytetty myös kvantitatiivisia menetelmiä.

Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on asettaa hypoteeseja, mikä ei kuitenkaan ole välttämättömyys. Silloin kun tutkimuksen ote painottuu selittävään ja vertailevaan tutkimukseen, hypoteeseja käytetään. Kvailevassa ja kartoittavassa tutkimuksessa ei aseteta hypoteeseja. Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on käsitteiden määrittely ja havaintoaineiston soveltuvuus numeeriseen mittaamiseen. Määrällisessä tutkimuksessa on keskeistä perusjoukon määrittely ja siitä valittu otos sekä muuttujien muodostaminen ja aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Kvantitatiivisissa tutkimustuloksissa päätelmät tehdään havaintoaineistosta tilastolliseen analysointiin perustuen, esimerkiksi prosentteina tai keskiarvoina. (Hirsjärvi et al 1998, 137-157.) Tämän tutkimuksen aineisto soveltui määrälliseen tarkasteluun, koska kohderyhmä oli laaja, aineisto oli monipuolinen, tulokset olivat mitattavissa ja aineistoa voitiin tarkastella tilastollisesti.

Survey-tutkimusmetodilla kerätään tietoa tilastollisiin tarkoituksiin käyttäen otosta sekä standardoituja tiedonkeruun tekniikoita. Survey-tutkimuksessa kysytään valmiiksi määriteltyjä kysymyksiä ja annetaan valmiita vastausvaihtoehtoja, jotka on johdettu teoreettisesta viitekehuksesta. Survey-tutkimusta käytetään, kun halutaan saada tietoa suurelta joukolta. Survey-tutkimuksessa tutkija ei voi manipuloida muuttujia, josta on hyötyä etenkin silloin, kun tutkija toimii itse lähellä tutkittavaa aihetta. Survey-tutkimuksen avulla saavutetaan tietoa toimivista asioista sekä kehittämiskohteista. Kartoittamalla pulmakohdita varmistetaan yhteiskunnan sujuvaa toimintaa. Survey-tutkimukset ovat toimineet myös apuvälineinä tuottamaan päätöksentekijöille tietoa ihmisten asenteista ja elinoloista. (Hirsjärvi et al 1998, 189-190, Järvinen 2004, 55-57, Raunio 1999, 194-197.) Tässä tutkimuksessa tuotettiin tietoa myös päätöksentekijöiden käytettäväksi, jotta he voivat huomioida varhaiskasvatuksen käyttäjien mielipiteitä yhteiskunnallisten asioiden kehittämiseksi.

Survey-tutkimuksen ei tarvitse perustua vain aineiston keruuseen, vaan huomio voidaan tilastollisen analysoinnin lisäksi kiinnittää myös aineiston muodostamiseen ja analysoimiseen teoreettisiin perustein. Selittävä yleiskartoitus ei rajoitu vain strukturoituun kyselyaineistoon, vaan riittävän laaja määrällinen aineisto toteuttaa myös selittävän yleiskartoituksen tavoitteita. Selittävän yleiskartoituksen tavoin survey-tutkimuksessa kuvaillaan tiettyjen asioiden määrällistä esiintymistä tutkimusaineistossa, jolloin tutkitaan

ihmisiä tiettyjen ryhmien osana. (Raunio 1999, 194-197.) Aineiston keskeiset tarkasteltavat tutkimusryhmät muodostivat työntekijät ja vanhemmat sekä kuntakoko.

Vastaavasti laadullista aineistoa voidaan kvantifioida, jolloin laadulliseen aineistoon sovelletaan määrällistä analyysiä. Kvantifiointi antaa lähtökohdan aineiston tarkemmalle analysoinnille. Aineistoa voidaan käsitellä myös teemoittelemalla, jolloin aineistosta nostetaan esille mielenkiintoisia teemoja. (Eskola & Suoranta 2001, 164-166, 174-175.) Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkija paljastaa odottamattomia seikkoja. Eri vastaajilta voi ja odotetaan löytyvän erilaisia haluja, uskomuksia, arvoja ja käsityksiä. Tämän vuoksi laatututkimuksen lähtökohtana ei voi olla pelkästään teorian testaaminen, vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Näin ollen laadulle tärkeät asiat määrittää tutkijan sijasta tutkittavat, jolloin havaintoaineistosta nousee esille tärkeitä asioita. Poikkeamat pitää huomioida, vaikka niitä olisi tilastollisesti vähän. Tällä tavoin tutkimusaiheetta ymmärretään ja tarkastellaan monipuolisemmin. (Hirsjärvi et al 1998, 165-166; Valli 2001, 45-46; Vilka 2005, 49-53.) Strukturoitujen kysymysten avulla kartoitettiin tutkimuskohdetta teorian perusteella. Avokysymysten avulla kartoitettiin poikkeavia mielipiteitä, joiden avulla haluttiin saada tietoa poikkeavista asioista. Strukturoidut ja avokysymykset täydensivät toinen toisiaan.

Laatututkimuksissa on mahdollista ilmetä sellaisia asioita, joita kaikki vastaajat eivät tuo esille, mutta ovat laadun kehittämisen kannalta olennaisia. Näin ollen yleisestä jakaumasta poikkeavilla vastauksilla on merkitystä. Sisällönanalyysi määrittää menettelytavaksi, jossa tutkija erilaisten sisällöllisten luokittelujen avulla pyrkii tiivistämään, analysoimaan ja tulkitsemaan tutkimusaineistossa olevia sisältöjä ja rakenteita. Sisällönanalyysiä käytetään silloin, kun analysoinnissa halutaan hyödyntää erilaisia tapoja luokitella sekä kuvata tutkittavaa ilmiötä johtopäätösten tekemistä varten. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa kuvataan aineiston sisältöä sanallisesti. Sisällönanalyysistä erotellaan sisällönerittely, jossa aineistoa, esimerkiksi tekstin sisältöä, kuvataan kvantitatiivisesti. Sisällönerittely on määritelty sisällön objektiivisena ja määrällisenä kuvailuna. Sisällönanalyysiin ei ole olemassa yksityiskohtaista ohjetta, vaan jokainen tutkija kehittää oman luokittelujärjestelmänsä. Analyysin tavoitteena on antaa kattava ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, jossa tuloksena saadaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita, käsitteitä tai malleja. Tämän tyyppisissä tutkimuksissa kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen

tutkimus täydentävät toisiaan. (Jyrhämä 2004, 224-225; Metsämuuronen 2006, 248-249; Tuomi & Sarajärvi 2006, 105-108.)

Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysillä kuvattiin aineistosta esille tulleita laatukuvauksia ja seudullisen yhteistyön kohteita. Lisäksi sisällönanalyysillä kartoitettiin varhaiskasvatuksen sisältöön ja seudulliseen yhteistyöhön liittyviä kehittämiskohteita. Sisällönerittely toimi apumenetelmänä kuntien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden listaamisessa. Kvantitatiivisen analyysin avulla kartoitettiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja lasten vanhempien mielipiteitä varhaiskasvatuksen laadun nykytilasta sekä seudullisessa yhteistyössä tärkeinä pitämistä asioista.

Silloin kun kvalitatiivista ja kvantitatiivista menetelmää käytetään rinnakkain, voidaan määrällistä tutkimusta täydentää laadullisesti ja päinvastoin. Metsämuuronen (2006) tuo esille Denzinin (1988) kehittämän termin triangulaatio, mikä tarkoittaa, että samaa ilmiötä tarkastellaan useasta eri suunnasta, tiedon laatu vain on erilaista. Triangulaatiota on monen tyyppistä lähestymistavasta riippuen. Laaja kvantitatiivinen tutkimus voi tuoda esille sellaisia seikkoja, joita on mielenkiintoista lähteä tutkimaan jatkossa tarkemmin. Vastaavasti laadullinen tutkimusaineisto voi tuoda esille kohteita, joita on mielekästä tutkia määrällisesti. Menetelmän valinnassa olennaista on valita tutkimuskohteelle ja –kysymyksille sopivin tapa saada tavoiteltua tietoa ja totuutta. (Hirsjärvi et al 1998, 133; Metsämuuronen 2006, 257-259.)

Triangulaatiota kehittänyt Denzin esittää triangulaation neljä yleisintä päätyyppiä, joita ovat: tutkimusaineistoon, tutkijaan, teoriaan tai metodeihin liittyvä triangulaatio. Tutkimusaineistoon liittyvä triangulaatio tarkoittaa tiedon keräämistä monelta eri ihmisryhmältä. Tutkijaan liittyvä triangulaatio mahdollistaa useamman tutkijan käyttämisen tutkimuksessa. Teoriaan liittyvä triangulaatio huomioi useampia eri teorioita. Metodeihin liittyvä triangulaatio tarkoittaa useiden metodien käyttöä. Näiden lisänä on käytetty analyysimenetelmien triangulaatiota, jolla tarkoitetaan tutkimustulosten osoittamista oikeiksi useammalla eri analyysimenetelmällä. Haasteellisin vaihe triangulaatiossa on kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen yhdistäminen, jotta tutkimusmenetelmiä ei yhdistetä perusteettomasti, vaan niillä on merkitystä tutkimuksen tavoitteiden kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 135-146.) Tässä tutkimuksessa tutkimusaineiston analysoiminen monipuolisesti lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessa toteutettiin laaja

määrällinen kartoitus erilaisista laadun ja yhteistyön kohteista. Lisäksi saavutettiin huomioitavia poikkeavia vastauksia varhaiskasvatuksen ja seudullisen yhteistyön kehittämiseksi.

Eriaiset tutkimusmenetelmät täydensivät toisiaan ja niillä saatiin tietoa todellisuuden eri puolista. Raunion (1999) mukaan ei voida varsinaisesti puhua monimetodisesta tutkimusmenetelmästä silloin, kun strukturoidulle kyselylomakkeelle lisätään laadullista tietoa antavia avokysymyksiä. Näissä on kyse erilaisten tietojen samanaikaisesta käyttämisestä, eikä varsinaisesti erilaisten metodien yhdistämisestä. Erialaisten tietojen risteyttäminen monipuolisti tietoa. Avokysymykset toimivat apuna strukturoitujen kysymysten tulkinnassa ja ymmärtämisessä sekä laajensivat tutkimuskohdetta. (Raunio 1999, 337-339, 343-349.) Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti ollut tarkoituksenmukaista laajentaa tutkimusmenetelmää monimetodiseksi, mutta oli perusteltua käyttää eri analyysimenetelmiä kattavan tiedon saamiseksi. Tutkimuksen jatkotutkimusmahdollisuutena on jatkaa tutkimusta monimetodisena.

4.3 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin lomaketutkimuksena. Osa kysymyksistä oli standardoituja ja osa avokysymyksiä. Avokysymyksillä haettiin tietoa siihen, mitä vastaajat kertoivat omin sanoin varhaiskasvatuksen laadusta ja kuntien yhteistyöstä. Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoin kyselylomakkeella kysyttiin tiettyjä kiinnostavia asioita, joihin oli määritelty vastausvaihtoehdot valmiiksi. Aineistosta analysoitiin prosentteja ja keskiarvoja kohdejoukon mielipiteiden jakaantumisesta. (Alasuutari 1993, 33-37.) Tilastollisten testien avulla tarkasteltiin ryhmien välisiä eroja. Kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä kartoitettiin kohderyhmän mielipiteitä varhaiskasvatuksen nykytilasta. Lisäksi kvantitatiivisesti saavutettiin kattavasti tietoa niistä asioista, joita vanhemmat ja työntekijät pitävät tärkeinä seudullisessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Kvantitatiivinen aineisto antoi suuntaa varhaiskasvatuksen kehittämistyölle.

Tutkimuksessa kiinnostivat myös erilaiset tulkinnat ja poikkeavat mielipiteet, koska ne antoivat lisätietoa tutkimuskysymyksiin. Määrällinen analyysi ei välttämättä huomioi poikkeavia mielipiteitä, sen vuoksi aineiston laadullisessa analyysissä poikkeamiin kiinnitettiin huomiota. Laadullinen aineisto koostui pääsääntöisesti avovastauksista saaduista vastaajien mielipiteistä. Laadullista aineistoa kerättiin varhaiskasvatuksen laadun määrittämisestä ja seudullisen yhteistyökohteiden kartoittamisesta. Lisäksi työntekijöiltä kerättiin tietoa varhaiskasvatuksen sisällön, koulutuksen ja arvioinnin kehittämistä varten.

4.3.1 Perusjoukko ja otanta

Survey-tutkimuksessa tavoitteena on otoksen perusteella tehdä perusjoukkoa koskevia päätelmiä. Merkittävien ominaispiirteiden tulee esiintyä otoksessa samassa suhteessa kuin perusjoukossakin. Satunnainen määrä perusjoukkoon kuuluvia valitaan otokseen, jolloin heistä saadaan edustava joukko vastaajia. Jokaisella perusjoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi otokseen. (Raunio 1999, 194-195.)

Tutkimus toteutettiin Kanta-Hämeessä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat varhaiskasvatuksen asiakkaat ja työntekijät, joita valittiin otokseen satunnaisesti 200. Lomakkeita jaettiin päiväkodin ja perhepäivähoidon työntekijöille sekä asiakkaille 100 kummallekin vastaajaryhmälle. Kyselylomakkeet saatekirjeineen ja palautuskuorineen annettiin kuntien päivähoiton johtajille. He toimittivat lomakkeet päivähoitopaikkoihin jaettaviksi. Vastaajat palauttivat lomakkeet päivähoitopaikkaan palautuspostiin, josta ne toimitettiin tutkijalle päivähoiton johtajien välityksellä. Kuntien päivähoidosta vastaavat henkilöt palauttivat kyselyt suljetuissa palautuskuorissa. Tutkija avasi palautuskuoret itse, jolla varmistettiin se, ettei kukaan muu päässyt lukemaan vastauksia.

Kysely toteutettiin vastaajien anonymiteetti säilyttäen. Tutkimuksen koordinoinnin helpottamiseksi kyselylomakkeiden jakelu ja koonti oli vaivattomin toteuttaa eri kuntien päivähoidosta vastaavien henkilöiden kautta. Tutkimuksen tekemiseen pyydettiin kirjalliset tutkimusluvut kaikista kohteena olevista kunnista. Tutkimuslupia ei voi laittaa tutkimuksen

liitteeksi, koska niissä mainittiin tutkimuskunta. Tutkimuskuntien anonymiteetti haluttiin säilyttää.

Aineiston perusjoukko koostui kahdesta vastaajaryhmästä eli varhaiskasvatuksen työntekijöistä ja lasten vanhemmista. Vastaajan ikä luokiteltiin alle 29 –vuotiaat, 30-39 –vuotiaat, 40 – 49-vuotiaat ja yli 50 –vuotiaat. Työntekijöiltä kysyttiin työvuosien määrää. Työvuodet tilastoitiin aikaväleillä alle 9 –vuotta, 10-19 –vuotta, 20-29 –vuotta ja 30-39 –vuotta. Ammattiryhmiä ja varhaiskasvatuksen toimipaikkoja oli viisi. Vanhemmilta kysyttiin päivähoitossa olevien lasten määrää. Lasten määrä taulukoitiin 1-2, 3-4, 5-6 ja yli 6 lasta perheessä. Perheen asiakkuusvuodet tilastoitiin vuosittain yhdestä viiteen. Perhekoko jaettiin viiteen luokkaan kahdesta perheenjäsenestä yli kuusi henkiseen talouteen. Kunnat luokiteltiin kuntakoon mukaan pienet kunnat alle 5000 asukasta, keskisuuret kunnat 5001 – 8000 asukasta ja suuret kunnat 8001 – 20 000 asukasta.

Taustamuuttujista työntekijät ja vanhemmat olivat keskeisin vertailukohde kokonaisotoksen lisäksi. Keskeiset vertailukohteet olivat myös kuntakoko ja päivähoitomuoto. Ammattia, ikää ja perhekokoja ei vertailtu kuntakokojen mukaan, koska silloin riippumaton muuttujajoukko olisi muodostunut pieneksi. Jos jokin riippumaton muuttuja eli lähinnä taustatiedon mukainen ominaisuus muodostui pieneksi ryhmäksi, sitä ei analysoitu erikseen anonymiteetin säilyttämiseksi.

4.3.2 Työntekijöiden ja vanhempien kyselylomake

Varhaiskasvatuksen työntekijöille ja vanhemmille suunnattu kyselylomake koostui useammasta osiosta, jotka jaettiin taustatietoihin, varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen, varhaiskasvatuksen seutukunnalliseen yhteistyöhön, varhaiskasvatuksen nykytilan kartoittamiseen ja vapaisiin kommentteihin. Työntekijöille ja vanhemmille jaettiin osittain erilaiset kyselylomakkeet, koska lähtökohdat olivat hieman erilaiset. Vanhemmat vastasivat asiakkaan lähtökohdista ja työntekijät työntekijän sekä asiantuntijan näkökulmista.

Vastausten vertailtavuuden vuoksi molemmissa vastaajaryhmissä keskeiset kysymykset olivat samoja. Taustatietoja kysyttiin osiossa A ja laatuun liittyvät kysymykset osiossa B. Työntekijöiden lomakkeella varhaiskasvatuksen laatua kartoitettiin lisäksi sisällön kehittämisen, arviointimenetelmien ja täydennyskoulutukseen liittyvillä lisäkysymyksillä. Varhaiskasvatuksen seutukunnallista yhteistyötä kartoitettiin osiossa C, jossa oli vanhemmille vielä lisäkysymys liittyen seutukunnallisen yhteistyön hyötylähtökohtiin. Varhaiskasvatuksen nykytilaa vastaajat pääsivät arvioimaan osiossa D, jossa oli monivalintatehtäviä Likert –arviointiasteikolla. Lisäksi kaikkia pyydettiin arvioimaan oman kunnan varhaiskasvatusta arvosanalla. Osiossa E sai esittää vapaita ajatuksia varhaiskasvatuksen laadusta ja seudullisesta yhteistyöstä. Kyselylomakkeen sanamuotoja muokattiin vanhemmille ja työntekijöille luontevimmaksi. Kyselylomakkeet ovat liitteissä 1 ja 2.

4.4 Analyysimenetelmät

Kyselylomakkeen strukturoidun aineiston avulla selvitettiin, miten tyytyväisiä päivähoidon asioihin oltiin tällä hetkellä, ja mitä asioita päivähoidon käyttäjät pitivät tärkeinä ja toivottavina. Aineisto analysoitiin kvantitatiivisesti SPSS –ohjelmalla ja kvalitatiivisesti sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi eteni aineistoon perehtymisestä aineiston luokitteluun. Avokysymysten vastaukset luokiteltiin esille tulleiden asioiden mukaisesti. Eri luokkien mukaiset havainnot kirjattiin ”tukkimiehen kirjanpidolla”. Havaintojen määrät kuvattiin prosentteina. Aineistoa kvantifioimalla voitiin selvittää määrällisesti seudulliseen yhteistyöhön liittyviä lähtökohtia, kuten kuntien vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Myös laatukäsitykset ja siihen liittyvät sisällöt osittain kvantifioitiin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 110-119.) Strukturoitu kysymysaineisto kirjattiin havaintomatriisiin. Havaintomatriisi laadittiin sellaiseksi, että kaikki vastauslomakkeet pystyttiin kirjaamaan samaan havaintomatriisiin. Koodikirjaan kirjattiin kaikki 80 muuttujaa koodeineen.

Tutkimusaineiston varhaiskasvatuksen nykytilaa arvioivista kohteista laadittiin summamuuttujat tutkimusteorian perusteella. Summamuuttujilla haluttiin selkeyttää ja tiivistää aineistoa. Tutkimuksessa käytettiin tilastollisia testejä. Parametrisellä T-testillä

mitattiin vanhempien ja työntekijöiden välistä tilastollista merkitystä. T –testin edellytyksinä on, että muuttajat ovat joko nominaaleja tai järjestysasteikollisia sekä noudattavat normaalijakaumaa. ANOVA:lla mitattiin kuntakokojen välistä tilastollista merkitystä. ANOVA mittaa useamman kuin kahden ryhmän välistä tilastollista merkitystä samoin edellytyksin kuin T –testi. Kruskalin - Wallisin testillä mitattiin toimipaikkoihin ja ammattiryhmiin liittyviä tilastollisia merkitsevyyksiä. Epäparametrinen Kruskalin - Wallisin testi sopi mittaamaan aineistoa, jossa ryhmien otoskoot vaihtelivat. Järjestysasteikollisena mittarina käytettiin viisiportaista Likert –asteikkoa. (Metsämuuronen 2006, 422-427, 1079-1081, 1206-1211.)

Tutkimus rajattiin varhaiskasvatuksen laadun ja siihen liittyvän kuntien välisen yhteistyön tutkimiseen. Tutkimus kohdistettiin alle 20 000 asukaan maalaiskuntiin. Tutkimuksessa haluttiin selvittää varhaiskasvatuksen yhteistyömahdollisuuksia lähellä sijaitsevien kuntien välillä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat varhaiskasvatuksen työntekijät ja palveluja käyttävät lasten vanhemmat päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäiväkodeissa. Vastaajien taustatietoja tarkasteltiin kokonaisuutena: vastaajaryhmä, kuntakoko, ikä, sukupuoli, ammattiryhmä, työkokemus, perhekoko ja päivähoitovuodet. Pääpaino oli vastaajaryhmällä ja kuntakoolla.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että samaa asiaa mitattiin useammalla eri kysymyksellä. Lisäksi joitakin kysymyksiä oli testattu aikaisemmissa tutkimuksissa, jonka perusteella niitä oli luotettava käyttää. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös se, että tutkimuksen kulku on kuvattu mahdollisimman tarkasti. Tutkimukseen vastasi 77 prosenttia kohderyhmästä. Vastausprosentti on hyvä ja tutkimuksen tutkimusaineisto kattava. Tuloksia voidaan pitää uskottavina.

Useamman tutkimusmenetelmän käyttäminen parantaa luotettavuutta. Tässä tutkimuksessa käytettiin rinnakkain laadullista sisällönanalyysiä ja määrällistä strukturoitua tutkimusaineistoa. Survey-tutkimuksen teoria valittiin harkiten, koska tutkimuksella saatiin

vahvistusta teoreettisiin lähtökohtiin. Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin poikkeavia mielipiteitä, koska laatu on ilmiönä monitahoinen. Määrällinen ja laadullinen aineisto täydensivät toinen toisiaan ja näin ollen lisäsivät tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen laadullisen sisällönanalysoinnin tukena oli aineiston kvantifioiminen. Kvantifioimalla lisättiin aineiston luotettavuutta, kun laskettiin, kuinka paljon tiettyä mainittavaa havaintoa esiintyi aineistossa. Määrällisen menetelmän käyttäminen oli tärkeää, koska tutkijalla oli ennestään tuntemusta tutkimusaiheesta. Tutkijan perehtyneisyys aihealueeseen lisäsi tutkimuksen validiteettia. Tutkija pystyi tekemään aineistosta kulttuuriin sopivia tulkintoja. Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta lisättiin käyttämällä tekstikatkelmia tutkimusaineistosta.

Kyselylomakkeen avokysymyksillä täydennettiin strukturoitujen kysymysten luotettavuutta. Strukturoiduissa kysymyksissä on se heikkous, että kysymykset voidaan ymmärtää eri tavalla. Tämän vuoksi oli tarkoituksenmukaista kerätä tietoa laajasti. Toisaalta kysymykset muotoiltiin yleisesti käytetyllä kielellä, mikä helpotti asian ymmärtämistä. Kyselylomaketta testattiin ennen varsinaista tutkimusta muutamalla henkilöllä, jonka perusteella kysymysten muotoiluun tehtiin korjauksia. Tutkimusaineisto käsiteltiin vastaajien anonymiteetti säilyttäen. Tutkimus suunnattiin lasten vanhemmille ja työntekijöille, jolloin saatiin käyttäjätason tietoa varhaiskasvatuksesta. Tutkimus on mahdollista käyttää hyödyksi seudullisen yhteistyön ja varhaiskasvatuksen laadun kehittämässä. Aihe oli ajankohtainen.

Kvantitatiivisen aineiston mittarin reliabiliteettiä eli mittarin toistettavuutta voidaan tarkastella toistomittauksella, rinnakkaismittauksella samaan aikaan eri mittareilla tai samaan aikaan samalla mittarilla. Mittarin reliabilitettiä eli mittarin toistettavuutta testattiin summamuuttujissa Cronbachin alfa-kertoimella. Alfa-kerroin ilmoittaa mittarin kutakin ulottuvuutta kuvaavien muuttujien korrelaatiot. Alfa-arvon mittaamisessa aineisto jaetaan kahteen osaan, jossa verrataan näiden osien välistä korrelaatiota. Jos muuttujat mittaavat samaa asiaa, niiden välillä on korkea korrelaatio. Alfa-arvo kasvaa, kun väittämiä on paljon. Samalla mittarin luotettavuus paranee. Yleisesti hyväksyttynä alfan arvona on pidetty yli 0,60. (Metsämuuronen 2006, 67-71.) Tutkimusaineiston varhaiskasvatuksen nykytilaa arvioivista kohteista muodostettiin summamuuttujat. Summamuuttujista otettiin Cronbachin alfa-kertoimet. Cronbachin alfa-kertoimen mukaan mittarin toiminta on reliaabelia eli se mittaa samaa asiaa. Taulukon 2 mukaisesti kaikki alfa-arvot ylittivät hyväksyttävän 0,60 arvon ja osa ylsi yli 0,80 eli hyvänä pidettyihin arvoihin.

Taulukko 2. Cronbachin alfa-kerroin summamuuttujista.

Summamuuttuja	Cronbachin alfa
Puitteet ja palvelun taso	0,865
Lasten tarpeet ja prosessit	0,819
Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö	0,772
Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi	0,782

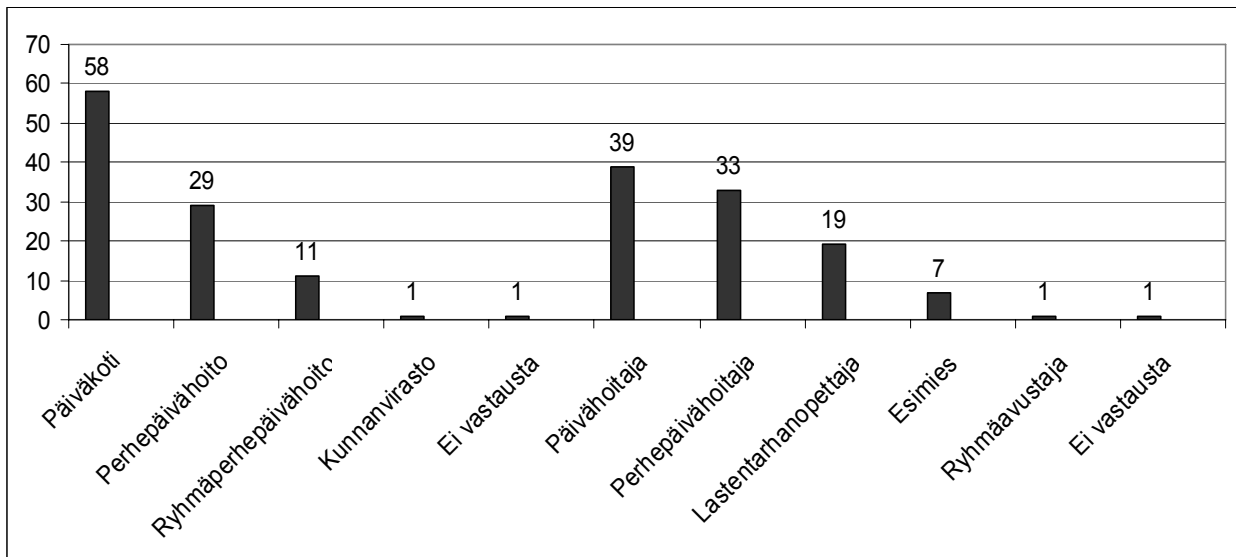
Validiteetti viittaa siihen, tutkitaanko sitä mitä on tarkoituskin tutkia. Ulkoinen validius tarkoittaa sitä, kuinka yleistettävissä tutkimus on. Sisäisen validiteetin tarkastelu kohdistuu siihen, onko tutkimuksessa käytetyt käsitteet teorian mukaisia ja kattavatko ne riittävästi tutkitun ilmiön. (Metsämuuronen 2006, 66.) Tutkimuksen kohderyhmä oli laaja, mikä lisäsi luotettavuutta. Vaikka kohdejoukko oli laaja, ei ole järkevää yleistää vastuksia. Koska laadun tutkiminen riippuu kontekstista, laatukselyjen vastaukset voivat olla erilaisia erilaisissa konteksteissaan. Tämän tutkimuksen perusteella vastaukset olivat tutkimusalueella samansuuntaisia, jolloin tuloksista voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Tutkimus voidaan suorittaa samanlaisena toisellakin tutkimusalueella. Tutkimuksen käsitteet muodostuivat teoriasta ja ne kattoivat tutkitun alueen tutkimuksen rajauksen mukaisesti.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Varhaiskasvatuksen laatua ja seudullista yhteistyötä kartoittavan ja kuvailevan surveytutkimuksen kyselylomakkeita palautettiin 154 (N=200), joten vastausprosentiksi saatiin 77. Työntekijöiden vastauksia palautettiin 75 lomaketta eli 49 prosenttia ja vanhempien vastuksia palautettiin 79 lomaketta eli 51 prosenttia kaikista palautetuista lomakkeista. Kyselyyn vastasi 151 naista ja kolme miestä. Sukupuolten välistä vertailua ei tehty epätasaisen jakauman vuoksi. Vastaaajista lähes puolet oli 30 - 39-vuotiaita ja neljännes 40 – 49-vuotiaita. Yli 50-vuotiaita oli 16 prosenttia ja alle 30-vuotiaita oli 13 prosenttia. Iän jätti mainitsematta vain prosentti vastaajista.

Vastaukset jaettiin kuntakoon mukaan pieniin alle 5000 asukkaan kuntiin, keskisuuriin 5000 - 8000 asukkaan kuntiin ja isoihin yli 8000 asukkaan kuntiin. Palautetuista lomakkeista 39 prosenttia oli pienistä kunnista ja 38 prosenttia keskisuurista kunnista. Isoista kunnista palautettiin 22 prosenttia kaikista palautetuista lomakkeista. Kuntakohtainen vastausprosentti vaihteli 60 - 92 prosentin välillä.

Yli puolet vastaajista oli päiväkodista, kolmannes perhepäivähoidosta ja loput ryhmäperhepäivähoidosta. Työntekijöiden taustaa selvitettiin ammatin edustettavuuden ja työvuosien mukaan. Vastanneista työntekijöistä suurin osa oli päivähoitajia ja perhepäivähoitajia. Lastentarhanopettajia ja esimiehiä edusti neljännes työntekijöistä. Esimiehet ovat koulutukseltaan lastentarhanopettajia, mikä nostaa lastentarhanopettajien osuutta. Avustavan henkilökunnan osuus vastanneista oli prosentin. Työntekijöiden työvuodet päivähoitossa jakaantuivat melko tasaisesti kymmenien vuosien välein. Vastanneista työntekijöistä 36 prosenttia oli työskennellyt päivähoitossa alle 10 -vuotta. 23 prosenttia oli työskennellyt 10 – 19 –vuotta ja 33 prosenttia 20 – 29 –vuotta. Neljä prosenttia vastaajista oli työskennellyt päivähoitossa yli 30 vuotta. Kuviossa 1 ilmenee vastanneiden työntekijöiden prosentuaalinen jakauma toimipaikan ja ammatin suhteen. Kuvion ensimmäiset viisi pylvästä ilmaisevat työntekijän toimipaikan ja kuusi jälkimmäistä pylvästä kertovat työntekijöiden jakaantumisen eri ammatteihin.

Kuvio 1. Työntekijöiden prosentuaalinen jakaantuminen päivähoiton toimipaikkoihin ja eri ammatteihin.

Lasten vanhemmilta kysyttiin päivähoitossa olevien lasten ikää ja perhekokoja sekä sitä, kuinka kauan perhe on ollut päivähoiton asiakkaana. Näillä tiedoilla haluttiin kartoittaa, miten pitkältä ajalta vastaajilla oli kokemusta päivähoitosta. Vastaajista joka kolmas on ollut päivähoiton asiakkaana kaksi vuotta, joka neljäs kolme vuotta ja viidennes alle vuoden. Lähes koko varhaislapsuuden päivähoiton asiakkaana olleita vastaajia oli vähän. Tähän kuuden prosentin joukkoon lukeutui yli neljä vuotta päivähoitossa olleet asiakkaat. Suurimmalla osalla vanhemmista oli yli viisivuotiaita lapsia päivähoitossa. Heitä oli 56 prosenttia vastanneista vanhemmista. 3 – 4 -vuotiaiden lasten vanhempia vastasi 37 prosenttia ja alle kaksivuotiaiden vanhempia oli seitsemän prosenttia. Tulos osoittaa sen, että lapset ovat tulleet päivähoitopalvelujen piiriin keskimäärin kolmevuotiaina. Tähän vaikuttavana syynä saattaa olla lasten kodinhoidontuki, jolloin vanhempi voi hoitaa lasta kotona lapsen kolmevuotissyntymäpäivään asti. Yleisin perheen koko oli nelihenkinen perhe, joita oli puolet vastaajista. Kolmihenkisiä perheitä oli kolmannes vastanneista vanhemmista. Viisihenkisiä perheitä oli 13 prosenttia ja kuusihenkisiä kahdeksan prosenttia. Kahden hengen perheitä oli kolme prosenttia vastanneista vanhemmista.

5.1 Laatukäsitykset

Varhaiskasvatuksen laatukäsityksiä selvitettiin vanhemmilta ja työntekijöiltä avokysymyksellä. Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien ja työntekijöiden mielestä parasta päivähoiton laatua on se, että ajatellaan lasten parasta. Laadukkaassa päivähoitossa lapsi otetaan huomioon yksilönä ja omana itsenään, joka on perusta onnistuneelle päivähoitolle. Lapsilähtöiseen ja yksilölliseen varhaiskasvatukseen vaikuttaa merkittävästi ammattitaitoinen henkilökunta, jota vanhemmat ja työntekijät pitivät merkittävänä laatutekijänä. Ammattinsa osaava henkilökunta erottaa vilkkaammastakin lapsesta hyvän ja keskittyy lapsen tarpeisiin. Erittäin tärkeänä laatutekijänä pidettiin turvallista ja terveellistä kasvuympäristöä. Työntekijöiden osaaminen ja luovuus vaikuttaa laatuun merkittävästi. Työntekijät, johtajat ja luottamushenkilöt luovat puitteet onnistuneelle ja laadukkaalle päivähoitolle. Kun tähän yhdistetään asiakkaiden huomioiminen ja vuorovaikutus heidän kanssaan pystytään luomaan hyvä kumppanuus ja perusta päivähoitolle. Kasvatuskumppanuutta ja hyvää vuorovaikutusta arvostettiin, samoin kuin työntekijöiden asennetta työhön ja toisiinsa. Päivähoito on tiimityötä, jossa kaikkien osallisuus korostuu. Kursivointeihin on koottu vanhempien ja työntekijöiden ajatuksia.

Lapsen tarpeiden huomioon ottaminen ja yksilöllinen niissä pysyminen. Vanhempien hyvä informointi lapsen onnistumisista tai ongelmista, jolloin asioihin pystytään puuttumaan ajoissa. (Lapsen vanhempi).

Turvallinen välittävä ympäristö, jossa voi rauhassa kannustavassa ilmapiirissä opetella uusia asioita. (Työntekijä).

Se, että yksittäinen työntekijä ymmärtää työnsä merkityksen... ..lapsen turvallisuuden ja kehityksen sekä oman ja tiiminsä vaikutuksen yksittäisen lapsen tulevaisuuteenkin. Kun ammattitaitoinen saa myös resurssit työnsä hoitamiseen niin, että laatu toteutuu. (Työntekijä).

Kun päivähoitopaikassa on riittävät resurssit työlle, työntekijöillä on mahdollisuudet tehdä työtä monipuolisesti ja suunnitelmallisesti. Ryhmäkoot ja hyvä toimintaympäristö koettiin tärkeinä laatutekijöinä. Toimintaympäristöllä on vaikutusta lasten ja aikuisten viihtymiseen. Lasten viihtyvyyttä parantaa, kun heillä on monipuoliset fyysiset olosuhteet ja monipuolista toimintaa. Ryhmäkoot koettiin yhtenä laatutekijänä, mikä vaikuttaa ryhmän aikuisten

ajankäyttöön lasta kohden. Pysyvää ja riittävää henkilökuntaa pidettiin laadukkaana päivähoitotekijänä, kuten myös toimivat sijais- tai perhepäivähoidon varahoitojärjestelyt. Hyvänä laatuna päivähoidossa koettiin henkilökunnan halu leikkiä lasten kanssa. Kuntia koskevana päivähoidon laatutekijänä mainittiin monipuolinen päivähoitopalvelujen tarjonta.

Tilojen ja oppimisympäristön tulee olla asianmukaiset. Lapsiryhmät eivät saa olla liian isoja. Henkilökuntaa tulee olla riittävästi ja heidän ammatilliseen jatkokoulutukseen ja hyvinvointiin tulee panostaa, koska se on suorassa vaikutuksessa lasten hyvinvointiin ja viihtyvyyteen. (Työntekijä.)

Kannustaminen ja rohkaisu omatoimisuuteen. Empaattinen ja aidosti lämmin hoitohenkilökunta. Hyvä suunnittelu ja suunnitelmien toteutuminen; ei vain puhuminen. Monipuolisuus, erilaisuuden ymmärtäminen. (Lapsen vanhempi.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiltä ja lasten vanhemmilta kysyttiin päivähoitopalveluissa tärkeimpinä pitämiä asioita vielä kahdella monivalintatehtävällä. Vastaajat laitoivat oman mielipiteen mukaan tärkeysjärjestykseen lapsiryhmän ikäjakauman ja ryhmäkoon, hoitopaikkatoiveen, kasvatuskumppanuuden, ammattitaitoisen ja pysyvän henkilökunnan sekä tuttuihin sijaisiin tai varahoitopaikkaan liittyvät mielipiteet. Tulokset analysoitiin laskemalla, kuinka usein kukin laatutekijä mainittiin tärkeänä, toiseksi tärkeänä seitsemänneksi tärkeimpään asti. Tutkimuksen mukaan työntekijöiden ja lasten vanhempien mielestä päivähoidon laatuun vaikuttaa ensisijaisesti henkilökunnan ammattitaito. Toiseksi tärkeimpänä pidettiin toimivaa yhteistyötä henkilökunnan ja vanhempien välillä sekä kolmanneksi tärkeimpänä pysyvää henkilökuntaa. Vähemmän tärkeimpinä annetuista vaihtoehdoista pidettiin varahoidon tai sijaisten tuntemista sekä vanhempien hoitopaikkatoiveen toteuttamista. Myöskään lapsiryhmän ikäjakaumaa ei pidetty näistä vaihtoehdoista kovin tärkeänä.

Varhaiskasvatuksen toimintaan liittyviä keskeisiä laatutekijöitä kysyttiin lasten tarpeista lähtevään toimintaan, riittävään leikkiaikaan, monipuoliseen toimintaan, retkiin, huolehtivaan perushoittoon, turvalliseen ympäristöön ja lasten oppimiseen liittyvään arvojärjestykseen liittyen. Vastaajat pitivät tärkeimpinä sitä, että toiminta lähtee lasten tarpeista ja päivähoitopaikka on turvallinen. Tärkeänä pidettiin huolehtivaa perushoittoa ja lapsille riittävästi annettua leikkiaikaa. Toiminnan monipuolisuus ja lasten oppiminen jakoi

mielipiteitä. Osalle monipuolisuus ja oppiminen olivat tärkeitä, osalle ei niin tärkeitä. Retkien tekeminen koettiin vähiten tärkeänä edellisiin vaihtoehtoihin verrattuna.

Parrila (2002) pyysi perhepäivähoitoa käsitelleessä väitöskirjassaan perhepäivähoitajia ja perhepäivähoidonohjaajia määrittelemään päivähoiton laatua. Parrilan tutkimuksen mukaan perhepäivähoidon henkilöstö koki laadukkaampina asioina perhepäivähoidossa henkilöstön koulutuksen, ammatillisuuden ja työmotivaation. Lisäksi oleellisesti painottuivat prosessitekijöihin liittyvät aikuinen – lapsi vuorovaikutussuhde ja toiminnan sisällöt. Turvallisuuteen liittyvät tekijät eivät nousseet Parrilan tutkimuksessa niin merkittäviksi kuin tässä päivähoiton vanhemmille ja työntekijöille suunnatussa tutkimuksessa. Parrilan tutkimuksessa laatutekijöinä mainittiin myös hyvä perushoito, oppimisympäristö ja yhteistyö vanhempien kanssa. (Parrila 2002, 158-159.) Päivähoidon turvallisuustekijöiden huomioiminen on kasvanut verrattuna Parrilan tutkimukseen. Viime vuosina päivähoiton fyysiseen ympäristöön liittyvät turvallisuuskeskustelut ovat yleistyneet tiedotusvälineissä, millä saattaa olla vaikutusta vastaajiin. Lisäksi kunnissa on panostettu turvallisuustekijöihin ja riskikartoitukseen aikaisempaa enemmän. Vastaavasti tässä ja Parrilan tutkimuksessa koettiin olennaisina laatutekijöinä ammatillisuus, motivaatio, perushoito, kasvatuskumppanuus ja oppimisympäristö. Ryhmäkoot ja sijaisjärjestelyt korostuivat enemmän tässä tutkimuksessa kuin aikaisemmissa laatututkimuksissa.

5.1.1 Kuntien vahvuuksia

Työntekijöiltä kysyttiin avokysymyksellä työpaikkakunnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita päivähoitossa. Lasten vanhemmilta kysyttiin vastaavasti myönteisempää ja epämiellyttävintä kokemusta päivähoitopalveluissa. Kysymyksillä haluttiin löytää asiakkaille ja työntekijöille merkittäviä laatutekijöitä sekä laadun kehittämiskohteita. Vastaukset koottiin listaamalla vastaajien mainitsemat asiat ja laskemalla, kuinka monessa vastauksessa asia mainittiin.

Työntekijät kokivat, että merkittävin laatutekijä ja kuntien vahvuus on ammattitaitoinen henkilökunta, joka myös saa täydennyskoulutusta. Ammattitaitoon liittyi myös

ammattitaitoisen henkilökunnan kehittävää asenne työhön. Toiseksi merkittävämpänä kunnan vahvuutena pidettiin monipuolista päivähoitotarjontaa. Päivähoitotarjontaan liittyi myös ongelmaton vuorohoidon järjestäminen perheille. Edellä mainituissa tekijöissä työntekijöiden vastaukset eivät poikenneet kuntakoosta riippumatta.

Päivähoitopaikkatarjontaan liittyen pienten ja keskisuurten kuntien vahvuutena korostui riittävä hoitopaikkojen määrä, hoitopaikan nopea saaminen ja hoitopaikan hyvä sijainti. Isoissa kunnissa pidettiin vahvuutena vuorohoidon mahdollisuutta sekä erityispäivähoidon palveluja. Pienissä kunnissa korostui joustava yhteistyö hoitomuotojen välillä ja yhteistyö vanhempien kanssa. Yleisesti kuntien vahvuuksina pidettiin monipuolista toimintaa ja riittävää leikkiäikää. Pienten ja keskisuurten kuntien vahvuutena pidettiin luonnon läheisyyttä toimintaympäristönä.

Hoitopaikka järjestyy yleensä melko nopeasti. Erilaisia

hoitomuotoja tarjolla, päiväkodissa mahdollisuus iltahoitoon...

Pysyvät, pitkäaikaiset työsuhteet. Itsensä kouluttamisen mahdollisuus...

Kunnan pieni koko, hallittavat yksiköt, tunnemme toisemme.

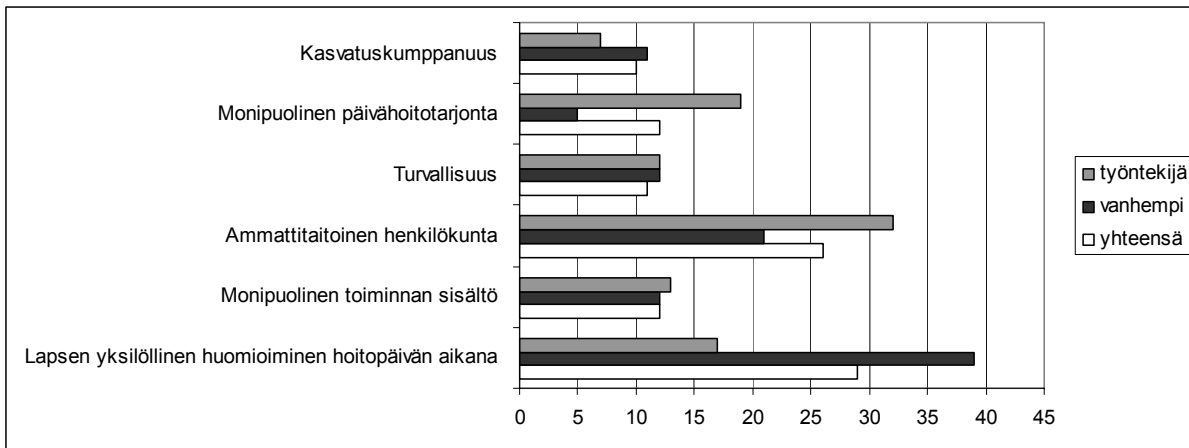
Vanhempien mielestä myönteisimmät kokemukset päivähoidosta ovat tulleet siitä, että lapset viihtyvät. Lähes yhtä myönteisenä he kokivat lapsen yksilöllisen huomioimisen hoitopäivän aikana. Kasvatuskumppanuus koettiin kolmanneksi myönteisenä kokemuksena. Lisäksi vanhemmat arvostivat turvallista ja pysyvää hoitopaikkaa. Vanhempien mielestä oli tärkeää, että henkilökunta on ammattitaitoista ja joustavaa. Tämän lisäksi myönteisiä kokemuksia oli saatu monipuolisesta toiminnasta ja riittävästä leikkiajasta sekä lasten hyvistä kaverisuhteista. Osa vanhemmista mainitsi myönteisiksi kokemuksiksi lapsen oppimisen ja lapsen arjen dokumentoimisen hoitopäivän aikana. Päiväkotien perheiltoja koko perheelle pidettiin onnistuneina tapahtumina.

Se, kuinka lapsemme vastaanotettiin päiväkotiin. Ensimmäiset päivät päiväkodissa ovat tärkeitä, siteitä synnytetään, hoitajat tuntuivat turvallisilta.

Päiväkodista kävi hoitaja kotona tutustumassa ennen lapsemme hoidon alkamista.

Kuvioon 2 koottiin työntekijöiden ja lasten vanhempien mainitsemia laatutekijöitä. Laatutekijät koottiin vastaajien mainitsemista laatukäsityksistä, työntekijöiden

mainitsemista vahvuuksista ja vanhempien kertomista myönteisistä kokemuksista. Lisäksi kuviossa vertailtiin työntekijöiden ja vanhempien mainitsemien laatutekijöiden välisiä prosentuaalisia eroja. Vanhemmat pitivät lapsen viihtymistä huomattavasti tärkeämpänä laatutekijänä kuin työntekijät. Vastaavasti työntekijöiden mielestä monipuolinen päivähoitotarjonta ja ammattitaitoinen henkilökunta korostuivat tärkeimpinä laatutekijöinä enemmän kuin vanhemmilla.

Kuvio 2. Merkittävimpiä laatutekijöitä varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien mielestä.

Vertailukohteet ryhmiteltiin vastaajien mainitsemilla asioilla. Havainnot kirjattiin ryhmittelyn mukaisesti. Lapsen yksilölliseen huomioimiseen kuului seuraavia mainintoja: lapsen viihtyminen, ajatellaan lapsen parasta, lapsen oppiminen, lapsen arjen dokumentoiminen, aikuisella aikaa lapselle ja lasten hyvät kaverisuhteet. Monipuoliseen toiminnan sisältöön liittyi: riittävä leikkiaika, luonnon läheisyys toimintaympäristönä, hyvät tilat, oppimisympäristö, toiminnan tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Ammattitaitoiseen henkilökuntaan huomioitiin: täydennyskoulutus, kehittävä asenne työhön, yhteistyö hoitomuotojen välillä ja henkilökunnan joustavuus. Turvallisuustekijöihin huomioitiin: turvalliset hoitosuhteet, turvallinen ympäristö, terveellisyys, työntekijöiden väliset suhteet ja pysyvä henkilökunta. Monipuoliseen päivähoitotarjontaan liittyi: riittävä hoitopaikkojen määrä, hoitopaikan nopea saaminen, hoitopaikan hyvä sijainti, joustavasti järjestetty vuoroahoito, sopivat ryhmäkoot ja riittävät sijaisjärjestelyt. Kasvatuskumppanuuteen sisältyi yksilölliset keskustelut perheiden kanssa ja perheillat.

5.1.2 Laadun kehittämiskohteita

Varhaiskasvatuksen laadun heikkouksia tiedusteltiin työntekijöiltä kysymällä avokysymyksellä kuntien kehittämiskohteita. Vastaavasti vanhemmilta tiedusteltiin epämiellyttäviä kokemuksia päivähoidossa. Tutkimuksen mukaan työntekijät pitivät ensisijaisena kehittämiskohteena sijaiskäytäntöjen sekä perhepäivähoidon varahoitopaikkojen järjestämisestä ja kehittämisestä joka kunnassa. Erityisesti toivottiin vakituisia sijaisia, jotka siirtyvät ryhmästä toiseen tarvittaessa. Keskisuurissa ja isoissa kunnissa korostui kehittämiskohteena päivähoitopaikkojen riittävyys. Liian isot ryhmäkoot koettiin kehittämistä vaativina kohteina. Isoihin ryhmäkokoihin voidaan vaikuttaa riittäväällä henkilöstömäärällä jakamalla ryhmää pienryhmiksi, jolloin toiminta on eri tavoin ohjattavissa. Lisäksi ryhmäkokoihin ja henkilöstörakenteisiin liittyen pienissä ja keskisuurissa kunnissa kehittämiskohteena pidettiin kahden lastentarhanopettajan saamista ryhmään yhden sijasta. Henkilöstön sijoitteluun liittyen kuntien kehittämiskohteena pidettiin henkilöstökiertoa eri toimipaikkojen välillä.

Seudullisesti yhteistä käytäntöä toivottiin asiakasmaksujen lomahyvityksiin. Toiset kunnat hyvittävät lasten pitkiä loma-aikoja ja toisissa kunnissa päivähoitomaksu tehtiin kiinteäksi koko toimintakaudelle. Vuorohoidon yhteistyöhön sekä allergisten perheiden huomioimiseen toivottiin muutosta. Erityisalojen asiantuntemuksen levittämisessä seudullisesti koettiin olevan mahdollisuuksia. Toimintaan liittyen työntekijät kaipasivat aikaa arvokeskusteluille, perhepäivähoidon pienryhmäohjausta, yhteishenkeä, ja ennakkoluulotonta uusien käytäntöjen kokeilemistä. Pienissä kunnissa korostui erityispäivähoidon sekä vanhempien kanssa käytävien yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien kehittäminen. Myös tilojen tarkoituksenmukainen käyttö arvioitiin kehittämiskohteeksi.

Virat ja toimet päivähoidon yksiköistä toiseen kiertoon. Tutustutaan toisen yksikön henkilökuntaan, eri toimintaympäristöön ja erilaisiin tapoihin tehdä työtä.

Päivähoitomaksujen hyvityskäytäntöihin, vaikuttaa kasvatuskumppanuuteen esim. maksuvapaat kuukaudet kesällä...

Lasten kotiin hoitajia, monilapsiset ja allergiset perheet huomioiden.

Tarjontaa pitäisi laajentaa esim. avoin päiväkotitoiminta, virikekerho.

Keskustelua arjen kehittämiseksi, antaa tilaa uusille työ- ja toimintatavoille... ..työaikojen järjestäminen, ammatillinen vastuu.

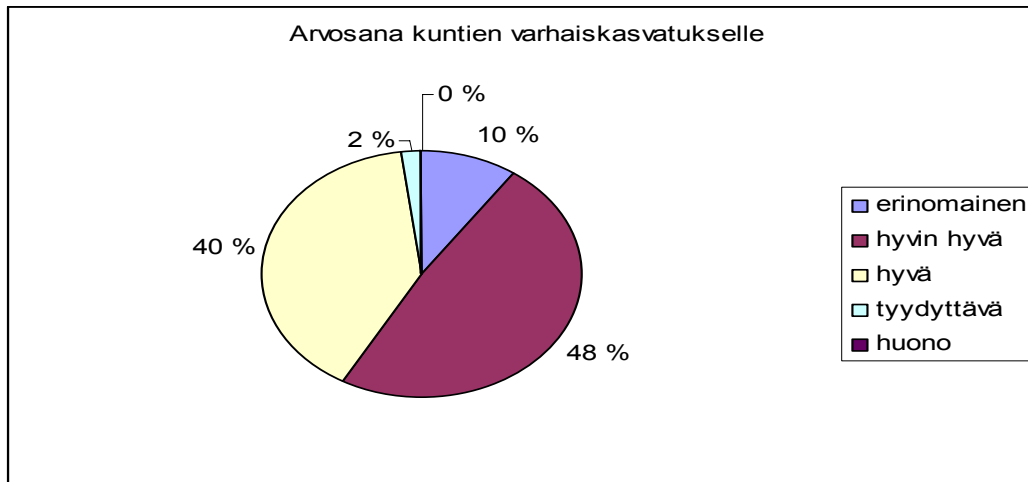
Epämiellyttäviä kokemuksia vanhemmilla on ollut eniten hoitajan käyttäytymiseen liittyen. Vanhemmat eivät pitäneet siitä, jos hoitajalla ei ole ollut aikaa tai haluja keskustella vanhempien kanssa päivän päätteeksi. Pahaa mieltä oli myös aiheuttanut se, että toiminta on lähtenyt päiväkodin käytänteistä, eikä ole huomioitu lapsen tai perheen tarpeita. Varahoitopaikat ja oudot sijaiset eivät myöskään ole miellyttäneet kaikkia vanhempia. Päivähoitopaikan turvallisuus oli aiheuttanut joillekin vastaajille epäilyksiä. Suuret ryhmäkoot ei tyydytä kaikkien vanhempien toiveita.

Muita epämiellyttäviä kokemuksia mainittiin päivähoitomaksut, tiedonkulku ja joustamattomuus hoitoajoissa sekä se, että vanhempi ei ole saanut haluamaansa hoitopaikkaa. Epämiellyttävälle on tuntunut myös lapsen vaatteiden merkkäminen ilman vanhemman lupaa. Epämiellyttävänä asiana ilmeni, että hoitaja on ajanut autolla lasten kanssa pienen matkan tai hoitajan kotiin on tullut vieraita. Kuntien vahvuudet ja vastaajien tärkeinä pitämät asiat ovat merkittäviä laatutekijöitä. Kehittämiskohteet ovat vastaajien esille tuomia asioita, joita korjaamalla voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua.

5.2 Tyytyväisyys varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatuksen nykytilaa kartoitettiin monivalintakysymyksillä. Vastaajat valitsivat viidestä vaihtoehdosta, miten hyvin eri asiat toimivat omassa kunnassa. Vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: täysin eri mieltä, jossain määrin eri mieltä, en samaa mutta en eri mieltäkään, jossain määrin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Lopuksi vastaajat antoivat arvosanan kuntansa varhaiskasvatukselle seuraavasti: erinomainen, hyvin hyvä, hyvä, tyydyttävä ja huono. Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä oman kunnan varhaiskasvatukseen. 10 prosenttia vastaajista arvioi varhaiskasvatuspalvelut erinomaisina ja 48 prosenttia hyvin hyvänä. Hyvänä palvelua piti 40 prosenttia ja tyydyttävänä kaksi prosenttia. Huonona ei pitänyt ketään. Työntekijöiden ja vanhempien

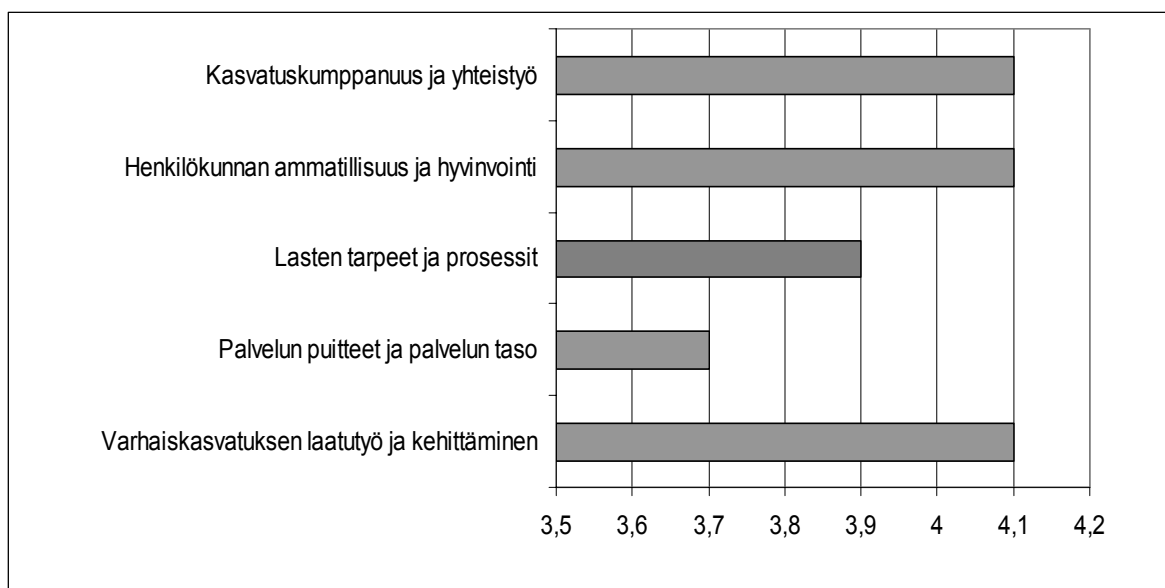
sekä kuntien välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja. Kuviossa 3 on esitetty jakauma prosentteina.

Kuvio 3. Vanhempien ja työntekijöiden arvosanjakauma oman kunnan varhaiskasvatukselle.

Monivalintakysymykset oli jaettu teorian perusteella neljään osa-alueeseen: puitteet ja palvelun taso, lasten tarpeet ja prosessit, kasvatuskumppanuus ja yhteistyö sekä henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi. Vastaukset ryhmiteltiin summamuuttujiksi edellä mainitun mukaisesti, koska summamuuttujilla haluttiin selkeyttää ja tiivistää aineistoa. Jokainen summamuuttuja sisältää samantyyppisiä asioita omasta osa-alueestaan. Summamuuttujat noudattavat liitteissä 1 ja 2 olevien kyselylomakkeiden varhaiskasvatuksen nykytilan arviointiosion mukaista jaottelua.

Jokaisesta summamuuttujasta laskettiin keskiarvo SPSS –ohjelmalla yhdestä viiteen. Korkeimmat keskiarvot 4,1 saavuttivat kasvatuskumppanuuteen ja yhteistyöhön sekä henkilökunnan ammatillisuuteen ja hyvinvointiin liittyvät asiat. Lasten tarpeisiin ja prosesseihin liittyviä asioita pidettiin melko hyvin kunnossa keskiarvon ollessa 3,9. Palvelujen puitteet ja palvelutaso on myös melko hyvin hoidettu, koska keskiarvo oli 3,7. Vastaajat suhtautuivat varhaiskasvatuksen laatutyöhön ja kehittämiseen myönteisesti, keskiarvon ollessa 4,1. Kuviossa 4 on esitetty teemoittain summamuuttujien keskiarvot. Kaikissa summamuuttujissa ilmeni joitakin tilastollisesti merkitseviä eroja. Tilastollisesti merkitsevät erot on merkitty ainoastaan niihin asioihin, joissa ilmeni tilastollisia eroavuuksia. Liitteeseen 3 on koottu summamuuttujiin liittyviin osa-alueisiin kuuluvat asiat ja niiden vastausprosenttien jakaantuminen kohderyhmän arvion mukaan.

Kuvio 4. Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen osa-alueisiin summamuuttujien mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen laatutyöhön suhtauduttiin pääsääntöisesti myönteisesti. Työntekijöistä laatutyöhön suhtautui täysin myönteisesti 55 prosenttia ja jossain määrin myönteisesti 39 prosenttia työntekijöistä. Kielteisesti ei suhtautunut kukaan. Jossain määrin kielteisesti suhtautui prosentti vastanneista työntekijöistä. Vanhemmista täysin myönteisesti suhtautui 44 prosenttia ja jossain määrin myönteisesti 44 prosenttia vastanneista vanhemmista. Prosentti vanhemmista koki laatutyön jossain määrin kielteisenä. Kukaan vanhemmista ei suhtautunut täysin kielteisesti. Vanhempien ja työntekijöiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja.

Laatutyöhön suhtauduttiin erikokoisissa kunnissa samansuuntaisesti, joskin kaikkein tyytyväisimpiä olivat pienet kunnat. Iällä ja päivähoiton toimipaikalla ei ollut merkitystä varhaiskasvatuksen laatutyöhön suhtautumiseen. Työntekijän ammattiin liittyen positiivisimmin asennoituivat esimiehet. Seuraavaksi myönteisempiä olivat lastentarhanopettajat. Päivähoitajat ja perhepäivähoitajat suhtautuivat laatutyöhön myönteisesti, mutta heidän arvionsa mukaan laatutyöhön suhtautuminen on heikompaa kuin korkeammin koulutetuilla.

Laatutyö koettiin kehittämisen kannalta tärkeänä työnä. Kaikista vastanneista täysin samaa mieltä oli 55 prosenttia, jossain määrin samaa mieltä oli 37 prosenttia, ei samaa eikä eri mieltäkään oli kuusi prosenttia ja jossain määrin eri mieltä oli prosentti vastaajista. Eri mieltä ei ollut kukaan vastaajista ja prosentti jätti vastaamatta. Vastanneista työntekijöistä laatutyötä piti kehittämisen kannalta erittäin tärkeänä 60 prosenttia ja jossain

määrin tärkeänä 35 prosenttia. Vähemmistö työntekijöistä ei ilmaissut omaa kantaa laatutyöhön. Vastanneista vanhemmista laatutyötä piti kehittämisen kannalta erittäin tärkeänä 51 prosenttia ja jossain määrin tärkeänä 38 prosenttia. Jälleen vähemmistö vastanneista ei ilmaissut omaa kantaansa.

5.2.1 Puitteet ja palvelun taso

Varhaiskasvatuksen puitteisiin ja palvelun tasoon liittyvissä kysymyksissä kartoitettiin päivähoitopaikan aukioloaikaan, riittävään henkilöstöön, erityispalveluihin, resursseihin ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Tutkimuksen mukaan päivähoitopaikan aukioloajat vastasivat perheiden tarpeita. Kaikista tyytyväisimpiä vastaajat olivat perhepäivähoidon toiminta-aikoihin. Perhepäivähoidossa 93 prosenttia, ryhmäperhepäivähoidossa 75 ja päiväkodissa 80 prosenttia vastanneista olivat tyytyväisiä päivähoitopaikan aukioloaikoihin. Tutkimuksen mukaan seudullisen yhteistyön kehittämiskohteet kohdistuivat avovastauksissa vuorohoitoon, vaikka päivähoitopaikan aukioloaikoihin oltiin enimmäkseen tyytyväisiä. Vuorohoitoa käyttää vähemmistö asiakkaista ja kunnittainkin on hajontaa. Vuorohoito on kuitenkin tärkeä palvelumuoto niille, jotka sitä tosiasiallisesti tarvitsevat. Vuorohoidon saannin turvaamiseksi vastaajat toivoivat seudullista yhteistyötä.

Tutkimuksen mukaan 70 prosenttia vastanneista varhaiskasvatuksen työntekijöistä ja vanhemmista koki, että päivähoitopaikan henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku toteutuu pääsääntöisesti lainmukaisesti. Työntekijöiden ja vanhempien vastaukset olivat samansuuntaisia. Työntekijöistä 21 prosenttia ja vanhemmista 13 prosenttia koki, ettei päivähoitopaikan suhdeluku toteutunut aina lainmukaisesti. Kuntien välillä ilmeni tilastollisesti merkitseviä eroja $F(4,154)$, 5.900, $p < 0.01$. Tutkimuksen mukaan henkilöstön välinen suhdeluku toteutuu paremmin pienissä kuin keskisuurissa ja isoissa kunnissa. Suhdelukuun vaikuttaa sijaisten palkkaaminen työntekijöiden poissaoloihin. Tutkimuksen mukaan yli puolet vastaajista koki sijaisten määrässä puutteita. Työntekijöistä lähes puolet oli sitä mieltä, ettei sijaisia ole riittävästi. Vanhemmista näin ajatteli neljännes. Työntekijöiden ja vanhempien tyytyväisyys sijaisten määrään on esitetty prosentteina taulukossa 3. Työntekijöiden ja vanhempien välinen ero on tilastollisesti melkein

merkitsevä: $t(152), p < .05$. Työntekijät ovat läsnä koko ajan ja he näkevät sijaispuutteet heti työssään. Avokysymyksiin verrattuna työntekijöiden mielipiteistä huomasi, että toimintaa on jouduttu muuttamaan sijaispulan takia. Toiminnan muuttaminen heikentää toiminnan laatua ja vaikuttaa myös työntekijöiden työmotivaatioon. Niissä paikoissa, joissa varahenkilöstöä ja sijaisia on riittävästi, toiminnan laatu ei kärsi yllättävistä henkilökunnan poissaoloista. Toimipaikoittain ryhmäperhepäivähoidossa oli sijaisjärjestelyt hoidettu melko hyvin, muissa paikoissa oli puutteita. Päiväkodissa koettiin, ettei sijaisia ole riittävästi. Myös perhepäivähoidon sijaisjärjestelyissä oli havaittavissa puutteita. Avokysymysten perusteella perhepäivähoitoon toivottiin varahoitojärjestelmän kehittämistä. Kunnittain sijaisjärjestelyt koettiin toimivan parhaiten pienissä kunnissa.

Taulukko 3. Vanhempien ja työntekijöiden tyytyväisyys päivähoiton sijaisjärjestelyihin.

	sijaisia riittävästi	sijaisia ei ole riittävästi
työntekijä	38 %	45 %
vanhempi	39 %	24 %

Erityispäivähoidon tarpeet lisäävät henkilöstön ja tukipalvelujen määrää. 38 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä erityispäivähoidon palveluihin. Työntekijät olivat hieman tyytymättömämpiä kuin vanhemmat. Työntekijöistä 27 prosenttia ja vanhemmista 12 prosenttia kaipasivat enemmän erityispäivähoidon palveluja. Kasvatuksen ja erityiskasvatuksen raja on häilyvä. Varhaiskasvatuksessa tulee vastaan tilanteita, joissa mietitään, milloin tarvitaan erityisasiantuntijoita ja missä tilanteissa selvittää oman asiantuntemuksen turvin. Lähes puolet vastaajista ei ilmaissut suoraa mielipidettä erityispäivähoidon riittävyteen, joten heillä ei todennäköisesti ole ollut tarvetta erityispäivähoidon palveluihin. Avokysymyksissä toivottiin, että erityiskasvatuksen palveluita kehitettäisiin seudullisesti. Seudullinen erityiskasvatuksen yhteistyö mahdollistaa erityisosaamisen jakaantumisen kunnista riippumatta tasapuolisesti.

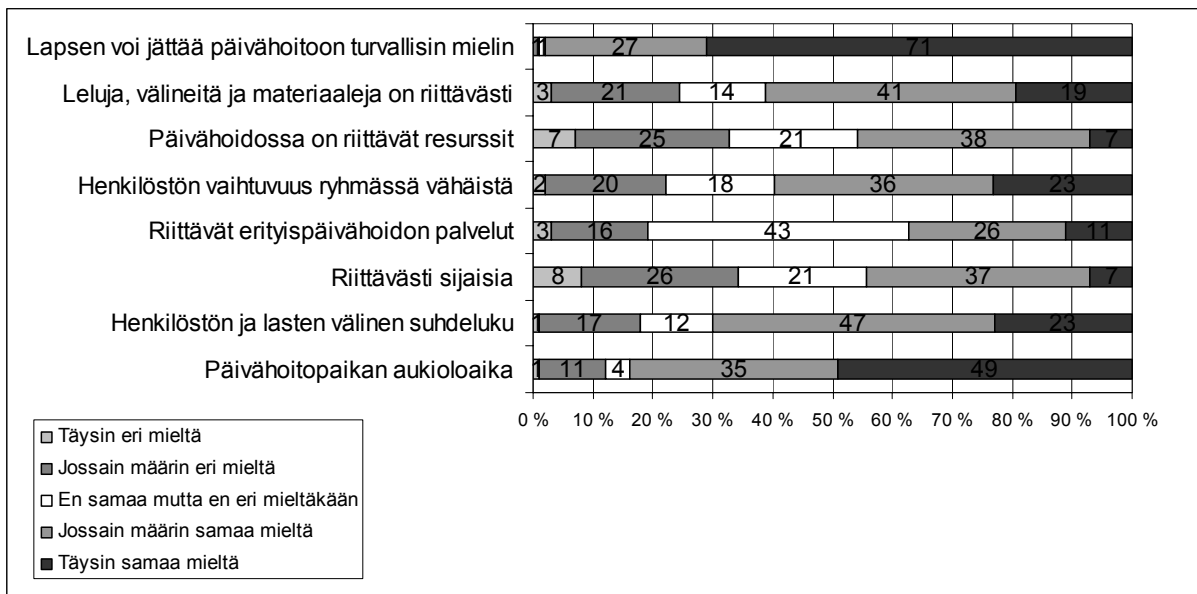
Tutkimuksen mukaan päivähoiton resurssit vaihtelevat kunnissa. Keskiuurissa ja pienissä kunnissa on paremmat resurssit kuin isoissa kunnissa. Kaiken kaikkiaan 44 prosenttia vastaajista koki, että päivähoiton resurssit ovat melko tai täysin riittäviä. 32 prosenttia ajatteli, että resurssit eivät ole riittäviä. Työntekijöistä 49 prosentin ja vanhemmista 40 prosentin mielestä resurssit riittävät. Resurssien riittävyttä tiedusteltiin lisäksi kysymällä materiaalien riittävyttä. 60 prosenttia vastaajista koki, että leluja,

materiaaleja ja välineitä on riittävästi. Työntekijät kokivat vanhempia voimakkaammin, että materiaaleja ei ole riittävästi päivähoitopaikoissa. Työntekijöiden ja vanhempien välinen tilastollinen ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä $t(150)$, $p < .001$. Työntekijöille materiaalien riittävyys ja laajuus on konkreettisesti vaikuttava tekijä päivittäin. Vanhemmat ovat aikaisempiin laatukysymyksiin verraten tyytyväisiä ohjattuun ja monipuoliseen toimintaan vähemmälläkin materiaaleilla. Kuntakoolta oli myös vaikutusta materiaalien laatuun. Kuntakokojen mukaan ilmeni tilastollisesti melkein merkitsevä ero. $F(4,150)$ 3.403, $p < .01$. Pienissä kunnissa koettiin, että materiaaleja on paremmin kuin keskisuurissa ja isoissa kunnissa. Näin ollen tulos oli samassa suhteessa resurssien ja sijaishenkilöstön riittävyteen. Taulukossa 4 on esitetty prosenttilukuina tyytyväisyys varhaiskasvatuksen resursseihin kuntakoon mukaan.

Taulukko 4. Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen resursseihin kuntakoon mukaan.

	riittävät resurssit	riittämättömät resurssit
isot kunnat	15 %	54 %
keskisuuret kunnat	49 %	31 %
pienet kunnat	35 %	23 %

Varhaiskasvatuksen turvallisuuteen liittyen kohderyhmältä kysyttiin, voivatko vanhemmat jättää lapsensa turvallisesti päivähoidon. Päivähoidon täysin turvalliseksi koki 71 prosenttia vastaajista. Kaiken kaikkiaan päivähoiton riittävän turvalliseksi koki 98 prosenttia vastaajista. Tulos merkitsee, että vanhemmat luottavat erittäin hyvin päivähoitoon. Kuviossa 5 on esitetty puitteisiin ja palvelun tasoon liittyvien vastausten mukaiset prosenttijakaumat.

Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen puitteiden ja palvelun tason toimivuus arvioitavissa kunnissa.

5.2.2 Lasten tarpeet ja prosessit

Vanhempien ja työntekijöiden tyytyväisyyttä lasten tarpeisiin ja päivähoiton prosesseihin tiedusteltiin toimintaympäristöön, toiminnan dokumentointiin, pienryhmätoimintaan, monipuolisuuteen, lasten viihtymiseen, lapsilähtöisyyteen, vanhempien vaikutusmahdollisuuksiin ja laatuun liittyvillä kysymyksillä. Lähes kaikki vastaajat kokivat, että lapset viihtyvät päivähoitossa. 91 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuunnellaan. Positiivinen palaute on lapselle tärkeää. 89 prosenttia vastaajista arvioi, että lapsille annetaan positiivista palautetta. 55 prosenttia työntekijöistä ja 30 prosenttia vanhemmista olivat sitä mieltä, että lapsille annetaan myönteistä palautetta riittävästi. Vanhempien ja työntekijöiden välinen ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. $T(153), p < .001$. Työntekijöiden mielestä lapsille annetaan enemmän positiivista palautetta kuin vanhempien mielestä. Sama eroavuus ilmeni myös siinä, miten paljon lasten kanssa keskustellaan päivähoitossa. Tulos tukee ajatusta, jossa vanhemmat toivoivat enemmän lapsen yksilöllistä huomioimista.

Toiminta koettiin olevan lapsilähtöistä, koska 83 prosenttia vastaajista koki, että toiminta lähtee lasten tarpeista. Pienryhmätoiminnan tarkoitus on huomioida lapset paremmin

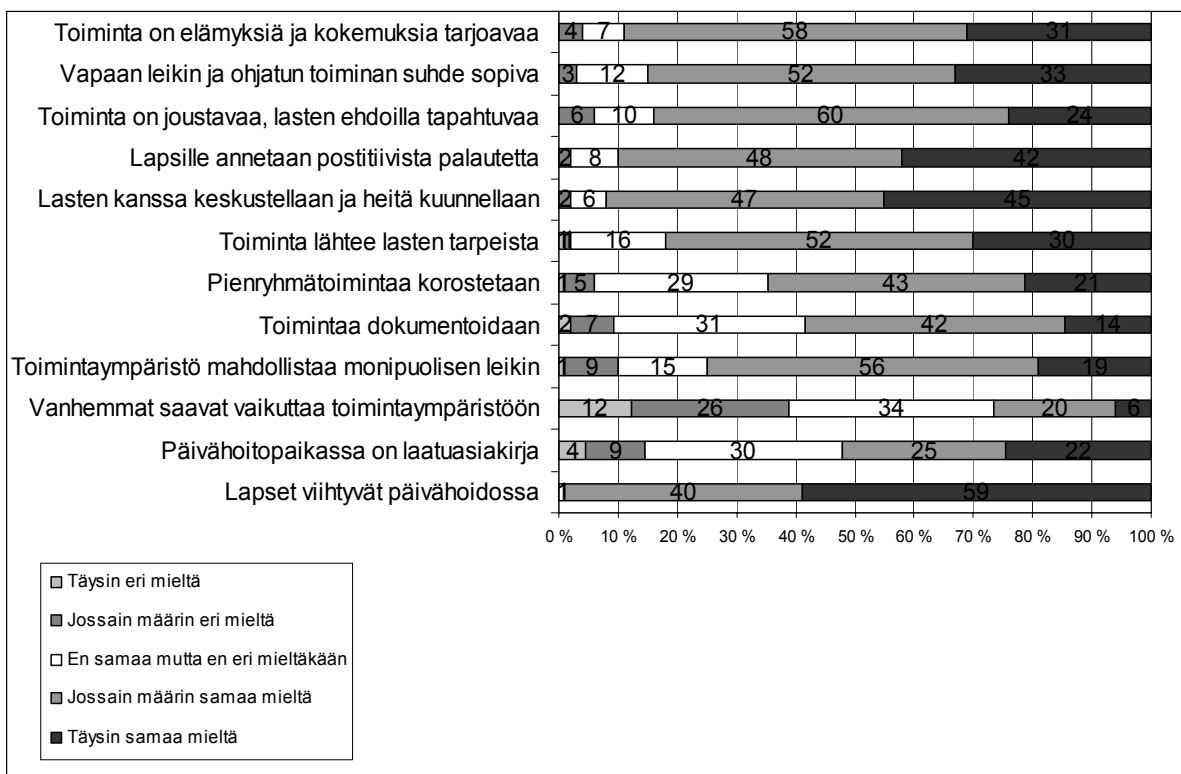
yksilönä ja antaa lapsille oppimiskokemuksia pienessä ryhmässä suurryhmätoiminnan sijaan. 65 prosenttia vastaajista koki, että päivähoitopaikassa on riittävästi pienryhmätoimintaa. Kuitenkin 29 prosentilla ei ollut mielipidettä, joten pienryhmätoiminnan merkitystä ei täysin tiedosteta. 84 prosenttia vastaajista koki, että toiminta on joustavaa ja tapahtuu lapsen ehdoilla. 90 prosenttia koki, että toiminta on mielikuvitusrikasta sekä elämyksiä ja kokemuksia tuottavaa. Lapsilähtöisyys, pienryhmätoiminta ja toiminnan joustavuus ovat sidoksissa toisiinsa. Pienryhmätoiminta tukee lapsilähtöisyyttä, koska lapsi tulee huomioiduksi paremmin. Lapsilähtöinen toiminta on lapselle joustavaa, koska lapsella on omia valinnanmahdollisuuksia. Pienryhmätoiminta on suunnitelmallista ja tähtää tavoitteisiin lasten ehdoilla, rajoja unohtamatta. Lapsilähtöinen toiminta on suurimpia laatutavoitteita, joita varhaiskasvatuksessa on. Pienryhmätoiminnan ja lapsilähtöisyyden käsitettä ja syvällistä merkitystä on tarpeen pohtia kaikissa päivähoiton toimipaikoissa, jotta jokainen varhaiskasvattaja pystyy toteuttamaan niitä omassa työtiimissään. Lisäksi oman lapsiryhmän toiminnan sisällöstä ja suunnittelusta on tarkoituksenmukaista keskustella vanhempien kanssa.

Tutkimuksen mukaan vanhempien vaikutusmahdollisuudet toimintaympäristöön ovat vähäiset. Tutkimuksen muissa osioissa on ilmennyt, että vanhemmat ovat kiinnostuneet vanhemmille kohdistetuista luennoista ja perheilloista. Vanhempien vaikutusmahdollisuuksia on mahdollista lisätä tarjoamalla heille mahdollisuuksia osallistua toiminnan suunnitteluun ja laadun kehittämiseen. Vanhemmat voivat olla satunnaisesti mukana myös toiminnassa. Vanhemmilta voi tulla uusia innovatiivisia ajatuksia varhaiskasvatuksen kehittämiseen, joita on mahdollista pohtia yhdessä henkilöstön kanssa. Vanhemmilla on vastuu lapsen kasvattamisesta, vaikkakin varhaiskasvatuksen ammattilaiset opettavat lapsille monia uusia asioita varhaiskasvatuksessa.

Päivähoitopaikan laatuun liittyvä asiakirja tiedettiin olevan 22 prosentissa toimipaikoista. 30 prosentilla vastaajista ei ollut tietoa laatuasiakirjan olemassaolosta. Laatuasiakirja on omalta osaltaan päivähoitopaikan toimintaa kuvaava dokumentti, jonka olemassaolo kuuluu kaikille. Jos siitä ei ole tietoa, laatuasiakirjaa ei todennäköisesti ole tai sitä ei käytetä oikein. Tutkimuksen mukaan laatutyö koettiin tärkeänä, mutta silti sitä ei toteuteta. Laatukäsikirjan avulla varhaiskasvatuksen laatutyö on avointa ja näkyvää. Laatukäsikirjan mukaan etenevä toiminta on suunniteltua ja dokumentoitua. Lisäksi asiakirja lisää kaikkien tietämystä ja yhteistoimintaa. Toisaalta tutkimustulokseen voi vaikuttaa se, että

laatukäsikirjan merkitystä ei tiedosteta tai se on käsitteenä outo, jolloin siitä pitää keskustella enemmän. Toiminta on todettu olevan monipuolista ja laadukasta, mutta sitä ei ole välttämättä dokumentoitu, jolloin laatuasiakirjaa ja dokumentointia ei tiedosteta riittävästi.

Dokumentointi liittyy päivähoitopaikan dokumentoinnin lisäksi lasten toiminnan dokumentointiin. Joissakin paikoissa otetaan valokuvia ja kirjoitetaan lapsen leikkejä sekä kertomuksia lapsen kansioon. 42 prosenttia vanhemmista eivät tieneet, dokumentoidaanko päivähoitopaikassa toimintaa. Avovastauksissa ilmeni, että dokumentointi ymmärretään monella eri tavalla; jopa niin, että dokumentoinnin merkitystä ei ymmärretty lainkaan. Dokumentoinnin merkitykset heijastuivat moneen vastaukseen, jossa dokumentointi toisi toimintaa näkyväksi ja tiedostetuksi. Kuviossa 6 on esitetty vastausten mukaiset prosenttijakaumat.

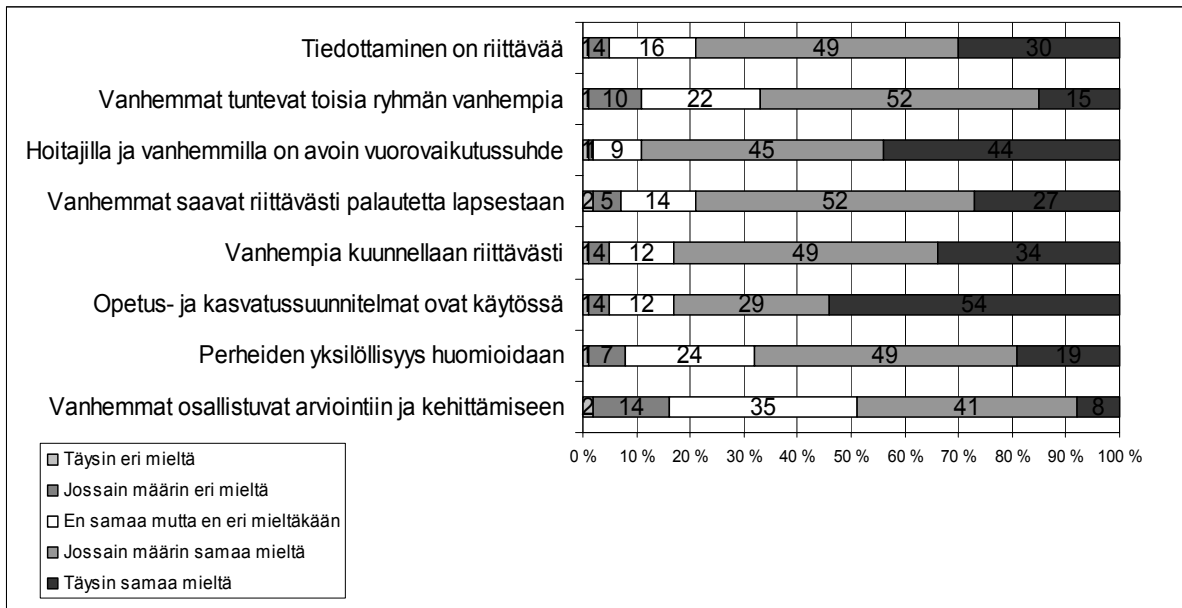

Kuvio 6. Lasten tarpeet ja prosessit.

5.2.3 Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö

Päivähoidon ja perheiden välinen kasvatuskumppanuus ja yhteistyö ovat iso osa-alue varhaiskasvatuksen ja lasten arjessa. Kasvatuskumppanuutta kartoitettiin tiedustelemalla vanhempien osallistumismahdollisuuksia, perheiden yksilöllisyyden huomioimista, keskustelujen ja perheiden kuuntelun riittävyttä sekä kysymällä palautteen antamisesta ja tiedottamisesta. Hoitajien ja vanhempien välinen vuorovaikutussuhde on kasvatuskumppanuuden perustekijä. Tutkimuksen mukaan vanhempia kuunnellaan ja vanhemmat saavat palautetta lapsestaan. Silti vanhempien ja työntekijöiden välillä ilmeni jonkun verran eroja. Vanhemmat kokivat työntekijöitä vähemmän saavansa palautetta lapsestaan. 80 prosenttia työntekijöistä ja 57 prosenttia vanhemmista oli sitä mieltä, että perheiden yksilölliset tarpeet huomioidaan jossain määrin tai täysin riittävästi. Vanhempien ja työntekijöiden välinen ero on tilastollisesti melkein merkitsevä. $T(154)$, $p<.05$. Lisäksi kuntien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero. $F(4,154)$ 3.218, $p<.01$. Tässä yhteydessä ei voi luokitella johtuiko ero isoista vai pienistä kunnista, koska erot vaihtelivat kunnittain kuntakoosta riippumatta.

Vanhempien ja työntekijöiden mielipiteiden välillä ilmeni eroja myös varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmiin liittyvissä keskusteluissa ja kirjaamisissa. 69 prosenttia työntekijöistä ja 41 prosenttia vanhemmista koki, että päivähoitopaikassa kirjataan täysin riittävästi opetussuunnitelmia. Vanhempien ja työntekijöiden välinen ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. $T(153)$, $p<.001$. Opetussuunnitelmia ja yksilöllisiä kasvatussuunnitelmia tehdään paljon, mutta ei riittävästi. Tulos selittää jonkun verran puutteita myös vanhempien vaikutusmahdollisuuksiin liittyvissä asioissa. Tilastollisen eron mukaan vanhemmat ovat tyytymättömämpiä kuin työntekijät. Onko perheiden kanssa käytäviä kasvatuskeskusteluja mahdollista lisätä tai keskustelun tasoa syventää? Vaikka kasvatuskumppanuutta pidetään riittävänä, varhaiskasvatuksen laatua on mahdollista kehittää yhdessä vanhempien kanssa. Tutkimuksen mukaan vanhemmat olisivat halukkaita osallistumaan kehittämistyöhön. Toisaalta tutkimuksessa ilmeni myös, että vaikka yhteisiä tilaisuuksia järjestetään, ne eivät aina saavuta menestystä. Kuviossa 7 on esitetty vastausten mukaiset prosenttijakaumat.

Kuvio 7. Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö.

5.2.4 Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi

Neljännän osion kysymykset liittyivät varhaiskasvatuksen organisaatioon sekä henkilökunnan ammatillisuuteen ja hyvinvointiin. Kuntien varhaiskasvatuksen organisaatioon oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Kuntien välillä ilmeni kuitenkin tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja. $F(4,150) 5.373, p<.001$. Pienissä kunnissa oltiin kaikkein tyytyväisimpiä ja suurissa kunnissa kaikkein tyytymättömiä. Tarkempi tulkinta edellyttäisi perehtymistä eri kuntien varhaiskasvatuksen organisaatioihin. Pienet kunnat olivat tyytyväisempiä myös nykyisiin kuntarakenteisiin. Kuntarakenteella ja organisaatiolla näyttää olevan yhteyttä työntekijöiden ja asiakkaiden tyytyväisyyteen.

Työntekijöiden ja vanhempien tietämystä päivähoidon säännöistä ja normeista tiedusteltiin päivähoitolain tuntemisella. Työntekijöistä vain 31 prosenttia tuntee päivähoitolain ja –asetuksen täysin sekä 63 prosenttia jossain määrin. Vanhemmista 37 prosenttia tuntee päivähoitolain ja –asetuksen jossain määrin ja 30 prosenttia ei osaa sanoa. Kuntien välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä. $F(4,153) 3.704, p<.01$. Isoissa kunnissa tunnettiin päivähoitolaki kaikista parhaiten. Kuntien välillä oli kuitenkin eroja kuntakoosta huolimatta.

Erityisen tärkeää on, että työntekijät tuntevat päivähoitolain ja -asetuksen. Riittävä lain tuntemus auttaa myös ymmärtämään riittäviä resursseja ja henkilöstömitoitusta, joissa aiempien tulosten mukaan havaittiin puutteita. Tutkimuksen mukaan henkilöstön kanssa pitää keskustella enemmän päivähoitolaista. Henkilöstön pitää myös pysyä itse valppaana ja selvittää asioita, jotta jokainen pystyy välittämään oikeaa tietoa asiakkailleen.

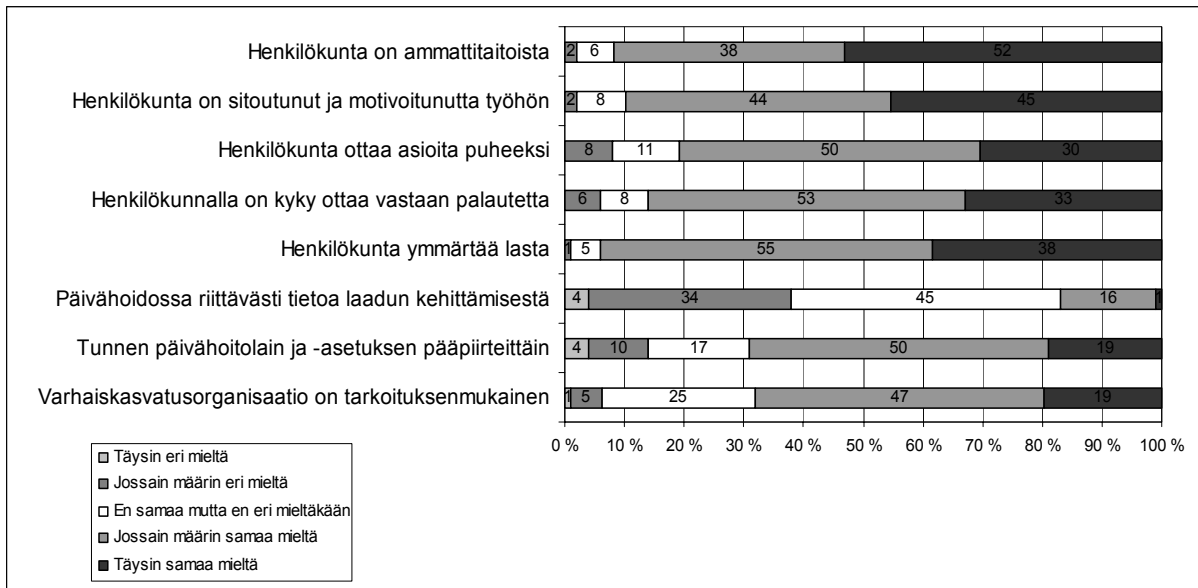
Varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen liittyen tiedusteltiin, onko päivähoidossa riittävästi tietoa laadun kehittämisestä. Vanhempien ja työntekijöiden välinen ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. $T(152), p < .001$. Taulukosta 5 ilmenee, että vanhempien mielestä päivähoidossa ei ole riittävästi tietoa laadun kehittämisestä. Myöskään työntekijät eivät koe laatutietämystä riittävänä. Tulos osoittaa myös sen, että vastaajien välillä ilmenee hajontaa. Jossain laatutyötä on kehitetty riittävästi, koska osa työntekijöistä on täysin tyytyväisiä. Tietämys laatutyöstä osoittaa sen, että laadun kehittäminen seudullisesti on puutteellista. Laatutyön perusasioissa on mahdollista hyödyntää seudullista osaamista ja laatia peruseriaatteet seudullisesti. Jokaisen kunnan sekä toimipaikan on kuitenkin jalostettava laatutyötä omien erikoisuuksien mukaisesti ja laadittava omat laatukriteerit omista lähtökohdista. Laatutyötä on mahdollista lisätä, kun kaikki sitoutuvat omaan työhönsä ja työyhteisön yhteisen hyvän kehittämiseen. Yhteinen sitoutuminen vaatii pysyvyyttä ja uskoa tulosten saavuttamiseen.

Taulukko 5. Työntekijöiden ja vanhempien mielipide päivähoiton laatutietouden riittävydestä.

	täysin riittävää	jossain määrin riittävää	ei riittävää, mutta ei riittämätöntäkään
työntekijä	28 %	45 %	21 %
vanhempi	4 %	44 %	47 %

Varhaiskasvatuksen kehittämiseen vaikuttaa henkilökunnan ammattitaito. Henkilökunnalla pitää olla valmiutta ottaa vastaan palautetta, jonka mukaan toimintaa voidaan kehittää. Tutkimuksen mukaan henkilökunnalla on kykyä ottaa palautetta vastaan riittävästi. Palautteen lisäksi henkilökunta ottaa riittävästi asioita puheeksi. Kaiken kaikkiaan henkilökunnan ammattitaitoon luotetaan päivähoidossa. Lisäksi tutkimus osoitti, että päivähoidossa on sitoutunutta ja motivoitunutta henkilöstöä. Vanhempien ja työntekijöiden vastaukset olivat samansuuntaiset ja tyytyväisyys oli kaikissa näissä henkilökuntaan liittyvissä kysymyksissä vähintään 80 prosentista. Kuviossa 8 on esitetty vastausten mukaiset prosenttijakaumat.

Kuvio 8. Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi.

Tutkimustulokset osoittivat, että henkilökunnan ammattitaitoon luotetaan. Lisäksi tutkimuksen mukaan henkilökunta on sitoutunut ja motivoitunut työhönsä. Koska laatutyössä on puutteita, arvioidaanko oma työ liian hyvänä, eikä uskalleta edetä kohti uusia haasteita omassa työssä? Uudet haasteet voivat olla riskejä, mutta myös tuovat uutta intoa ja osaamista. Toisaalta tutkimuksen mukaan varhaiskasvatus arvioitiin joka kunnassa erittäin hyvänä, mikä osoittaa sen, että laadukasta työtä tehdään jo. Toiminnasta löytyy laatua, mutta sitä ei tunnisteta. Toiminta sisältää laatutyön ominaisuuksia, mutta kokonaisuuksien hahmottaminen puuttuu. Laatutyön hahmottaminen kokonaisuudeksi mahdollistuu muun muassa laatuksikirjan avulla. Lisäksi seudullisella yhteissuunnittelulla saadaan aikaan osaamista ja keskustelua isommalla yhteistoiminta-alueella, jolloin laatutyö vahvistuu. Seudullisella yhteistyöllä on myös vaaransa, jos se muodostuu yhteiseksi kokoontumisiksi ilman jäykkää etenemistä ja suunnitelmallisuutta. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksesta löytyy monenlaista ammattitaitoa, joka on mahdollista hyödyntää seudullisesti varhaiskasvatuksen kehittämiseksi.

5.3 Seutukunnallinen yhteistyö

Seutukunnallisen yhteistyön riittävyyttä tiedusteltiin monivalintakysymyksellä, jossa vastaajat arvioivat yhteistyön riittävyyttä viisiportaisella arviointiasteikolla. Taulukkoon 6 on koottu prosentteina varhaiskasvatuksen vanhempien ja työntekijöiden arviot seudullisen yhteistyön riittävyydestä.

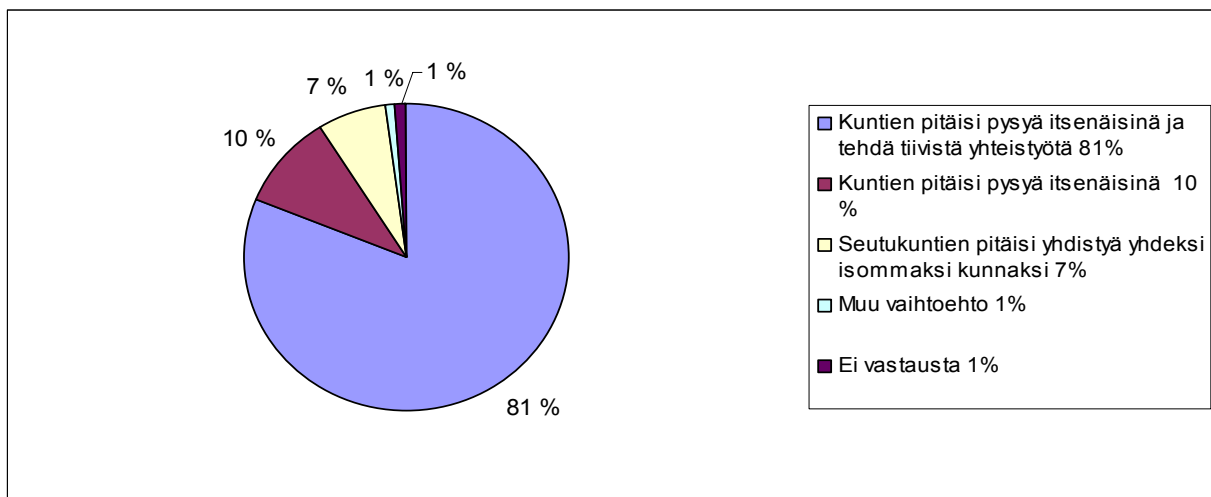
Taulukko 6. Seudullisen yhteistyön riittävyys työntekijöiden ja vanhempien mielestä.

	täysin riittävää	jossain määrin riittävää	ei riittävää, mutta ei riittämätöntäkään	jossain määrin riittämätöntä	täysin riittämätöntä
työntekijä	13	45	35	7	0
vanhempi	6	28	54	8	1

Vanhempien ja työntekijöiden välinen ero on tilastollisesti merkitsevä. $T(152)$, $p < .01$. Suurin ero vanhempien ja työntekijöiden välillä ilmeni siinä, että työntekijät kokivat seudullisen yhteistyön riittävämpänä kuin vanhemmat. Työntekijöiden välillä seudullinen yhteistyö toteutuu konkreettisemmin kuin vanhempien. Tilanteen korjaamiseksi on tarkoituksenmukaista miettiä seudullisia yhteistyökohteita vanhempien ja perheiden elämää helpottavista tekijöistä sekä yhteistyökohteista.

Isoissa kunnissa oltiin tyytymättömämpiä seudulliseen yhteistyöhön kuin pienemmissä kunnissa. Kaikista tyytyväisimpiä seudulliseen yhteistyöhön olivat 10 – 19 -vuotta päivähoitossa töissä olleet työntekijät. Asiakkaista tyytyväisempiä olivat ne perheet, jotka olivat olleet enemmän kuin 5 vuotta päivähoiton palvelujen piirissä. Vastaajan iällä oli jonkin verran vaikutusta. Yli 50-vuotiaat olivat kaikista tyytyväisimpiä seudullisen yhteistyön riittävyyteen. Tyytyväisyys kasvoi iän karttuessa ja kaikista tyytymättömimpiä olivat alle 30-vuotiaat. Tuloksen perusteella ne ihmiset, jotka ovat olleet pitkään päivähoitopalvelujen piirissä, ovat tyytyväisiä seudulliseen yhteistyöhön. Toisaalta he ovat voineet tottua nykyisiin palveluihin, eivätkä kaipaa muuta. Suurin osa vastaajista ei osannut ilmaista mielipidettä puoleen, jos toiseenkaan, joten he todennäköisesti ovat keskimäärin tyytyväisiä, mutta saattavat odottaa jotain uudistuksia. Toisaalta osa vastaajista ei välttämättä uskalla sanoa mielipidettä peläten sitä, että kuntauudistuskeskustelu voi heikentää omaa asemaa kuntalaisena.

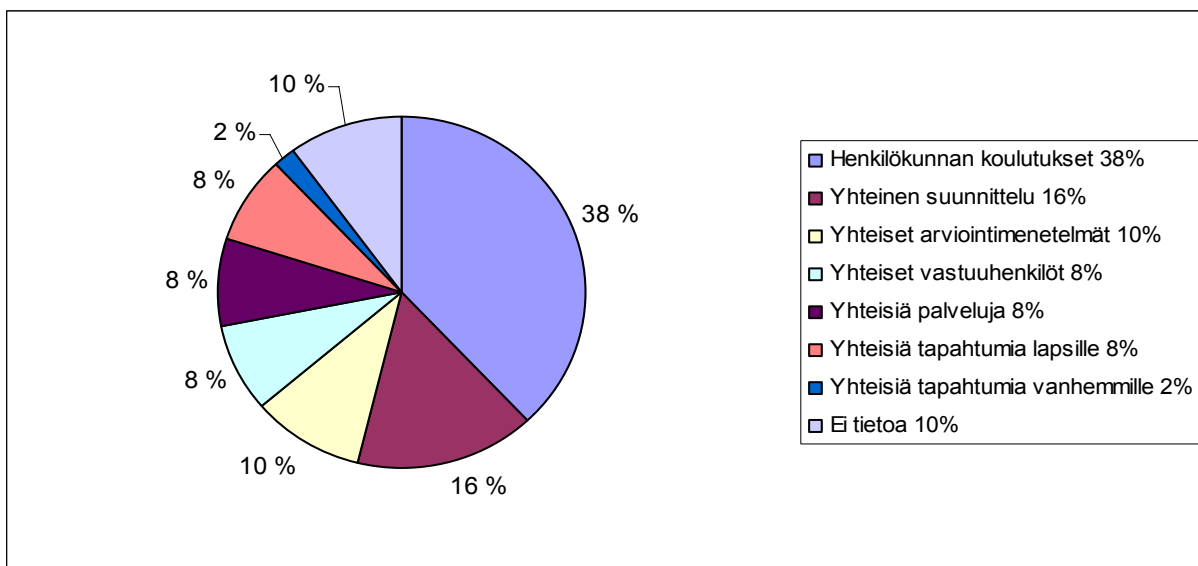
Työntekijöiltä ja vanhemmilta kysyttiin monivalintakysymyksellä mielipidettä kuntajaosta. Vaihtoehtoina olivat: seutukuntien pitäisi yhdistyä yhdeksi isommaksi kunnaksi, kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä, kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä mutta tehdä tiivistä seudullista yhteistyötä tai jokin muu vaihtoehto. Vastaajista suurin osa oli sitä mieltä, että kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä, mutta tehdä tiivistä yhteistyötä. Seitsemän prosenttia vastaajista ehdotti yhden isomman seutukunnan muodostamista. Isoissa kunnissa viidenes vastaajista toivoi seutukuntien yhdistyvän yhdeksi isommaksi kunnaksi. Vastaavasti pienissä kunnissa yhdistymistä toivoi kolme prosenttia. Keskisuurissa kunnissa itsenäisyyttä ja yhteistyön tekemistä kannatti 80 prosenttia ja pienissä kunnista 84 prosenttia vastaajista. Työntekijöistä kuntien itsenäisyyttä ja tiivistä seutuyhteistyötä kannatti 57 prosenttia ja vanhemmista 86 prosenttia vastaajista. Työntekijöistä kuntien itsenäisyyttä kannatti 15 prosenttia ja vanhemmista kuusi prosenttia. Työntekijöistä seutukuntien yhdistymistä kannatti seitsemän prosenttia ja vanhemmista kahdeksan prosenttia. Tutkimuksen mukaan vastaajat ovat tyytyväisiä nykyiseen kuntarakenteeseen, mutta toivovat enemmän yhteistyötä lähikuntien kanssa. Mielipidettä kuntajaosta on selvitetty kuviossa 9.

Kuvio 9. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien mielipide kuntajaosta.

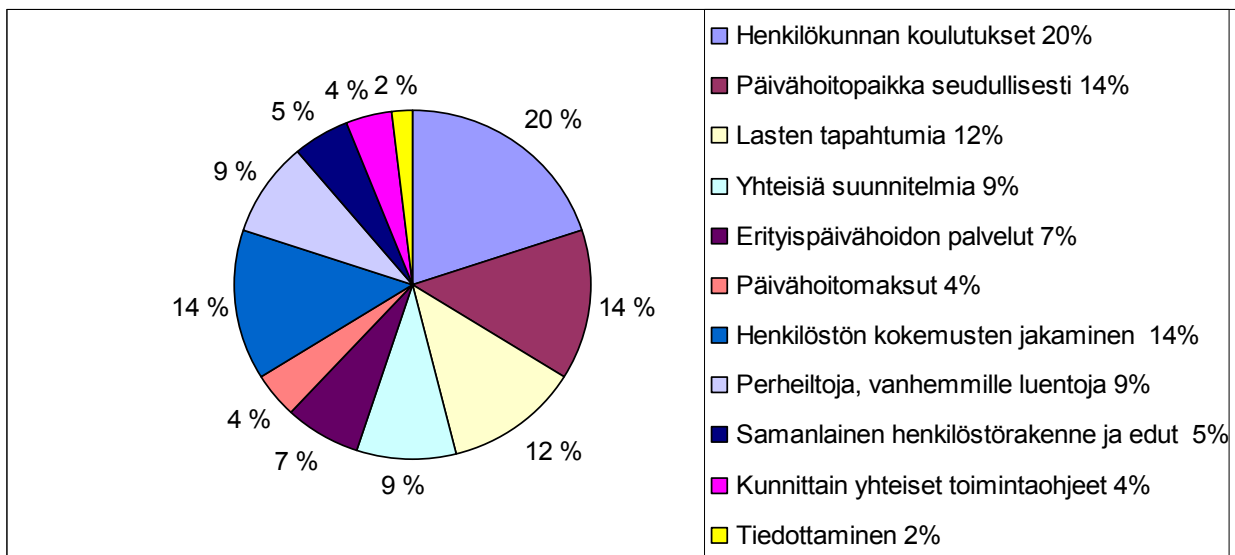
5.4 Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön kohteita

Vanhempien ja työntekijöiden tietämystä varhaiskasvatuksessa tehtävästä seudullisesta yhteistyöstä tiedusteltiin monivalintakysymyksellä. Monivalintavaihtoehtoina olivat yhteiset tapahtumat lapsille, yhteinen suunnittelu, yhteisiä vastuuhenkilöitä, yhteisiä tapahtumia vanhemmille, yhteisiä henkilökunnan koulutuksia, yhteisiä arviointimenetelmiä sekä en tiedä –vaihtoehto ja muuta yhteistyötä. Suurin osa vastaajista ilmoitti henkilökunnalle järjestetyt yhteiset koulutukset eniten toteutettuna yhteistyömuotona. Lisäksi seudullista yhteistyötä toteutetaan tutkimuksen mukaan yhteisellä suunnittelulla ja arviointimenetelmiä käyttämällä. Seutukunnissa on myös yhteisiä vastuuhenkilöitä ja jonkin verran yhteisiä palveluja kansalaisille. Muina yhteistyömuotoina tuotiin esille varhaiskasvatuksen yhteiset opetussuunnitelmat ja vapaamuotoinen yhteistyö. Kymmenen prosenttia vastaajista ei tiennyt, mitä yhteistyötä tehdään seudullisesti. Tutkimuksen mukaan seudulliset yhteistyökohteet painottuvat tällä hetkellä henkilökunnan kehittämiseen asiakaspalvelun kehittämisen sijasta. Henkilökunnan kehittäminen painottuu etenkin seudullisesti yhteisiin koulutuksiin. Koulutusten järjestäminen seudullisesti on hyödyllistä, mutta ei pidä jäädä ainoaksi innovatiiviseksi yhteistyökohteeksi. Kuviossa 10 on kerrottu, mitä asioita vanhempien ja työntekijöiden mielestä toteutuu varhaiskasvatuksen seudullisessa yhteistyössä tällä hetkellä.

Kuvio 10. Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön toteutuminen.

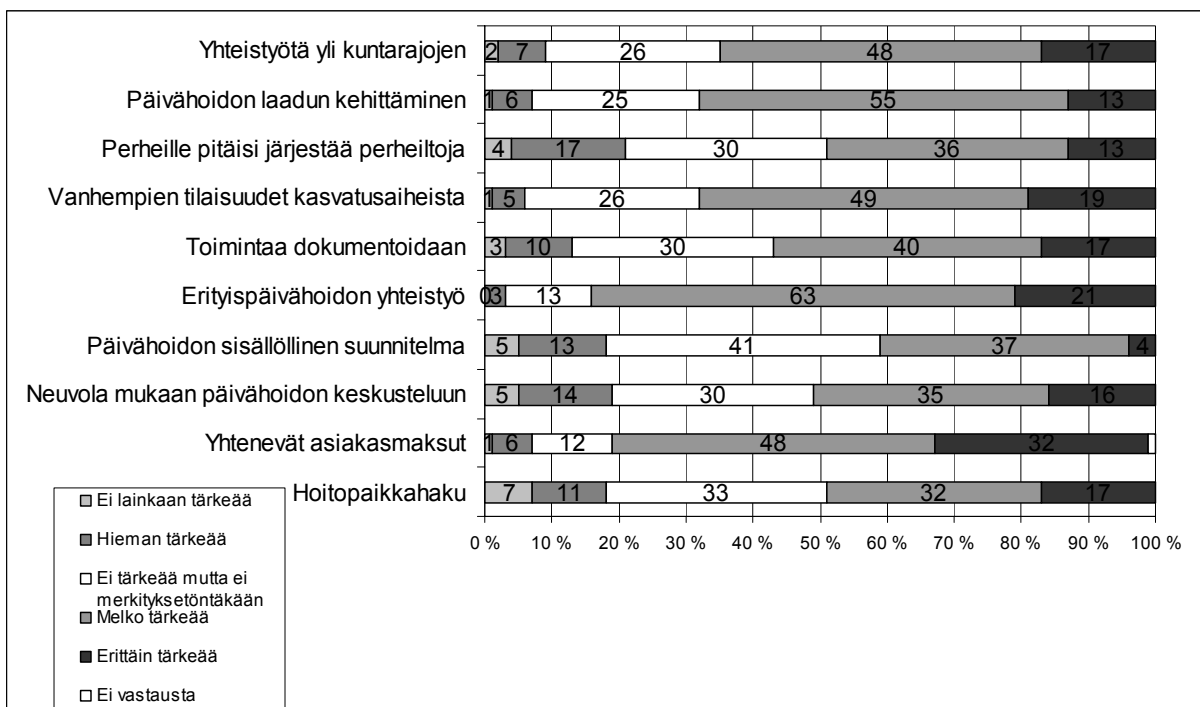
Vanhempien ja työntekijöiden mielipiteitä seudullisista yhteistyökohteista tiedusteltiin avokysymyksellä. Avokysymysten tarkoitus oli kartoittaa kohderyhmän ajatuksia siitä, millaista seudullista yhteistyötä kannattaa tehdä ja mistä vanhemmat hyötyvät. Kuviossa 11 on esitetty kyselyn perusteella esille tulleita seudulliseen yhteistyöhön kohdistuvia toiveita. Yhteistyön aiheet on koottu isommiksi osa-alueiksi. Osa-alueille on koottu, kuinka monta kertaa kukin yhteistyömuoto on ilmennyt ja näistä on laskettu prosentuaalinen esiintymä. Tutkimuksen mukaan eniten toivottu yhteistyömuoto on henkilökunnan koulutukset. Vastaajat uskovat henkilökunnan ammattitaidon kehittämiseen koulutusten avulla. Tutkimuksen mukaan henkilökunnan ammattitaitoon ollaan tyytyväisiä, mutta sitä halutaan myös vaalia. Seudullisia henkilökuntavierailuja pidettiin henkilökunnan ammattitaitoa kehittävästä sekä työssä jaksamista edistävästä yhteistyömuotona. Asiakkaaseen kohdistuvista yhteistyömuodoista nousi voimakkaasti esille päivähoitopaikan hakeminen seudullisesti ja yhteiset lasten tapahtumat. Vastaajat kokivat tärkeänä myös seudullisesti yhteisen varhaiskasvatuksen suunnittelun ja kehittämisen sekä erityispäivähoidon palvelujen laajentamisen seudullisesti. Seudullisesti samanlaista henkilöstörakennetta lapsiryhmässä pidettiin myös tärkeänä. Päivähoitomaksujen seudullinen kehittäminen sekä yhteiset toimintaohjeet koettiin vanhempia hyödyntävänä kehittämiskohteena.

Kuvio 11. Varhaiskasvatuksen seudulliseen yhteistyöhön kohdistuvia toiveita.

Varhaiskasvatukseen kohdistuvia tärkeitä yhteistyökohteita tiedusteltiin vielä monivalintaosiossa. Strukturoitujen kysymysten tarkoitus oli kartoittaa vastaajien mielipiteitä

teoriasta muodostuneen seudullisen yhteistyön mahdollisista kohteista. Tutkimuksen mukaan tärkeimmiksi seudullisiksi yhteistyökohteiksi muodostuivat yhtenevät asiakasmaksut, erityispäivähoidon yhteistyö, päivähoidon laadun kehittäminen, luennot vanhemmille kasvatusaiheista ja yhteistyö yli kuntarajojen. Aikaisemmista tuloksista poiketen seudullisesti yhteistä päivähoidon sisällön suunnitelmaa ei pidetty niin tärkeänä, eikä myöskään kuntarajat ylittävää päivähoitopaikkahakua. Toiminnan dokumentointi, perheillat ja neuvolan sekä päivähoidon yhteistyötä pidettiin vieraampana. Tärkeäksi koettujen asioiden prosentuaalinen jakautuminen on esitetty kuviossa 12. Tutkimuksessa esille tulleiden seudullisen yhteistyön kohteiden, vastaajien toiveiden sekä heidän tärkeänä pitämien yhteistyökohteiden perusteella on mahdollista kehittää varhaiskasvatuksen seudullista yhteistyötä.

Kuvio 12. Vanhempien ja työntekijöiden tärkeänä pitämiä asioita seudullisessa yhteistyössä.

5.4.1 Asiakaspalvelu

Seutukunnallisesti järjestetyistä yhteisistä palveluista koettiin olevan hyötyä. Niin työntekijät kuin vanhemmatkin toivoivat, että päivähoitomaksujen lomahyvitykset olisivat

yhtenevät kunnittain. Yhteisillä seudullisilla päivähoitomaksuperusteilla ei muodostuisi kilpailua kuntien välille ja asiakkaita kohdeltaisiin tasa-arvoisesti. Strukturoidussa aineistossa päivähoitomaksujen perusteet ja hyvityskäytännöt mainittiin tärkeimpänä kohteena. Asiakasmaksuihin toivottiin seudullisesti samanlaiset käytännöt. Vastaajista 32 prosenttia koki päivähoitomaksujen yhdenmukaisuuden erittäin tärkeänä seudullisessa yhteistyössä.

Päivähoitomaksuihin liittyen työntekijät kommentoivat subjektiivista päivähoito-oikeutta. Lähinnä subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen liittyi empatioita sellaisia lapsia kohtaan, joiden toivotaan saavan kasvaa kotona olevien vanhempien kanssa, eikä päivähoidossa. Työntekijät ehdottivat, että päivähoitomaksuhyvityksillä tuettaisiin lapsen vapaapäivien viettämistä kotona silloin, kun vanhempikin on kotona. Jotkut työntekijä perustelivat vastaustaan sillä, että jotkut vanhemmat ajattelevat, että yhä pienemmän lapsen paikka on päivähoidossa joka arki päivä. Lisäksi subjektiivista päivähoito-oikeutta haluttiin rajoittaa. Toisaalta subjektiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa lapsen oppimista vertaisryhmässä. Subjektiivinen päivähoito-oikeus jakaa mielipiteitä puolesta ja vastaan. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden toteuttamiseen ehdotettiin seudullisesti aktiivisempaa muutaman tunnin puistotäti- tai leikkitoimintaa tukemaan kotona olevia äitejä ja heidän lapsiaan. Puistotäti- ja leikkitoiminta nähtiin riittävänä päivähoitopalveluna, niin ettei perheiden tarvitsisi varata kokopäivähoitopaikkaa.

Kasvatuskumppaneina meidän tulisi korostaa enemmän lapsen oikeutta olla myös vanhempiensa kanssa lomilla ja vapaapäivinä. Subjektiivinen päivähoito-oikeus on saanut aikaan sen, että resurssit eivät riitä, ryhmäkoot ovat ylisuuria ja henkilökunta työskentelee voimavarojensa ääri rajoilla. (Työntekijä.)

Päivähoitopaikan saamista naapurikunnasta pidettiin tärkeänä kuntien palveluja parantavana tekijänä. Vanhemmat kokivat saavansa enemmän valinnan mahdollisuuksia seudullisen päivähoitohaun myötä. Päivähoitopaikkaa toivottiin saatavan myös työpaikkakunnalta, vaikkei se olisikaan oma kunta. Lisäksi päiväkodin erikoistuminen johonkin toimintaan lisäsi haluja saada päivähoitopaikka toisesta kunnasta. Hoitopaikkapäätöksen saaminen pitäisi pystyä antamaan mahdollisimman varhain, jotta perheet pääsevät tutustumaan uuteen hoitopaikkaan ja lapsi uuteen ympäristöön.

Luulen, että useimmat haluaisivat hoitopaikan kotinsa läheltä,

koska työelämä on tänä päivänä kovin eläväistä. Lähikoulu ja ystävyys-suhteet sekä lasten, että vanhempien välillä. Perheille voi näin tutustuessa syntyä uusia turvaverkostoja. (Työntekijä.)

Vuorohoidon palveluiden osalta toivottiin seudullista yhteistyötä, koska vuorohoidon tarve ja järjestämismahdollisuudet vaihtelevat kunnittain. Etenkin ympärivuorokauden järjestettävää hoitoa pidettiin seudullisesti kannattavana. Strukturoidun aineiston perusteella päivähoitopaikan hakemismahdollisuutta seudullisesti arvostettiin korkealle, mutta sitä ei koettu niin tärkeänä kuin päivähoitomaksukäytäntöjä. Työntekijöistä 52 prosenttia ja vanhemmista 47 prosenttia pitivät melko tai erittäin tärkeinä, että hoitopaikan voi hakea seudullisesti. Työntekijöistä 15 prosenttia ja vanhemmista 20 prosenttia ei pitänyt tärkeänä seudullista päivähoitohakua.

Työntekijät toivoivat, että seutukunnissa olisi samanlainen henkilöstörakenne lapsiryhmissä. Joidenkin työntekijöiden mielestä henkilökuntaa voi siirrellä tarvittaessa kuntien välillä esimerkiksi tarvittaessa sijaisia. Sijaisjärjestelyt ja perhepäivähoidon varahoito herättivät runsaasti ajatuksia. Sekä työntekijät että vanhemmat kokivat, että ajoittain sijaisjärjestelyissä on puutteita. Vanhemmista on ikävä jättää lapsi vieraalle hoitajalle ja henkilökunnasta on raskasta toimia alimitoitettulla työntekijämäärällä. Sijaistilanteiden kehittämisehdotuksena ehdotettiin talokohtaisia ja alueellisia varahenkilöitä. Osa vanhemmista koki, että sijaiset eivät ole riittävän sitoutuneita päätöksiin. Henkilökunnan vaihtumisesta kesken toimintakautta ei pidetty hyvänä.

Seutukunnallinen yhteistyökohde on sijaiset. Heitä voisi hyödyntää/käyttää ammattitaitoisia ihmisiä sijaisina yli kuntarajojen eli lainattaisiin naapurikuntaan. Ehkä se, että voisi hyödyntää naapurikuntien erityisosaamista, näen että työkenttä laajenee sekä työpaikkamahdollisuuden lisääntyvän... (Vanhempi.)

Päiväkotien ryhmäkoot koettiin paikoittain liian suuriksi. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten sijoittaminen suuriin ryhmiin herätti vastustusta lasten parasta ajatellen. Perusteena koettiin, ettei henkilökunnalla jää riittävästi aikaa paneutua lasten asioihin tai dokumentointiin, kun jatkuva kiire, sijaispula ja sen myötä vajaalla toimiminen vie voimavarat. Toisaalta ryhmäkokoihin voi vaikuttaa toiminnan suunnittelulla ja pienryhmätoiminnalla. Erityispäivähoidon tarpeisiin kuntien pitää varata riittävästi määrärahoja, koska erityistä tukea tarvitsevat lapset voivat oppia paljon päivähoidon

aikana aikuisen avustamana ja huomioimana. Riittävällä varhaisella panostuksella voidaan vaikuttaa lapsen kehitykseen ja elämään, ja jopa säästää kuntien varoja niin, että lapsen ongelmat eivät pääse pahenemaan.

Seutuyhteistyön koettiin tuovan uusia ideoita lasten toimintaan sekä henkilökunnan jaksamiseen ja motivoimiseen. Yhteisen suunnittelun avulla mahdollistetaan monipuolinen toiminta ja pystytään toteuttamaan erilaisia tapahtumia lapsille. Tapahtumat voivat olla suuria yhteistapahtumia tai peräkkäin järjestettyjä tapahtumaketjuja eri kunnille. Vanhemmat toivoivat, että lapsille järjestetään yhteisiä retkiä ja harrastustoimintaa. Toisaalta aikaisemmissa tuloksissa retkiä ei pidetty niin tärkeänä kuin muita perustoimintoja.

Seudullista yhteistyötä voi kehittää järjestämällä vanhemmille yhteisluentoja sekä tapahtumia perheille. Joissakin vastauksissa ilmeni, että vanhemmat toivoivat saavansa tutustua toisiin perheisiin yhteisissä perheilloissa ja näin laajentaa ystävyys-suhteitaan. Vanhemmat kokivat, että he hyötyisivät vanhempainiltojen kehittämisestä. Vanhempainiltoihin toivottiin eri alojen asiantuntijoita kertomaan eri ajankohtaisista aiheista. Vanhempainiltojen mielestä seudullisella yhteistyöllä saavutettaisiin laadukkaampaa varhaiskasvatusta joka kunnassa. Lisäksi kehittämissuunnitelmana mainittiin kasvatusaiheista tiedottamisen arkikielellä vanhemmille esimerkiksi päivähoitomaksun yhteydessä, koska kaikki vanhemmat eivät osallistu vanhempainiltoihin. Strukturoidun aineiston perusteella vanhemmille järjestettyjä tilaisuuksia pidettiin hieman tärkeämpänä kuin perheilloja. 68 prosenttia vastanneista piti vanhempainiltoja melko tai erittäin tärkeinä. Perheillojen tärkeyttä kannatti puolet vastanneista. Työntekijät pitivät vanhempainiltoja tärkeämpänä vanhemmille järjestettyjä tilaisuuksia kasvatusaiheista. Tuloksen perusteella perheet kaipaavat erilaisia yhteisiä tilaisuuksia, jossa he voivat olla lasten kanssa. Toisaalta osa vastaajista kokee nykyisen tarjonnan riittävänä ja perheille pitää jäädä aikaa olla kotona. Yhteisillä tilaisuuksilla vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatukseen ja lasten kasvatukseen yhdessä henkilökunnan kanssa. Tutkimuksen perusteella henkilökunta toivoo, että vanhemmat osallistuisivat aktiivisemmin heille järjestettyihin tilaisuuksiin.

Lasten ja päivähoitopaikan toiminnan dokumentointi jakoi mielipiteitä. Jotkut vastaajat ihmettelivät, kenelle pitää dokumentoida. Yli puolet vastaajista piti dokumentointia melko

tai erittäin tärkeänä. 13 prosenttia vastaajista ei pitänyt dokumentointia tärkeänä. Kolmannekselle vastaajista dokumentoinnilla ei ollut merkitystä. Päiväkodissa dokumentointia pidettiin tärkeämpänä kuin perhepäivähoidossa. Pienissä kunnissa dokumentointia ei pidetty tärkeänä, mutta ei merkityksettömänäkään. Keskisuurissa ja isoissa kunnissa dokumentointi koettiin melko tai erittäin tärkeänä.

Tutkimuksen mukaan kuntien omaleimaisuutta haluttiin vaalia. Jokainen kunta voi olla erilainen omine vahvuuksineen ja heikkouksineen. Päivähoidon seutukunnallista laadun kehittämistä piti melko tai erittäin tärkeänä 68 prosenttia vastanneista. Työntekijät pitivät seudullista laadun kehittämistä hieman tärkeämpänä kuin vanhemmat. Työntekijöiden mielestä seudullinen laadun kehittäminen on 72 prosenttia ja vanhempien mielestä 63 prosenttia melko tai erittäin tärkeää. Varhaiskasvatuksen yhteistyötä piti melko tai erittäin tärkeänä 65 prosenttia vastanneista. Kuntien väliset erot olivat erittäin merkitseviä. $F(4,152) 5.218, p<.001$. Isoissa kunnissa laatutyön seudullista kehittämistä pidettiin kaikkein tärkeimpänä. Pienten ja keskisuurten kuntien välillä laatutyön seudullisen kehittämisen suhteen tuli hajontaa kuntakoosta riippumatta. 69 prosenttia työntekijöistä ja 62 prosenttia vanhemmista piti yhteistyötä melko tai erittäin tärkeänä. Työntekijöistä seitsemän prosenttia ja vanhemmista 10 prosenttia eivät pitäneet yhteistyötä lainkaan tai edes hieman tärkeänä. Työntekijöistä 24 prosentilla ja vanhemmista 28 prosentilla asialla ei ollut merkitystä. Kuntien välinen ero oli tilastollisesti melkein merkitsevä. $F(4,153) 2.649, p<.05$. Isoissa kunnissa seudullista varhaiskasvatuksen yhteistyötä pidettiin tärkeämpänä kuin pienissä ja keskisuurissa kunnissa.

Seutukunnallinen yhteistyö erittäin tärkeätä. Esimiestaso ja henkilöstö saa paljon toisiltaan, miten asioita voidaan parantaa, tiimityön henki tärkeää, myös seutukunnallisesti. Miten hyviä ideoita, ajatuksia, malleja jne. voidaan jakaa kaikkien parhaaksi; ennen kaikkea lasten hyväksi, kun varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta on kysymys. (Työntekijä.)

5.4.2 Sisällön kehittäminen

Lasten päivähoito ja esiopetus koostuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Varhaiskasvatuksen konteksti muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Lasten toimintaan tuo sisältöä leikkiminen, liikkuminen, taiteelliset elämykset, tutkiminen ja kielelliset valmiudet. Varhaiskasvatuksen sisällöllisiin orientaatioihin luetaan matemaattiset, luonnontieteelliset, historiallis-yhteiskunnalliset, eettiset, esteettiset ja uskonnollis-katsomukselliset orientaatiot. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18, 20-26.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen laatu muodostuu näiden sisältöalueiden arvioimisesta ja kehittämisestä.

Työntekijöiltä kysyttiin heidän tarvitsemaansa tukea varhaiskasvatuksen sisällön kehittämiseen. 26 prosenttia vastaajista kaipaa tukea varhaiskasvatuksen sisällön kehittämiseen ja 74 prosenttia vastanneista ei ollut tuen tarvetta. Työntekijöitä pyydettiin täydentämään varhaiskasvatuksen sisällön kehittämiseen kaipaamaa tukea ja tarpeita avokysymyksellä. Moni työntekijä koki, että työpaikoille pitää luoda yhteinen toiminnallinen linja. Työntekijät ajattelivat, että vaikka päivähoitopaikassa on yhteinen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma, ryhmissä voidaan toimia monella eri tavalla. Työntekijät toivoivat, että toiminnan sisällöstä keskusteltaisiin enemmän yhdessä. Myös arvokeskustelut koettiin tärkeinä, jotta eri ryhmissä toimittaisiin sovituissa asioissa samoilla periaatteilla. Jos lapsi esimerkiksi vaihtaa ryhmää, perustoimintatavat olisivat päiväkodin sisällä tutut. Esiopetuksen osalta toiveet olivat samansuuntaisia. Jotkut kokivat, että esiopetussuunnitelmaa on vaikea käyttää ja siinä esiintyvistä asioista pitäisi keskustella enemmän, jotta ne saataisiin tuotua arjen toimintaan kattavammin.

Perhepäivähoitajat toivoivat tukea vuosisuunnitelman tekemiseen. Perhepäivähoitajat toimivat enimmäkseen yksin kotona, joten ryhmän tuki ja yhteiset suunnitelmat koettaisiin työtä kehittäväksi. Perhepäivähoitajilta tuli myös toiveita yhteisen toiminnan suunnitteluun päiväkodin työntekijöiden kanssa. Osa vanhemmista toivoi erityisesti tukea perhepäivähoitajille, koska he työskentelevät yksin kotonaan. Vastauksissa ilmeni, että perhepäivähoitajat tekevät hienoa työtä ilman päivittäisten työtovereiden tukea. Seutukunnallisesta yhteistyöstä koettiin olevan hyötyä ja virkistystä perhepäivähoitajien työlle.

Hoitajien tilanteet muuttuvat työssä ja elämässä. Seudullinen koulutus, jossa hoitajien olisi mahdollisuus liikkua eri hoitomuotojen ja esim. vanhustenhoidon välillä turvaisi hoitajien ja kuntien palveluja. Vaatisi räätälöintiä, mutta yhteiskunnan jäsenet vanhenevat, mutta työkokemusta omaavalle tai kurssin käyneelle hoitajalle ei pitäisi löytyä vain yksi reitti esim. seutukunnallinen vanhusten ja lasten yhteinen palvelutalo, sukupolvien välinen kuilu alas...

Varhaiskasvatukseen sisältöihin liittyä oleellisesti vastaaminen erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatukseen ja opetukseen. Erityispäivähoidon palvelujen saaminen koettiin lapselle kuuluviin oikeuksiin, joita pitäisi jakaa seudullisesti. Perheiden koettiin hyötävän erityispäivähoidon asiantuntemuksen seudullisesta jakamisesta. Strukturoidun aineiston perusteella 84 prosenttia vastanneista koki erityispäivähoidon seudullisen yhteistyön melko tai erittäin tärkeänä. Päivähoidon työntekijöistä 91 prosenttia piti erityispäivähoidon yhteistyötä melko tai erittäin tärkeänä. Kaikissa kunnissa seudullinen erityispäivähoidon yhteistyö koettiin melko tai erittäin tärkeänä. Erityispäivähoitoon liittyen tiedusteltiin neuvolan työntekijän osallistumista kasvatustalusteluihin. 35 prosenttia kohderyhmästä piti neuvolan osallistumista kasvatustalusteluihin melko tärkeänä. Neuvolan lisäksi päivähoitolla on paljon muitakin terveydenhuollon yhteistyötahoja, joita neuvola edustaa suurimmalle osalle tutuimpana.

Varhaiskasvatukseen sisältöä voi työntekijöiden mielestä kehittää tuomalla kotiseudun asioita ja historiaa enemmän esille. Kotiseudun historiallisten sekä vuotuisten tapahtumien ja seudun vahvuuksien ympärille pystyy linkittämään lapsiryhmän toiminnan teemoja ja projekteja, joiden avulla opetussuunnitelman tavoitteita toteutetaan lasten kanssa. Toimiessaan lapsi oppii opetussuunnitelman mukaiset asiat ja oppii tuntemaan kotiseudun sekä lähiympäristön. Kotiseudun perinteiden huomioiminen toiminnassa tuo myös kokonaisvaltaista näkyvyyttä seudulle.

5.4.3 Arvioinnin kehittäminen

Tutkimuksen mukaan vanhemmat ja työntekijät toivoivat varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen liittyviä yhteisiä arviointimenetelmiä. Arviointimittareiden yhdenmukaisuus toisi kuntiin seudullista vertailupohjaa ja mahdollisuuden jakaa hyviä kokemuksia kuntien välillä. Samalla kunnilla olisi mahdollisuus keskustella palvelujen laajentamisesta, myymisestä tai vaihtokaupasta. Arvioinnin seurauksena kuntien yhteistyötä toivottiin lisättävän toimintaohjeiden ja tavoitteiden laadinnassa seudullisesti yhdessä. Yhteistyöllä voisi vastaajien mielestä karsia byrokratiaa ja päällekkäisyyksiä. Yhteisesti toteutettu tutkimustyö koettiin seudulle kannattavana. Seudullisen tutkimustyön perusteella olisi mahdollisuus kehittää seudullisesti sellaisia kohteita, joita ei joka kunnassa tarvitse. Lisäksi seudullisesti olisi mahdollisuus aloittaa erilaisia tutkimus- ja kehittämishankkeita.

Kunnissa on käytössä erilaisia arviointimenetelmiä. Arviointimenetelmiä kartoitettiin monivalintatehtävällä ja vapaasti lueteltavalla avokysymyksellä. Suosituin arviointimenetelmä kaikissa tutkimuskunnissa oli asiakastyytyväisyyskyselyt. Toiseksi suosituin oli henkilökunnan työtyytyväisyyskyselyt. Laadun arviointi, tilastolliset arvioinnit sekä lasten tekemä arviointi olivat vieraampia vastaajille. Laadun arviointi sekä lasten kanssa tehty arviointi oli yleisempää keskisuurissa ja isoissa kunnissa kuin pienissä kunnissa. Isoissa kunnissa vastaajien mukaan ei käytetä tilastollista arviointia. Vastaajat ovat saattaneet kokea, että heidän työssään se ei varsinaisesti näy, vaikka sitä tehtäisiinkin. Muita arviointimenetelmiä mainittiin vertaisarviointi, tiimiarviointi, varhaiskasvatuskeskustelut vanhempien kanssa ja kehityskeskustelut. Työntekijät toivoivat kyselyjen lisäämistä vanhemmille ja lapsille. Kyselyt antavat arvokasta tietoa kehittämiskohteista, joita voi kehittää omassa työssään ja kunnan toiminnassa.

Arviointimenetelmien kehittämistä tiedusteltiin työntekijöiltä avokysymyksellä. 89 prosenttia työntekijöistä käsittelee arviointien tuloksia toimipaikassaan ja 11 prosenttia koki, että arviointien tuloksia ei käsitellä. Arviointimenetelmien jatkokeskustelu herätti eniten toiveita työntekijöiden keskuudessa. Työntekijät kokivat, että kyselyjen tuloksia pitäisi pohtia enemmän ja ottaa uusia ehdotuksia rohkeasti käytäntöön. Työntekijät toivoivat, että heillä olisi enemmän aikaa keskustella tuloksista ja kehittää toimintaa asiakkaiden toiveiden suuntaan. Toisinaan keskusteluja toivottiin käytävän myös ammattikunnittain.

Asiakastyytyväisyyskyselyn tulosten tuomia kehittämisehdotuksia pitäisi pohtia yhdessä vanhempien kanssa, koska keskustellen voidaan parantaa yhteisymmärrystä. Kyselyjen koettiin tuovan jatkuvia muutoksia parempaan suuntaan.

Varhaiskasvatuksen laadunarviointi kiinnosti työntekijöitä. Työntekijät toivoivat, että laatukriteereitä työstettäisiin yhdessä ja siitä saataisiin perusta arvioinneille omaan työhön liittyen. Joissakin kunnissa laatukriteerit oli määritelty. Laatukriteerikeskusteluja ehdotettiin käytävän seudullisesti yhdessä ja tämän myötä laadittaisiin seudullisesti yhtenevät kriteerit. Omien toimintatapojen ja rutiinien arvioimista toivottiin enemmän. Etenkin haluttiin keskittymistä hankalien, vaikeiden ja työläiden tilanteiden selvittämiseen, jotta ne saataisiin yhdessä luotua helpommiksi. Laatukriteerien pohtimisella on mahdollista löytää kehittämiskohteita toimintatapoihin.

Arvioinnit on oikea yksi työmuoto. Säännöllisyys, oikeat arviointikriteerit ja kaikkein tärkein, ettei vaan arvioida, että sen jatkoa johdetaan ja mietitään, miten asioihin tulisi puuttua ja niitä parantaa. Ja miten taas sen jälkeen arviointia kehittää.

Arviointeihin liittyen toivottiin kyselyjen keskittymistä henkilökunnan jaksamiseen. Työntekijät voisivat antaa erilaisia malleja jaksamiseen. Työntekijät toivoivat myös henkilökohtaista palautetta kyselyistä. Arvioinnin vastaanottajana ei toivottu olevan omaa esimiestä, silloin kun häntä arvioidaan. Esimiehen sijasta ehdotettiin omaa tiimiä kyselyjen kokoajiksi. Joissakin vastuksissa toivottiin, että saisi arvioida esimiestä itseään. Arviointeihin liittyen on tärkeä selvittää vastaajille, miten arvioinnit kootaan, jolloin vastaaja tietää, mitä kyselylle tapahtuu ja kenen taholta. Palautetta toivottiin annettavan myös nimellisenä, jolloin luottamus korostuu. Esimiestyön lisäksi oleellinen johtajuuden menestystekijä on alaisen taidot alaisena. Alainen tukee työllään esimiestä ja esimies alaista.

Työntekijät toivoivat arviointeja kehitettävän seudullisesti yhtenäiseksi. Eri kuntien asioista ja toimintatavoista toivottiin saavan toimintamalleja omaan kuntaan. Yhteisillä arvioinneilla nähtiin olevan hyötyä ja mahdollisuuksia yhteiselle seudulliselle toiminnalle ja toimintatavoille. Päivähoitomuotoja toivottiin arvioitavan erikseen ja arviointien tuloksista voisi keskustella ammattiryhmittäin. Seudullisten arviointien nähtiin lisäävän mahdollisuuksia keskustella päivähoidosta naapurikuntien välillä ja lisäävän alueellista

yhteistyötä. Seutukunnallisesti vertailtavien arviointien toisena ääripäänä toivottiin, ettei kuntia verrattaisi keskenään. Kunnat ovat erilaisia ja kunnilla on erilaiset mahdollisuudet ja resurssit toteuttaa palveluitaan. Kuitenkin seudullinen yhteisarvio koettiin hyvänä.

5.4.4 Henkilökunnan täydennyskoulutus

Henkilökunnan täydennyskoulutuksilla ja koulutusten jälkeisellä jatkotyöskentelyllä voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Työntekijöiden osaaminen on sidoksissa sisällön kehittämiseen ja taitoihin hyödyntää täydennyskoulutuksia työn kehittämiseen. Täydennyskoulutukseen liittyviä asioita kysyttiin työntekijöiltä tiedustelemalla koulutuspäivien määrää viime vuoden aikana. Taulukossa 7 on esitetty työntekijöiden koulutuspäivien jakaantuminen prosentuaalisesti. Koulutuspäivien määrän perusteella voidaan todeta, että suurimmalla osalla täyttyy vähintään kolme koulutuspäivää vuodessa. Toisaalta on tärkeä saavuttaa kaikille kolmen täydennyskoulutuspäivän tavoite, koska varhaiskasvatus kehittyy koko ajan ja uutta tietoa tarvitaan. Laadukkaan toiminnan edellytys on kehittyvä henkilökunta.

Taulukko 7. Koulutuspäivien jakaantuminen vuoden aikana

koulutuspäivät	1	2	3	4	5<
% työntekijöistä	3	16	38	13	30

Koulutuspäiviin liittyvän työskentelyn kehittymistä kysyttiin työntekijöiltä avokysymyksellä. Täydennyskoulutuksissa pidettiin tärkeänä, että mahdollisimman moni pääsee koulutukseen. Joidenkin mielestä koulutuspäivien asioista keskustellaan liian vähän ja hyödyn saa vain, jos menee itse paikalle. Koulutuspäiviin toivottiin keskusteluaikaa oman työtiimin kanssa. Lisäksi ehdotettiin, että koulutuksen jälkeen asioista keskusteltaisiin tavoitteellisesti työyhteisössä. Koulutuksen antia pitää pohtia niin, että asioita voi hyödyntää omassa ryhmässä lasten parhaaksi. Koulutuspäivien jälkeisiä työyhteisökeskusteluja toivottiin säännölliseksi toimintatavaksi seudullisesti, jota työskentely varmasti toteutuisi kaikissa toimipaikoissa.

Esimies tai joku vastaava pitäisi pian koulutustilaisuuden jälkeen

palaverin keskustelun yhteydessä henkilöstön kanssa, jossa jokaisella olisi vastuu kertoa, mikä itselle kolahti ja miten haluamme meillä kehittää ja miten pidämme huolta, että se meillä toteutuu. Arviointi ja väliseurannat tärkeitä, että asiat jää näkyväksi. Koulutusta tulisi antaa koko tiimille samanaikaisesti. Näin saadaan parempia tuloksia esim. muutoksiin. Tutustumiskäynnit erilaisiin päivähoidon yksiköihin toisi erilaista näkökulmaa vähän kaikille...

Koulutuksen antia toivottiin enemmän näkyväksi päivähoidon arkeen. Tärkeänä pidettiin sitä, että kaikki osallistujat asennoituisivat koulutukseen siten, että jokainen ottaisi koulutuksesta oppia ja siirtäisi ainakin jotain koulutuksessa opittua työhön. Toisaalta myös siitä kommentoitiin, että aina koulutuksista on saanut jotain uutta, jota on voinut soveltaa työhön. Moni työntekijä oli ollut tyytyväinen koulutusantiin, mutta lisäksi toivottiin sellaisia koulutuksia, joita tarvittaisiin oman lapsiryhmän akuutteihin tarpeisiin. Lisäksi toivottiin toiminnallisia koulutuksia. Osa oli tyytyväinen siihen, että koulutuksiin voi mennä vain kuuntelemaan. Koulutuksia kuunnellessa saa parhaan annin itselle, jota voi hyödyntää työssä. Koulutussisältöön liittyen toivottiin, että koulutusta markkinoidessa kiinnitettäisiin huomiota siihen, että uusi ja pitkään alalla ollut työntekijä kaipaavat erilaista koulutusta. Myös pitkäkestoisia koulutuksia toivottiin. Näissä koulutuksissa voisi oppia työssä, kun koulutus jakaantuu pidemmälle aikavälille esimerkiksi koko vuodelle. Lisäksi toivottiin kaikista koulutuksista koulutusmateriaalia muistin tueksi ja tiedon laajentamiseksi. Vastauksista kävi ilmi, että koulutuksia on järjestetty seutukunnallisesti. Työntekijät kokivat seudulliset koulutukset hyvänä, koska yhteisissä tilaisuuksissa näkee toisten kuntien varhaiskasvattajia. Keskusteluaikaa toisten kuntien kollegojen kanssa toivottiin enemmän.

Yhtenä koulutusmuotona työntekijät toivoivat kuntavierailuja. Tutustumiskäynti toisen kunnan päivähoitoon nähtiin koulutusmahdollisuutena, jossa päivähoitopaikan henkilökunta kertoo omasta toiminnastaan vierailijoille. Tutustuessaan toisiin toimipaikkoihin työntekijät saavat ideoita omaan työhönsä. Koulutuksilla, keskustelutilaisuuksilla ja vierailuilla mahdollistetaan henkilökunnan kokemusten vaihto ja ammattitaidon karttuminen.

Kaikkien tutkimustulosten perusteella keskeistä on pohtia tutkimusaineistossa ilmenneitä laatukäsityksiä varhaiskasvatuksen kehittämisen apuna. Seudullisen yhteistyön kohteet

muodostuvat kohderyhmän laatukäsityksistä, laadun nykytilan arvioinnin tuloksista sekä vanhempien ja työntekijöiden tärkeinä pitämistä asioista varhaiskasvatuksessa. Näistä kohteista muodostuu seudullisen kehittämistyön runko, jossa korostuu asiakaspalvelun, kasvatuskumppanuuden ja varhaiskasvatuksen sisältöjen seudullinen kehittäminen. Tärkeänä onnistumisen mahdollistajana on ottaa huomioon työntekijöiden ammatillinen tuki ja täydennyskoulutus.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Varhaiskasvatuksen merkittävimpiä laatutekijöitä tutkimuksen mukaan ovat lapsen viihtyminen ja yksilöllinen huomioiminen, ammattitaitoinen henkilökunta, turvallinen kasvuympäristö, sopivat ryhmäkoot, kasvatuskumppanuus ja hyvä vuorovaikutus sekä toiminnan monipuolisuus ja suunnitelmallisuus. Vanhemmat pitivät lisäksi tärkeänä laatutekijänä monipuolista päivähoitopaikkatarjontaa ja riittävää hoitopaikkojen määrää. Työntekijät pitivät tärkeänä riittävää täydennyskoulutusta ja kaikkien kehittävää asennetta työhön. Varhaiskasvatuksen seudullisessa yhteistyössä pidettiin tärkeimpinä laatuun vaikuttajina tekijöinä henkilökunnan koulutuksia, seudullista päivähoitopaikkahakua, yhteisiä asiakasmaksukäytäntöjä, yhteisiä suunnitelmia, erityispäivähoidon palveluja ja perheille järjestettyjä tilaisuuksia esimerkiksi luentoja.

Keskeisiksi kehittämiskohteiksi erottautuivat sijaiskäytäntöjen ja varahoitopaikkojen kehittäminen, ryhmäkokojen pienentäminen sekä riittävän pedagogisen osaamisen varmistaminen. Lisäksi toivottiin, että asiakasmaksuja kehitettäisiin ja erityisalojen asiantuntemusta levitettäisiin seudullisesti. Työntekijät toivoivat enemmän aikaa arvokeskusteluille. Dokumentointi, pienryhmätoiminta ja vanhempien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen nousivat myös kehittämiskohteiksi. Tutkimuksen mukaan vanhemmilla on vähän vaikutusmahdollisuuksia toiminnan arviointiin ja toimintaympäristön kehittämiseen. Lisäksi perheiden yksilöllistä huomioimista pitäisi kehittää. Työntekijöiltä toivottiin ennakoluulotonta asennetta uusien käytäntöjen kokeilemiseen.

Laadun kehittäminen koettiin tutkimuksessa erittäin tärkeänä. Tutkimuksen mukaan ihmiset ovat motivoituneita kehittämään varhaiskasvatuksen laatua, mutta laadun kehittämiseen liittyvää asiantuntemusta pitää lisätä. Laatuasiakirjan käyttäminen ei ole yleistä kaikissa kunnissa, mutta laatuasiakirjan käyttämistä ehdotettiin ratkaisuksi laatutyön selkeyttämiseen. Laatukäsikirjan avulla olisi mahdollista kehittää seudullista yhteistyötä, jossa yhteistyökohteet ja menetelmät sovittaisiin yhteisten arvojen perusteella. Enemmistö kohdejoukosta kannatti itsenäisiä kuntia, mutta toivoi seudullista yhteistyötä.

Tutkimuksen mukaan seudulliselle yhteistyölle on luotu hyvät lähtökohdat ja yhteistyötä on tehty joillakin osa-alueilla.

Tutkimuksen mukaan kuntien varhaiskasvatuspalveluihin oltiin erittäin tyytyväisiä. Peräti 98 prosenttia vastaajista piti kuntien varhaiskasvatuksen palveluja vähintäänkin hyvinä. Kehittämiskohteitakin löytyi, vaikka palveluihin oltiin tyytyväisiä. Puitteet ja palvelun taso arvioitiin heikoimmilla tyytyväisyystuloksilla. Yli puolet vastaajista arvioi, ettei päivähoidossa ole riittävästi sijaisia. Tutkimuksen mukaan kuntien varhaiskasvatuksen resurssit eivät ole riittäviä. Sijaisia ei aina palkata tai heitä ei ole saatavilla. Liian tiukoille asetetut henkilöstöresurssit vaikuttavat työntekijöiden jaksamiseen. Riittävä kasvatushenkilöstön määrä ryhmäkokoihin nähden mahdollistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen. Henkilökunta jaksaa paremmin, kun työ on oikein mitoitettu. Lisäksi vaikutukset saattavat näkyä siinä, että poissaoloja ei tule, koska työmäärä on kohtuullinen. Henkilökunnalla on myös mahdollisuus sairastaa ajoissa, jolloin sairauslomat eivät pitkity.

Riittäväällä aikuisten määrällä annetaan hyvät puitteet huomioida jokainen lapsi päivittäin. Aikaisempien tutkimusten mukaan, muun muassa Hujala, riittäväällä aikuisten määrällä on merkitystä lasten kasvatukseen päivähoidossa. Lapsiryhmässä on rauhallisempaa, kun tuttuja aikuisia on riittävästi joka hetki. Päivittäisillä vuorovaikutustilanteilla on vaikutusta lasten kielellisten valmiuksien kehittymiseen ja oppimiseen. Lapsilla pitää olla riittävästi aikaa keskustella ja leikkiä yhdessä toisten lasten kanssa. Lasten väliset vuorovaikutustilanteet kehittävät lasten sosiaalisia taitoja. Pienryhmätoiminnan myötä lapsilla on enemmän mahdollisuuksia kommunikoida keskenään. Pienryhmätoiminnassa tarvitaan riittävästi henkilöstöä ohjaamaan lapsia oppimaan. Pienryhmätoiminnalla on paljon hyötyä lapsen kehitykselle, koska lapsen on helpompi keskustella toisten lasten kanssa ja hän saa enemmän toimintakokemuksia pienryhmässä. Lisäksi pienryhmiä on rauhallisempi ohjata kuin suurryhmiä. Pienryhmissä lasten opettaminen etenee joutuisammin. Pienryhmissä lasten jonottaminen leikkeihin vähenee ja vastaavasti lapset saavat enemmän onnistumisen elämyksiä. Pienryhmäopetus soveltuu alle kouluikäisten lasten kehitystasoon ja tukee tasa-arvon periaatteiden toteutumista.

Tutkimuksen mukaan pienryhmätoiminnan kehittäminen ja dokumentointi vaatii lisää kehittämistä. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen edellyttää tavoitteellista suunnittelua. Kun henkilökuntaa on riittävästi, on mahdollista jakaa lapset pienempiin toimintaryhmiin.

Pienryhmät antavat mahdollisuuden huomioida lasta paremmin yksilönä. Aktiivisen oppimisympäristön toimintamenetelmä tukee lapsilähtöistä pienryhmätoimintaa. Aktiivisessa oppimisympäristössä lapset valitsevat leikit omien mielenkiinnon kohteiden mukaan ja aikuinen liittyy oppimistavoitteet leikkialueille. Pienryhmätoiminnan kehittäminen alkaa työtiimin toimintatapojen arvioinnista ja etenee uusien toimintatapojen kokeiluun. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen ei tarkoita välttämättä päivähoidon ryhmäkokojen pienentämistä, vaan toiminnan jakamista tarkoituksenmukaisesti pienempiin ryhmiin. Pienryhmätoiminta työllistää henkilöstöä, mutta vastaavasti antaa paremmat mahdollisuudet oppimiseen. Myös henkilökunnan on mielekkäämpää työskennellä pienryhmien kanssa. Pienryhmätoiminnassa koko ryhmän lapsimäärä voidaan pitää isonakin, mutta toiminta pienissä ryhmissä mahdollistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen. Kuviossa 13 on selvitetty pienryhmätoiminnan ja riittävän henkilöstön vaikutuksia.

Pienryhmätoiminta helpottaa lasten havainnointia ja toiminnan dokumentointia. Dokumentoinnin käsitettä ja tarkoitusta pitää selventää. Kaikki eivät tiedä, mitä sillä tarkoitetaan ja kenelle dokumentoidaan. Dokumentointia tehdään suunnitellussa perheen kanssa lapsen yksilöllistä opetussuunnitelmaa, mutta myös silloin, kun havainnoidaan toimintaa. Dokumentoinnin avulla välitetään tieto vanhemmille lapsen päivästä sekä myös kehitetään toimintaa ja lasten oppimista havaintojen perusteella.

Kuvio 13. Pienryhmätoiminnan ja riittävän kasvatushenkilöstön määrän vaikutuksia lapsiryhmään.

Tutkimuksen mukaan 53 prosenttia vanhemmista luotti henkilökunnan ammattitaitoisuuteen täysin ja 85 prosenttia jossain määrin tai täysin. Tuloksen perusteella voidaan todeta, että henkilökunta on koulutautunut ja ammattitaitoista. Toisaalta 15 prosenttia vastaajista ei ollut tyytyväinen henkilökunnan ammattitaitoon.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työntekijöiden pitää olla ammattitaitoisia ja luotettavia. Henkilöstön sijoittumisella voidaan vaikuttaa henkilökunnan ammattitaidon kehittämiseen. Uraa aloittava työntekijä voi oppia paljon asioita kokeneen työntekijän työparina. Työpareina tai tiimissä kaikilla osapuolilla on mahdollisuus kehittää omaa ammattitaitoaan. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuspalveluita pidettiin turvallisina. 71 prosenttia vastaajista jätti lapsen turvallisesti päivähoidon ja 98 prosenttia melko tai täysin turvallisesti. Tuloksen perusteella peruspalvelut ovat kunnossa.

Vanhempien ja työntekijöiden mielestä lapset viihtyvät päivähoidossa tutkimuksen mukaan 99 prosenttisesti. Vaikka tulos on korkea, pitää muistaa, että koko kyselyn vastausprosentti oli 77 prosenttia. Kyselyyn vastaamatta jättäneiden kolmanneksen joukossa saattaa olla niitä henkilöitä, jotka eivät ole tyytyväisiä varhaiskasvatuspalveluihin. Kokonaisuutena 99 prosentin viihtyvyys kertoo siitä, että varhaiskasvatuksen arvostetuista tavoitteista, lasten viihtyminen, toteutuu lähes täydellisesti.

Lasten viihtymistä tukee lasten huomioiminen lapsena. Tutkimus osoitti, että lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuunnellaan päivähoidossa. Lähes kaikkien mielestä toiminta tarjoaa lapsille elämyksiä ja kokemuksia. Toiminta antaa lapsille runsaasti elämyksiä, mutta silti leikkiympäristöjä ja lapsilähtöistä toimintaa pitää kehittää. Tutkimuksen mukaan lasten leikki- ja toimintaympäristöä pitää kehittää monipuolisemmaksi ja joustavammaksi. Lisäksi leikki- ja erityisvälineistöä pitäisi olla enemmän. Toiminnan joustavuus ja toteuttaminen lasten ehdoilla arvioitiin tyydyttäväksi. Toimintaympäristö ja toimintamenetelmät ovat sidoksissa toinen toisiinsa. Lapsilähtöisessä toiminnassa kunnioitetaan lapsen leikkivalintoja ja innostetaan lasta oppimaan. Lapsilähtöinen toiminta sisältää myös toiminnan rajat, jotka ovat aina perusteltuja. Rajat muodostuvat ryhmän työntekijöiden, vanhempien ja lasten välisen keskustelun tuloksena.

Vanhempien vaikutusmahdollisuuksia varhaiskasvatuksen kehittämiseen tulee lisätä. Tutkimuksen mukaan kolmannes vanhemmista sai vaikuttaa toimintaympäristöön riittävästi. Toisaalta jotkut vanhemmat totesivat, että toimintaympäristön luominen kuuluu työntekijöille. Tuloksen perusteella on mietittävä keinoja, jolla vanhempien vaikuttamismahdollisuuksia voidaan lisätä. Yhtenä mahdollisuutena on vanhempien osallistuminen päivähoidon toimintaan toiminta-aikana, jos vanhemmat pääsevät töistä. Vanhempien satunnainenkin osallistuminen lapsen arkeen päivähoidossa lisää tietämystä

päivähoidon toiminnasta ja antaa mahdollisuuksia tuoda esille vanhemman omia mielipiteitä toiminnasta. Kasvatuskumppanuuteen liittyviä perheilloja toivottiin lisää. Perheilloissa on hyvä mahdollisuus lisätä perheiden mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin. Koko perhettä koskevilla toiminnallisilla perheilloilla tuodaan päivähoitopaikan arkea näkyväksi vanhemmille. Vanhempien on helpompi vaikuttaa päivähoitopaikan toimintaan, kun he tietävät, mitä siellä tapahtuu. Lapselle on tärkeää, että vanhemmat tulevat lapsen päivähoitopaikkaan, koska lapset monesti ovat pitkiäkin päiviä päivähoidossa.

Tutkimuksen mukaan henkilökunnan ammattitaitoon, sitoutumiseen ja motivoitumiseen uskotaan keskimäärin 90 prosenttisesti. Tuloksen perusteella voidaan todeta, että alalle hankkiutuu sellaista väkeä, jotka ovat motivoituneet työskentelemään lasten kanssa. Ammattitaitoisella ja sitoutuneella henkilökunnalla on hyvät mahdollisuudet kehittää varhaiskasvatuksen laatua maalaiskunnissa. Tutkimuksen mukaan tietoa laadun kehittämisestä on lisättävä. Alle 20 prosenttia vastasi, että päivähoidossa on jossain määrin tai riittävästi tietoa laadun kehittämisestä. Laatututkimuksilla lisätään tietoa laatukohteista ja laadun merkityksestä varhaiskasvatukselle. Laadun arviointiin, kehittämiseen, käsitteisiin ja merkitykseen liittyvä täydennyskoulutus on tarpeen. Lisäksi pitää varata aikaa laatukeskusteluille ja laadun sisäistämiseksi. Laadun kehittäminen on pienin askelin kehittyvää toimintaa, joka jatkuu aina. Silloin, kun työntekijät mieltävät laatutyön jokapäiväiseksi toiminnaksi, ollaan menossa oikeaan suuntaan.

6.1 Laatukäsityksiä

Lasten vanhemmat ja työntekijät arvostavat lapsen yksilöllistä huomioimista ja henkilökunnan ammattitaitoa. Muita tärkeitä laatutekijöitä on monipuolinen päivähoitotarjonta, toiminnan sisältö, turvallisuus ja kasvatuskumppanuus. Vanhemmat korostivat lasten yksilöllisyyden huomioimista merkittävästi enemmän kuin työntekijät. Lapsen hyvinvointi ja yksilöllisyyden huomioiminen sekä monipuolisen toiminnan järjestäminen kuuluvat korostuneesti varhaiskasvatuksen henkilökunnan perustehtävään. Työntekijöille huomattavasti tärkeämpää oli henkilökunnan ammattitaitoon ja päivähoitopaikkojen tarjontaan liittyvät asiat. Lapsen huomioimisessa oli tärkeää lapsen

huomioiminen omana itsenään. Lasten temperamenteissa on eroja. Ammattitaitoisen työntekijän tehtävä on huomioida erilaisia persoonia kuitenkin lapsia leimaamatta. Esimerkiksi vilkkaan lapsen jatkuva komentaminen toisten lasten aikana saattaa aiheuttaa kaverien taholta syrjintää. Vastaavasti hiljaista lasta pitää rohkaista rauhassa tulemaan mukaan toimintaan.

Temperamenttiongelmia ei aina ymmärretä. Lapset voidaan leimata tarpeettomasti levottomiksi, eikä aina ymmärretä, mistä se johtuu. Mikä heidät on muuttanut? Aikuiset kasvattavat ja muokkaavat lasta. Yhteiskunnan ja kotikasvatuksen muutokset tuovat uusia haasteita varhaiskasvatukseen. Haasteisiin on vastattava ja toimittava sen mukaisesti, mitä lapset tarvitsevat. Kasvattajat eivät voi jäädä pelkästään ihmettelemään, millaisia lapset ovat? Heidän on tehtävä työtä ammattimaisesti lasten edun mukaisesti. Jokainen kasvattaja vaikuttaa jokaiseen lapseen omalla osaamisellaan ja persoonallaan. Jokaisen ammattilaisen on myös etsittävä tietoa oma-aloitteisesti työnsä edistämiseksi.

Tutkimuksen mukaan suurimmat puutteet varhaiskasvatuksen toiminnan kehittämisessä on laatukäsikirjojen puutteellisuus, riittävän tiedon puuttuminen laatutyöskentelystä, toiminnan dokumentoinnin vähäisyys, vanhempien vähäinen osallistuminen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen sekä seudullisen yhteistyön vähyys. Laadun kehittämisessä on mahdollisuus tehdä seudullista yhteistyötä. Yhteistyö säästää kuntien resursseja, koska vastuuta jaetaan seudullisesti. Jokaisen kunnan toiminnan arviointi toimii kehittämistyön lähtökohtana. Yhteistyössä sovitaan tavoitteet ja toimintatavat sekä vastualueet jokaiselle kunnalle. Seudullisuus tukee jokaista kuntaa ja työntekijät voivat oppia yhdessä sekä kehittää kuntien toimintaa yhdessä. Toiminnan tuotteistaminen on yksi mahdollinen tapa työstää laatuasioita seudullisesti. Tuotteistamisella on mahdollisuus kehittää laatua. Tuotteistamisessa varhaiskasvatuksen eri prosessit kirjataan ja niiden arvo lasketaan sekä laadun määreenä että taloudellisesti.

Lasten toiminnan ohjaamiseen liittyvien prosessien kirjaaminen on tärkeää, jotta niistä voidaan muodostaa laatukriteereitä ja arviointimittareita. Lasten toiminnan ohjaaminen saatetaan mieltää jokapäiväiseksi, ettei sitä huomata kirjata. Lasten toiminnan ohjaaminen on kuitenkin koko päivähoidon ja esiopetuksen ydin. Dokumentointi perustuu todellisuuteen, eikä tuntumaan. Dokumentit kootaan laatukäsikirjan dokumenttiosioon arvioinnin tueksi. Laatukäsikirjat auttavat organisaatiota toimimaan tiedostettujen

toimintatapojen mukaisesti. Laatukäsikirjojen avulla varhaiskasvatukseen sovitaan selkeät tavoitteet, toimintaohjeet ja arviointimenetelmät. Sovitut asiat ovat kaikkien tiedossa ja niiden mukaan toimitaan. Laatutyöllä on hyvät lähtökohdat, koska tutkimuksen mukaan niin työntekijät kuin vanhemmatkin suhtautuvat laatutyöhön myönteisesti ja pitävät sitä kehittämisen kannalta tärkeänä.

Aikaisemmin esimiehille suunnatuissa tutkimuksissa sekä tässä tutkimuksessa korostuu lasten yksilölliseen huomioimiseen ja vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät kehittämiskohteet. Lisäksi laatutyön ja seudullisen yhteistyön lisäämiseen liittyvät kehittämiskohteet vaativat syventämistä. Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön haasteena voidaan pitää yhteistä laatutyötä, jolla varhaiskasvatusta kehitetään alueellisesti jokaisen kunnan ominaispiirteet huomioiden. Seudullisella yhteistyöllä varmistetaan kaikkien kuntien mahdollisuudet kehittää varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen kehittämisessä kannattaa hyödyntää henkilökunnan osaamista ja ammattitaitoa seudullisesti. Tutkimuksen mukaan henkilökunnan ammattitaitoa arvostetaan ja henkilökunta on ammattitaitoista. Osaamista kannattaa jakaa seudullisesti esimerkiksi kouluttamalla toinen toisiaan tai benchmarking –vierailukäynneillä. Syventämällä seudullista yhteistyötä ja sopimalla toimivia käytäntöjä hyödynnetään seudullisia voimavaroja ja säästetään kuntien varoja.

6.2 Päivähoitopaikan hakeminen seudullisesti

Tutkimusaineiston perusteella osa päivähoidon asiakkaista halusi päivähoitopaikan toiselta paikkakunnalta esimerkiksi työpaikan läheltä. Lisäksi osasta vanhempia ja työntekijöitä tuntui, että etenkin päiväkodit ovat liian täynnä lapsia. Yhtenä ratkaisuna on seutukuntien välinen palvelusopimus, jossa sovitaan säännöt, miten asiakkaat voivat hakea päivähoitopaikkaa seudullisesti. Samassa yhteydessä kunnat sopivat kuntien välillä maksettavat päivähoitopaikkojen hinnat. Seudullisessa palvelusopimuksessa seutukuntien päivähoito- ja esiopetushaku toteutetaan samaan aikaan kaikissa seutukunnissa. Jokainen kunta listaa omat hakemuksensa ja käy neuvotteluja vuosittain kuntien välisistä hoitopaikkahakemuksista.

Kuntien välistä seudullista palvelumallia suunniteltaessa on varteenotettavaa huomioida palvelusetelin käyttömahdollisuus ostopalvelun rinnalla. Palvelusetelimallissa kunnat antavat perheelle seudullisen palvelusetelin, joka on perheelle tukena maksaessa päivähoitopalvelusta toiselle paikkakunnalle tai yksityiselle. Tällöin oma kunta tukee perhettä omavalintaisen päivähoitopaikan saamisessa. Palvelusetelin suuruus on oman kunnan päivähoitopaikan kustannuksia vastaava tai seudullisesti sovittu yhteinen hinta. Seudullisesti kunnat hyötyvät yhteisestä päivähoitopaikkatarjonnasta, koska se tasoittaa kuntien kysyntää ja tarjontaa.

Seudullisen varhaiskasvatuspalvelun kehittämiskohteena on tarpeellista miettiä monipuolista varhaiskasvatuspalvelutarjontaa. Vaikka varhaiskasvatus on lähipalvelua, on mahdollista toteuttaa joitakin toimintoja seudullisesti. Tästä esimerkkeinä ovat muun muassa montessoripedagogiikkaan perustuvat perhekerhot tai osapäiväinen kerhotoiminta. Tutkimuksessa toivottiin lisäksi seudullista puistotätitoimintaa. Varhaiskasvatuksen tavoitteiden mukainen jatkuva suunnitelmallinen ohjattu kasvatus- ja opetustoiminta kehittää lasta. Joitakin perheitä tukee parhaiten osapäiväinen subjektiivinen päivähoito-oikeus. Lapsella on mahdollista olla kotona vanhempien kanssa sekä kerhossa, jossa on ammattitaitoiset pedagogit. Avoimien päiväkerhojen etuna on lapsen ja vanhemman mahdollisuus pedagogiseen ja vanhemmuutta tukevaan toimintaan yhdessä. Kuntien päivähoitopaikkapula on mahdollista helpottaa osa-aikaisella kerhotoiminnalla, jolloin kokopäiväpaikat jäävät kokopäivähoitoa tarvitsevien käytettäviksi. Yhteistyöllä pystytään tarjoamaan perheille monipuolisia varhaiskasvatuspalveluja perheiden tarpeen mukaan.

Osa-aikainen seudullinen kerhotoiminta antaa kunnille mahdollisuuksia tuottaa varhaiskasvatuspalveluja yhdessä. Monessa maalaiskunnassa kylien etäisyydet keskustasta ovat pitkiä. Sitä vastoin kylät saattavat sijoittua maantieteellisesti lähekkäin, mutta eri kuntiin. Molemmat kunnat hyötyvät yhteisestä kerhotoiminnasta. Kuntien välinen yhteistoiminta on taloudellinen vaihtoehto kunnille sellaisissa toiminnoissa, joissa on vaikea saada ryhmiä täyteen tai ryhmät toimivat osa-aikaisella työntekijällä. Yhteistoiminnalla ja kiertävällä työntekijällä palvelu on mahdollista saada lähelle asiakkaita. Samalla lapset saavat ammattitaitoista varhaiskasvatusta ja opetusta lapsiryhmässä. Erilainen kerhotoiminta jalostaa päivähoitopalveluja. Monipuolisilla

varhaiskasvatuspalveluilla on mahdollista saavuttaa EU:n tavoite, jossa 90 prosenttia 3-6-vuotiaista lapsista osallistuu varhaiskasvatuspalveluihin vuoteen 2010 mennessä.

6.3 Varhaiskasvatuksen sisältöjen seudullinen kehittäminen

Tutkimusaineiston mukaan varhaiskasvattajat pitävät seudullisia opetussuunnitelmia hyödyllisinä. Niiden laatiminen lisää myös ammattiryhmien välistä keskustelua seudullisesti. Tutkimuksen mukaan työntekijät toivovat kollegatapaamisia ja kuntavierailuja. Lisäksi yhteisiä koulutuspäiviä pidetään hyvinä. Yhteisiä koulutuspäiviä halutaan kehittää niin, että yhteiselle keskustelulle jää aikaa. Henkilökunnan välinen ylikunnallinen yhteistyö on merkinä aktiivisesta henkilöstöstä ja heidän suhtautumisestaan myönteisesti varhaiskasvatuksen seudulliseen kehittämiseen. Seudullisen yhteistyön nähdään antavan oman työn kehittämiseen mahdollisuuksia. Samalla yhteistyö kehittää organisaatiota ja asiakkaat saavat laadukasta palvelua.

Kustannussäästöt ja toiminnan tehokkuuden lisääminen ovat korostuneet kuntien päättäessä palvelun tarjonnasta. Ostopalvelut ja erityisosaamisen jakaminen antaa kunnille lisämahdollisuuksia. Erityisosaamista on mahdollista laajentaa muun muassa sisältöalueissa liikunnasta tietotekniikkaan tai jonkin kehityssuuntauksen tietotaidon levittämiseen. Varhaiskasvatuksessa päiväkotien erikoistuminen ja opettajien siirtyminen alueellisesti mahdollistaa laaja-alaisen osaamisen. Opettajien erikoisosaamisen jakamiseen seudullisesti on mahdollista luoda toimivia käytäntöjä. Moniammatillisuus syventää varhaiskasvatuksen moniosaamisen vaatimuksia. Seudullisessa ammattitaidon jakamisessa työntekijät kiertävät eri kunnissa sovitun aikataulun mukaisesti. Kierto on vastavuoroista tai maksullista. Vierailukäytännöillä mahdollistetaan osaamisen jakaminen seudullisesti. Seudullinen yhteistyö mahdollistaa palvelujen tuomisen lähelle asiakasta, niin ettei asiakkaiden tarvitse kulkea pitkiä matkoja palvelujen luokse.

Tutkimusaineiston mukaan yhtenä laatutekijänä mainittiin riittävä pedagoginen osaaminen lapsiryhmissä ja pienet ryhmäkoot. Ryhmäkokojakin tärkeämpää on se, miten henkilöstö jakaa ryhmiä pienryhmiin ja toteuttaa pedagogiikkaa. Tutkimuksessa toivottiin, että

kaikissa kunnissa olisi kaksi lastentarhanopettajaa kaikissa lapsiryhmissä. Lastenhoitajan osaaminen keskittyy hoivaan, ja vastaavasti opettajan didaktiikkaan ja pedagogiikkaan. Myös perhetyön näkökulma on erittäin keskeinen nykypäivän varhaiskasvatuksessa, mikä vaatii osaamista. Työntekijöiden on saatava harjoitella vuorovaikutustaitoja huolien ja ilojen puheeksi ottamista varten.

Henkilöstörakenteessa on huomioitavaa työkokemuksen tuoma ammattitaito. Pitkän työkokemuksen omaavalla työntekijällä voi olla paljon tietämystä koulutuksesta riippumatta. Heille, joilla ammattitaito on muodostunut työn kautta, pitäisi olla mahdollisuus täydennyskouluttautumiseen pedagogiikan ja didaktiikan alueelle esimerkiksi osatutkimuksella tai suorittamalla tutkinto. Osatutkimukset eivät kuitenkaan korvaa ammattitutkintoa, mutta mahdollistavat ammatillisen osaamisen lisäämisen. Tutkimuksen mukaan seudulliset täydennyskoulutukset innostavat ihmisiä. Koulutuksia kannattaa järjestää seudullisesti yhdessä.

Erityispäivähoidon palvelut vaihtelevat kunnittain. Tutkimuksen mukaan 84 prosenttia pitää seudullista erityispäivähoidon yhteistyötä tärkeänä. Vanhemmat ja työntekijät toivoivat, että erityispäivähoidon yhteistyötä kehitetään seudullisesti. Erityisosaamisen koettiin vahvistuvan suurissa kunnissa, joissa on useamman erityisosaajan palvelu saatavilla. Tältä osin pienten kuntien kannattaa resursoida yhteisesti ja kehittää erityisosaamista seudullisesti. Tutkimustulosten perusteella kaikissa kunnissa ei ollut riittävästi erityispäivähoidon osaamista tai se vaatii kehittämistä. Kuntien yhteisillä varhaiserityiskasvatuksen työryhmillä voidaan kehittää erityisosaamista seudullisesti tai maakunnallisesti. Erityispäivähoito velvoittaa kaikkia kuntia tekemään yhteistyötä, koska tavoitteena on erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten integroituminen lähiopetusryhmiin. Erityispäivähoidon resursseja voi kehittää myös perusopetuksen kanssa, jolloin lisätään resursseja kuntakohtaisesti erityisopetukseen.

Erityispäivähoidon tukena tutkimuksessa tiedusteltiin neuvolan osallistumista päivähoidon kasvatuskumppanuuskeskusteluihin. Neuvolan osallistumista ei pidetty merkittävänä. Toisaalta tulokseen saattaa vaikuttaa se, että neuvolan toiminta päivähoitopaikassa ei ole välttämättä yleistä. Vastaajat saattavat mieltää neuvolan ja päivähoidon toiminnat omiin konteksteihin. Neuvolan ja päivähoidon yhteistyötä voidaan verrata Belgiaan, jossa lääkäri

ja sairaanhoitaja työskentelevät päivähoidossa. Suomessa vastaavasti lapsi viedään tarvittavan palvelun luokse.

Neuvolan ja päivähoidon yhteistyötä lisäämällä on mahdollisuus saavuttaa lapselle kokonaisvaltaista palvelua päivähoitopaikan yhteyteen. Päivähoidossa toimitaan päivittäin lapsen ja perheen kanssa. Yhteistoiminnalla saattaisi olla merkitystä neuvola- ja sairaanhoitopalvelujen saatavuuteen. Yhteistyö edesauttaa varhaista puuttumista lapsen kehitykseen lapselle tutussa ympäristössä. Neuvolalla on tärkeä rooli terveydenhuollollisen seurannan ja edistämisen osa-alueilla. Vastaavasti päivähoidon rooli korostuu pedagogisessa ja didaktisessa osaamisessa. Esimerkiksi neuvolassa suoritettuja lapsen osaamiskartoituksia olisi mahdollista toteuttaa päivähoitopaikassa, joka on lapselle tuttu ympäristö. Näin ollen lapsen suoritukseen ei vaikuttaisi uusi ympäristö, vaan lapsi voisi keskittyä tehtäviin. Neuvolan rooli on tärkeä lapsen kasvatuksessa ja kehityksessä. Vastaavasti neuvolassa tehtäisiin edelleen terveydenhuollolliset tarkastukset. Terveyspalveluihin jäisi enemmän aikaa ja päivähoidossa tehtävät arvioinnit sujuisivat joustavasti toimintaan liittyen.

Varhaiskasvatuksen ja koulun yhteistyössä on mahdollisuudet kehittää molempia osapuolia. Koulun ja esiopetuksen yhteisillä opetustunneilla tarjotaan lapsille monipuolisia sisältöalueita ja opetusta. Taitava esioppilas saa haasteita koulussa ja arempi oppilas pääsee tutustumaan koulumaailmaan hyvissä ajoin. Vastaavasti koululainen saa oppimiselämyksiä esioppilaiden kanssa. Toimivalla koulun ja esiopetuksen yhteistyöllä on mahdollisuus vaikuttaa eritasoisten oppilaiden opetukseen, jotta voidaan taata oppilaille mahdollisuudet tasa-arvoiseen opetukseen oman kehityksen mukaisesti. Erilaisiin yhteistyömenetelmiin perehtyminen seudullisesti monipuolistaisi esi- ja alkuopetusta. Seudullisilla työryhmillä tai koulutuksella on mahdollisuus jakaa tietotaitoa kuntiin.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöillä vaikutetaan merkittävästi opetussuunnitelman sisältöalueiden toteutumiseen. Tutkimuksen mukaan toimintaympäristö antaa mahdollisuuksia monipuoliseen leikkiin, mutta lelujen ja materiaalien määrässä on puutteita. Lapsen kehitystä ja kiinnostusta oppimiseen autetaan sillä, että materiaalit ja lelut ovat lasten saatavilla. Oppimisympäristöjen lapsilähtöisyys lähtee siitä, että lapset saavat valita itse, mitä he tekevät. Opetussuunnitelman sisältöalueet ja tavoitteet liitetään oppimisympäristön haasteisiin. Aktiivisen oppimisympäristön toimintatapa tukee

lapsilähtöisyyttä ja lapsen ajattelun aktivoimista. Aktiivisessa oppimisympäristössä on riittävästi ärsykeitä herättämään lapsen mielenkiinto tutkia ja oppia tekemällä. Lapselle annetaan mahdollisuus jatkaa toimintaa keskeytymättä riittävän pitkään. Toiminnan yhtenä lähtökohtana ovat pysyvät toiminta-alueet, jotka tulevat lapsille tutuiksi ja mahdollistavat pitkäkestoisen leikin. Toiminta-alueita ei vaihdella päivittäin, vaan ne saavat olla käytössä lapsen mielenkiinnon mukaan. Lapsi koetaan aktiivisena toimijana ja toiminta lähtee lapsen, eikä aikuisen tarpeista.

Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen dokumentointikäytännöt ovat melko kirjavia. Puolet vastaajista mainitsi, että päivähoitopaikan toimintaa dokumentoidaan. Kaikki eivät ymmärtäneet dokumentoinnin merkitystä. Dokumentoinnin tulee kohdistua lasten toiminnan havainnointiin, lapsikohtaisiin muistiinpanoihin, henkilöstön toiminnan kirjaamiseen, ryhmän toiminnan havainnointiin ja kirjaamiseen sekä erilaisten muistojen tallentamiseen. Dokumentointi on apuväline kehittämistyölle. Dokumentoinnin myötä on mahdollista välittää vanhemmille konkreettisesti, mitä päivähoitossa tehdään, ja mitä lapsi on oppinut. Dokumentointi lisää vuorovaikutusta lasten kanssa sekä lapsen yksilöllistä huomioimista. Dokumentointi tekee varhaiskasvatuksen näkyväksi ja välittää konkreettista tietoa vanhemmille.

Tutkimuksen mukaan asiakastyytyväisyyskyselyjä ja työtyytyväisyyskyselyjä käytetään, mutta miksi muun arvioinnin käyttäminen on vähäistä? Samaan tulokseen päädyttiin jo aikaisemmin Alilan tutkimuksessa, jossa laadunarvioinnille on kysyntää, mutta toimeksi tarttuminen on verkkaisempaa. Laadun arviointiin ja kehittämiseen pitää suhtautua vakavasti. Pelkkä tyytyväisyysmittaaminen ei kehitä toimintaa riittävästi. Laadun arviointi, jossa työntekijät joutuvat itse asettamaan ensin tavoitteet ja kriteerit, näyttää toiminnan suunnan konkreettisesti. Laadun arvioinnissa on pakko keskustella toimintatavoista ja arvioida kriittisesti omaa sekä työyhteisön työskentelyä. Laadun arvioinnin merkitys on siinä, että arvioinnin kohteena on oma toiminta, johon voi itse vaikuttaa. Laadukasta toimintaa ei tuoda kenellekään valmiina, laatu muodostetaan itse omilla menetelmillä. Laadun arviointiprosessia on mahdollista kehittää seudullisesti, mutta jokainen yksikkö joutuu kehittämään omalle yhteisölle sopivat mittarit itse. Laadun arviointi on aina sidoksissa kontekstiin. Tutkimuksessa toivottiin asiakkaille kohdistettavia tyytyväisyysmittauksia lisää. Tyytyväisyysmittausten sijasta kannattaa ottaa lasten vanhempia mukaan laadunarviointiprosessiin.

Tutkimustulosten mukaan 89 prosenttia työntekijöistä käsittelee arviointien tuloksia työyksiköissään. 11 prosenttia ei käsittele arvioinnin tuloksia. Arvioinnilla ei ole mitään merkitystä, jos sitä ei käsitellä. Jos joku jättää arvioinnin käsittelemättä, mitä merkitystä työn teolla on ylipäänsäkään. Arviointi on tavoitteisen työn lähtökohta. Varhaiskasvatuksessa työtä ohjaavat opetussuunnitelmat, joista johdetaan toimintasuunnitelmat omaan ympäristöön. Opetussuunnitelmiin perustuva työ edellyttää arviointia ja suunnitelmien kehittämistä.

6.4 Varhaiskasvatuksen ammatillinen tuki ja täydennyskoulutus

Tutkimusaineiston perusteella seudulliselle yhteistyölle on kysyntää. Työntekijät kaipaavat seudullisia kollegatapaamisia ja koulutuksia. Työntekijöiden mielestä seudulliset koulutukset ovat hyviä ja he haluavat osallistua niihin. Koulutustilaisuuksien purkua koulutuksen päätteeksi toivottiin, jotta asioista voisi puhua heti toisten osallistujien kanssa. Koulutuksista keskustellaan työyksiköissä, mutta seudullinen kokemusten vaihto avartaisi nykyisiä käytäntöjä. Tutkimusaineiston perusteella osa vastaajista oli huolissaan työntekijöiden jaksamisesta. Harava -hankkeessa työntekijöiden jaksamista edistettiin työnohjausta kehittämällä. Työnohjauksessa kunnilla on mahdollisuus hyödyntää alueellisia työnohjaajia ja työnohjausryhmiä. Harava -hankkeessa tarkoituksena oli saada työnohjaus luonnolliseksi osaksi omaa työtä. Työnohjausta sivuavana toimintamuotona kollegiaalinen tuki sekä moniammatilliset keskustelut antavat voimavaroja työyhteisöihin. Kollegatapaamisia toivottiin ammattiryhmittäin tai vierailuina toiselle paikkakunnalle. Tutkimuksen mukaan seudullisten kollegatapaamisten ajateltiin auttavan työssä jaksamista ja antavan ammatillista tukea työlle.

Varhaiskasvatuksen arjessa on paljon niin sanottua hiljaista tietoa, jota ei pystytä jakamaan keskustelemalla toisten kanssa riittävästi. Tutkimuksen mukaan kasvatushenkilöstö päiväkodissa ja ryhmäperhepäivähoidossa kaipaa enemmän vertaisoppimista ja työtä tukevia ammatillisia keskusteluja. Perhepäivähoitajat ovat tottuneet yksintyöskentelyyn, mutta he kaipaavat myös enemmän ammatillisia

keskusteluja toisten perhepäivähoitajien sekä päiväkodin henkilöstön kanssa. Perhepäivähoidon etuna on pienten ryhmien myötä lapsen yksilöllinen huomioiminen sekä päivähoitomuodon edullisuus verrattuna päiväkotihoitoon. Perhepäivähoidossa keskeisenä laatutekijänä on perhepäivähoidonohjaajan tuki perhepäivähoitajalle. Ohjaajan säännölliset käynnit perhepäivähoitajan luona tukevat hoitajan työtä. Perhepäivähoidon ohjaajalla tulee olla riittävästi työaika hoitajien tukemiseen, ohjaamiseen ja kasvatuksen laadun valvontaan. Perhepäivähoitajat kaipaavat alueellisia kokoontumisia, joissa voi keskustella vertaisryhmässä.

Perhepäivähoidon ongelmana on perhepäivähoitajien saatavuus. Perhepäivähoitajat kokevat työnsä mielekkäänä ja suhtautuvat hyvin varhaiskasvatukseen laatuun. Perhepäivähoidossa lapsi pystytään huomioimaan yksilönä päivittäin. Perhepäivähoitajan ammatillisuutta tukemalla ja koulutusta lisäämällä on mahdollista tukea ja kehittää perhepäivähoitoa. Tutkimuksen mukaan perhepäivähoidossa arvostetaan pieniä ryhmiä ja lasten yksilöllistä huomioimista. Toisena arvostustekijänä päivähoitopaikkaa valitessa monella on lapsen kehittyminen ja oppiminen päivähoitopaikassa, jota päiväkodin ajatellaan tukevan parhaiten. Perhepäivähoidon pedagogista osaamista lisäämällä on mahdollisuus kehittää perhepäivähoidon laatua. Perhepäivähoitajat kaipaavat enemmän alueellista yhteistyötä, jossa omaa osaamista pystyy laajentamaan. Monipuolistamalla perhepäivähoidon toimintasuunnitelmia on mahdollisuus lisätä perhepäivähoidon kiinnostavuutta.

Päiväkodin työntekijöillä ja perhepäivähoitajilla on erilaiset lähtökohdat tehdä työtä. Päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä on laatueroja jo pelkästään siksi, että perhepäivähoitaja tekee työnsä pääsääntöisesti yksin. Päiväkodin etuna on korkea pedagoginen koulutautuneisuus, toiminnan suunnittelu ja tiimityö. Perhepäivähoidon etuna on pieni lapsiryhmä ja koti toimintaympäristönä. Laatuerojen tasaamiseksi on Suomessa koulutettu perhepäivähoitajia toiminnan suunnittelussa. Vastaavasti päiväkoteihin on luotu kodinomaisuutta ja korostettu pienryhmätoimintaa. Myös työnkierto avartaa näkemystä ja antaa mahdollisuuden ammatillisen osaamisen kehittämiseen.

6.5 Yhteenveto ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Seudulliselle yhteistyölle ei ole lainsäädännöllisiä esteitä. Uusi kuntalaki mahdollistaa ja tukee laaja-alaista yhteistoimintaa. Kuntarajat ylittävällä yhteistyöllä on tarve etsiä lisäresursseja, vaikutusvaltaa ja tuottaa yhteisiä palveluja tarkoituksenmukaisemmin. Lisäksi ulkopuoliset paineet ovat kunnissa kovat. Valtakunnallisesti kehittyä erilaisia toteutettavia suunnitelmia. Kuntalaiset itse vaativat yhä monipuolisempia palveluja. Kunnissa tulee keskittyä peruspalvelujen tuottamiseen. Vastaavasti kuntalaisten pitää itse miettiä, miten asiansa järjestää esimerkiksi valitseeko kunnallisen vai yksityisen palvelun.

Seudullinen yhteistyö edellyttää huolellisesti valmisteltuja päätöksiä ja valmisteluja peruskunnissa. Peruspalvelujen pitää olla kunnossa siinä määrin kuin ne on mahdollista toteuttaa yksittäisessä kunnassa. Vankalla pohjalla ja yhteisellä halulla on mahdollisuus kehittää seudullista yhteistyötä ilman, että kuntien rajoja pitäisi muuttaa. Kunnilla on myös mahdollisuus yhdistyä ja tuottaa palvelut laajemmalla väestöpohjalla yhden kunnan nimissä. Tämä edellyttää ajattelun muutosta, koska kahta erilaista kuntaa ei voi yhdistää ilman, että arvot ja tavoitteet luodaan uudestaan yhteisen keskustelun kautta. Talous ja kustannustehokkuus on kuitenkin säilytettävä tulevaisuuteen pitkällä tähtäimellä, mikä vaatii määrätietoista suunnittelua ja rohkeutta muuttaa tarvittavia käytäntöjä. Jos kunnat yhdistyvät, on muistettava kehittämistyö pitkällä tähtäimellä, ettei synny köyhiä suurkuntia valtion tuen päättymisen jälkeen. Kuntien perusta on oltava kunnossa. Pohjimmiltaan kysymys on siitä, miten saadaan pidettyä kunnat aktiivisina ja toimivina koko maassa; siis kaikki ihmiset toimimaan oman ja yhteisen hyvän puolesta.

Kuntien yhteistyöllä voidaan saavuttaa laaja väestöpohja ja toimialue ilman, että kuntia pitää yhdistää. Kuntien yhdistämiselle ei ole tarvetta, jos kuntien peruspalvelut toimivat. Onko kuntien yhdistäminen varhaiskasvatuksen kannalta ratkaisu akuutteihin ongelmiin vai toisiko mahdolliset yhdistämiset lisäresursseja alueelle? Vai toisiko suurkunnat vain uusia ongelmia muutamien vuosien kuluttua? Kunnissa on oltava niin vankat yhteistyösuhteet ja palvelusopimukset, että heikkoina taloudellisina aikoina ja niukkoina henkilöstöresurssien hetkillä kansalaisten peruspalvelut on turvattu. Valtion tuen on jakaannuttava tasapuolisesti pienten ja isojen kuntien välille. Kuntia pitää tukea niiden omien ominaisuuksien mukaisesti koosta ja sijainnista riippumatta.

Kuntien välisessä yhteistyössä pitää säilyttää palvelujen mielekkyys ja mahdollisimman lyhyet palveluetaisyydet ja niiden saatavuus. Elämänlaatuun vaikuttaa, jos päivittäistoiminnot koetaan elämää haittaaviksi. Työntekijä liikkuu helposti kauemmaksi, mutta lasta ei ole mielekästä viedä esimerkiksi 40 kilometrin päähän päivähoitoon päivittäin. Mahdollisimman monelle lapselle pitää antaa mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuspalveluihin. Matkat tai päivähoitomaksut eivät saa asetta esteeksi, mutta toisaalta vanhemmilla on vastuu tuoda lapset palvelujen piiriin. Maksuttomalla esiopetuksella saavutettiin lähes kattavasti kaikkien kuusivuotiaiden osallistuminen esiopetukseen. Esiopetuksen aloittamisiän alentaminen ulkomaiden tapaan on yksi mahdollisuus tuottaa opetuspalveluja lapsille. Varhaiskasvatuspalvelujen monipuolistaminen muutaman tunnin kerhotoiminnaksi on mahdollisuus monipuolisempien palvelujen tuottamiselle.

Tieteellisillä tutkimuksilla saavutetaan kauaskantoisia ratkaisuja. Varhaiskasvatuksen laatu on laaja käsite ja siihen vaikuttaa moni asia riippuen siitä, kuka ja mistä näkökulmasta laatua katsotaan. Tutkimuksen mukaan vanhempien ja työntekijöiden mielestä varhaiskasvatuksen laatua on lapsen yksilöllinen huomioiminen, ammattitaitoinen henkilökunta ja turvallinen päivähoitopaikka. Seuraavaksi tärkeimpinä laadun tekijöinä pidettiin kasvatuskumppanuutta, hoitopaikan saamista läheltä ja ryhmäkokoja. Ryhmäkoolla ei tarkoiteta ainoastaan lakisääteisiä ryhmäkokoja, vaan myös lapsiryhmän jakamista pienryhmiin. Monipuolinen toiminta luo hyvää laatua. Toimintaan liittyy niin lapsen päivän sisältö kuin toimintaympäristökin. Pienissä ja keskisuurissa kunnissa hyväksi laatutekijäksi arvostettiin myös luonnon läheisyyttä ja luontoa oppimisympäristönä.

Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen seudullinen yhteistyö toteutuu henkilökunnan yhteiskoulutuksina ja seudullisesti yhteisenä suunnitteluna. Suunnittelun sisältöä ei varsinaisesti kerrottu, mutta vastauksissa ilmeni yhteinen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma eli vasu sekä seudullinen koulutussuunnittelu. Muita yhteistyökohteita tutkimuksen mukaan on jossain määrin samojen arviointimenetelmien käyttö, yhteiset vastuuhenkilöt ja yhteiset palvelut. Jossain paikoissa oli järjestetty yhteisiä tapahtumia lapsille.

Varhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön kehittämiskohteet painottuvat tutkimuksen mukaan eniten palvelujen puitteisiin. Päivähoitopaikat pitää saada riittämään joka kunnassa, jolloin seudullisella yhteistyöllä ja yhteisellä päivähoitohakuprosessilla on mahdollisuus vaikuttaa asiaan. Päivähoitopaikkojen riittävyyteen ja tehokkaaseen käyttöön liitettiin vuorohoidon ja erityispäivähoidon palvelujen saatavuus kaikissa kunnissa. Osa vastaajista oli valmiita kuljettamaan lapsen päivähoitoon toiseen kuntaan esimerkiksi työmatkan varrella. Tätä mahdollisuutta kuntien kannattaisi hyödyntää erityispalvelujen suhteen. Päivähoitomaksujen hyvityskäytäntöjä pitäisi kehittää asiakkaiden ja työntekijöiden mielestä seudullisesti yhdenmukaiseksi. Sijaiskäytännöt ja varahoitojärjestelmät nousivat jonkun verran kehittämiskohteiksi. Näihin toivottiin selkeämpiä ja pysyvämpiä ratkaisuja.

Toimintaan vaikuttavia kehittämiskohteita tutkimuksen mukaan on lasten pienryhmätoiminnan lisääminen ja syventäminen. Pienryhmätoimintaan vaikuttaa oleellisesti lapsen toimintaympäristö, jonka pitää innostaa lasta tutkimaan ja oppimaan. Toiminnan pitää olla lapsilähtöistä, mutta huomioida opetussuunnitelmien tavoitteet. Tutkimuksen mukaan toiminnan dokumentointi on vähäistä ja vaatii syventymistä. Dokumentoinnin merkityksen ja menetelmien avaaminen auttaisi ymmärtämään paremmin kirjaamisen merkityksen toiminnan kehittämiseksi. Koska tutkimusalueella on ollut koulutusmyönteisyyttä, koulutusta kannattaisi suunnata edellä mainituille osa-alueille.

Henkilökunnan koulutuksiin oltiin tyytyväisiä ja niitä kannattaa järjestää. Koulutusaiheita suuntaamalla kehittämiskohteisiin on mahdollista kehittää seudullista varhaiskasvatuksen laatua asiakkaiden toivomalla tavalla. Toiminnan kehittäminen on mahdollista myös seudullisten vierailukäyntien avulla, jolloin tietotaitoa on mahdollista levittää kohtuullisin kustannuksin. Myös henkilöstökierto nähtiin yhtenä kehittymismahdollisuutena. Laadun kehittäminen vaatii myös aikaa keskustella. Työyhteisöille pitää antaa mahdollisuuksia laadun kehittämiseksi. Arvokeskusteluille panostettu aika mahdollistaa laadun kehittämisen.

Laadun arvioinnin ja laatutyön kokonaisuus on moniulotteinen. Seudullisena kehittämiskohteena on mahdollista kehittää laatua yhteisellä seudullisella ohjauksella. Laatu pitää kehittää kuntakohtaisesti, mutta kehittämisprosessia voidaan ohjata yhteisesti. Kaikki kunnat hyötyisivät yhteisestä kehittämisprojektista. Samalla olisi mahdollista sopia

kuntien välisistä käytännöistä. Yhteisissä kehittämishankkeissa isojen kuntien pitää huomioida pienempiä kuntia. Aina enemmistön ääni ei saa olla vähemmistöä vallitsevampaa. Yhteistyön merkittävimpiä onnistumistekijöitä on tasa-arvoisuuden kunnioittaminen.

Tutkimuksen mukaan laatukäsikirjojen tekemistä pitää lisätä. Laatukäsikirja sinällään sisältää monta keskeistä toimintaprosessia. Laatukäsikirjan tekemisen myötä työyhteisöt keskittyvät varhaiskasvatuksen prosessin pohtimiseen, mikä vaatii työtiimien yhteistyötä. Seudullisen yhteistyön avulla kuntien välistä toimintaa kehitetään seudullisesti. Seudullinen laadun kehittäminen antaa jokaiselle kunnalle mahdollisuuden omaleimaisuuden säilyttämiseen. Laatukäsikirjatyöskentelyn ohella on mahdollista kehittää niin laadun arviointimenetelmiä kuin toiminnallisia työtapojakin. Taulukkoon 8 on koottu tutkimuksessa ilmenneitä seudullisen yhteistyön kohteita.

Taulukko 8. Seudullisen yhteistyön kohteita.

Seudullisen yhteistyön kohteita varhaiskasvatuksessa				
Kuntien omaleimaisuus	Yhteissuunnittelu			Seudullinen yhteistyö
yhteisiä vastuuhenkilöitä	yhteisiä palveluja	yhteisiä tapahtumia lapsille	yhteisiä luentoja vanhemmille	yhteisiä henkilökunnan koulutuksia
laatukäsikirjat	opetussuunnitelmat	dokumentointi	arviointimenetelmät	henkilöstökierto
päivähoitohakuprosessi	päivähoitopaikkoja	kerhoja	yhtenevät asiakasmaksukäytännöt	sijaiskäytännöt varahoitopaikat
erityiskasvatus	vuorohoitomahdollisuudet	tiedotteita	henkilökunta vierailut	kollega tapaamiset

Jatkotutkimusmahdollisuutena on tutkia varhaiskasvatuksen laatutekijöitä yksilöllisesti. Jokaiseen laatutekijään vaikuttaa moni asia. Laatutekijöihin liittyvää tutkimusta voi jatkaa havainnoimalla toimintaa siinä kontekstissa, missä se tapahtuu. Tapauksiin perustuvalla laatututkimuksella saadaan tietoa siitä, miten mainitut laatutekijät toteutuvat käytännössä. Tulosten perusteella on mahdollista kehittää laatukriteereitä. Myös laatuhankkeen käynnistäminen ja siihen liittyvä tutkimus on mahdollista toteuttaa seudullisena yhteistyönä. Tämän tutkimuksen uusiminen muutamien vuosien päästä samalla tutkimusalueella antaisi merkittäviä tuloksia siitä, miten laatutyötä on kehitetty tutkimusalueella.

Tutkimuksen jatkaminen monimetodisena syventäisi laadun merkitystä. Kartoitettuja laatutekijöitä ja yhteistyökohteita on mahdollista alkaa kehittämään esimerkiksi focus croup ryhmähaastattelulla. Ryhmä asiantuntijoita kehittää yhdessä konkreettista toimintamallia tietyille kuntien väliselle toiminta-alueelle. Seudullinen laatutyöskentely vaatii organisoimista. Toimintaprosesseista ja vetovastuista sopiminen sekä aikatauluttaminen mahdollistavat suunnitelmallisen kehittämisen etenemisen.

Tutkimuksen mukaan motivaatiota laatutyöhön on olemassa. Lähes kaikki vastaajat arvioivat varhaiskasvatuksen olevan vähintäänkin hyvää, mutta yhteisiä kehittämiskohteita löytyy aina. Seudulliselle varhaiskasvatuksen yhteistyölle on tutkimuksen mukaan olemassa hyvät lähtökohdat. Kehittämistyö on tarpeellista. 99 prosenttia vastaajista suhtautui laatutyöhön myönteisesti. Laatutyötä pidetään kehittämisen kannalta tärkeänä työnä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. (1993). Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.

Alila, K. (2003). Laadun kehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2003:1. Helsinki. Saatavilla [www-muodossa <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhkasvrap/varhkasvrap.pdf.>](http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhkasvrap/varhkasvrap.pdf) 2004.

Alila, K. & Ruokolainen, R. (toim.) (2004). Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen julkaisu. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki: Edita. Saatavana [www-muodossa: <http://www.stm.fi/resource.phx/publishing/documents/1909/index.htm>](http://www.stm.fi/resource.phx/publishing/documents/1909/index.htm). 8.10.2006.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. (1994). Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.

Anning, A., Cullen, J. & Flear, M. (edit.) (2004). Early Childhood Education Society and Culture. London: Sage Publications Ltd.

Anttila, M. & Rousu, S. (toim.) (2004). Haravalla kootut. Suomen kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto. Kerava: Savonia.

Blanchard, K. & Johnson, S. (1984). Minuuttijohtaja. Espoo: Weilin+Göös.

Boud, D. & Garrick, J. (1999). Understanding Learning at Work. London/New York: Routledge.

Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (1999). Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Postmodern Perspectives. Lontoo: Falmer Press.

Denzin NK & Lincoln YS (1994). Introdution. Enterting the Field of Qualitative Research. Teoksessa Dentzin NK & Lincoln YS (toim.) 1994: Handbook of Qualitative Research. Sage Publications: Thousand Oaks. 1-17. Teoksessa Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia -sarja 4. Helsinki: International Methelp.

Edufin. (2005). Erinomainen varhaiskasvatus. Laadunhallinnan välineet. Edufin.

Eskola, A. (1967). Sosiologian tutkimusmenetelmät 2. Porvoo: WSOY. Teoksessa Raunio, K. 1999. Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perusteet ja käytännöt. Tampere: Gaudeamus.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2001). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Hagerlund, T. (2007). Kunta- ja palvelurakennemuutos. Saatavissa [www-muodossa: \[http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;55264;55275;82183\]\(http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;55264;55275;82183\)](http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;55264;55275;82183). 12.8.2007.

- Heikkilä, M., Törmä, S. & Mattila, K. (1997). Palveluseteli lasten päivähoitossa. Raportti valtakunnallisesta kokeilusta. STAKES. Raportteja 216. Jyväskylä: Gummerus.
- Heimo, E. (toim.) (2004). Asiakastyöstä asiakasprosesseiksi. Saatavana: http://www.harava.net/files/asiakastyosta_asiakasprosesseiksi.pdf 19.06.2007.
- Helakorpi, S. (2001). Koulutuksen strateginen ja operationaalinen suunnittelu. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1998). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Howard, V. A. & Scheffler, I. (1996). Work, Education & Leadership. Essays in the philosophy of education. New York: Peter Lang.
- Holma, T. (2007). Laatu koulutus. Koulutusmateriaali. Luento 18.9.2007, 25.9.2007. Forssa.
- Hujala, E. (2007). Johtajuuden menestystekijät. Varhaiskasvatusmessut 2007. Helsinki. 12.10.2007.
- Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V. Tauriainen, L. & Vartiainen, P. (1999). Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopistopaino. Oulu: Varhaiskasvatuskeskus.
- Hyvärinen, I. (2007). Mahdollisuus viedä lapsi päivähoitoon naapurikuntaan yleistyvä vähitellen. Helsingin sanomat. 24.2.2007, s. A5.
- Jussinmäki, C. (2004). Erityis päivähoito ja sen laatu Härmänmaalla henkilökunnan arvioimana. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Jyrhämä, R. (2004). Sisällön erittelyn mahdollisuuksia. Taulukkolaskentaohjelma analysoinnin apuna. Teoksessa Kansanen, P. & Uusikylä, K. (Toim.) (2004). Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Juva: Ps-Kustannus. S. 223-236.
- Järvinen, P. & Järvinen, A. (2004). Tutkimustyön metodeista. Tampere. Opinpajan kirja.
- Karila, K. (1997). Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. –Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Helsinki: Edita.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. R. (2002). Osaamisen johtaminen päiväkodissa. Lastentarha. Varhaiskasvatuksen ammattilehti. 3/2002, 28-31. Forssa: Painotalo Auranen.
- Kauppi, U. (2001). Päivähoitoa täydellä teholla. KuntaSuomi 2004 –tutkimuksia nro 31. Acta nro 140. Vaasan yliopisto ja Suomen kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon paino.
- Kempainen, E. (2002). Päivähoitosta puuttuu yhä laadunvalvonta. Lastentarhanopettajaliitto. Lastentarha. Varhaiskasvatuksen ammattilehti. 2/2002, 16-17. Forssa: Painotalo Auranen.

- Kiesiläinen, L. (2001). Oikealle väylälle. Teoksessa Venninen, T. & Nivarpää-Ampuja, H. (Toim.) 2001. Perttu muutoksessa. Päiväkodin kehitystarina. Juva: WS Bookwell Oy. 40-42.
- Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi. Auditointikäsikirja vuosille 2005-2007. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 4:2005. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Lecklin, O. (1999). Laatu yrityksen menestystekijänä. Helsinki: Kauppakaari.
- Lehtimäki, V. (toim.) (1998). Seutuyhteistyön käsikirja. Suomen kuntaliitto. Helsinki: kuntaliiton painatuskeskus.
- Lius, E. (suom.) (1993). Leikin, tutkin, opin. Toiminnan iloa esiopetukseen. Hämeenlinna: Kirjayhtymä. Alkuteos: Hohmann, M., Bernard, B. & Weikart, D. P. (1979). Young Children In Action. A Manual for Preschool Educators.
- Lumijärvi, I. & Jylhäsaari, J. (1999). Laatujohtaminen ja julkinen sektori. Laadun ja tuloksen tasapaino johtamishaasteena. Tampere: Tammer-Paino.
- Malin, M. (2006). Vanhempien arvioita kannattaa kysyä. Lastentarha 5/2006. S. 17-21. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Meltaus, A. & Peltoniemi, K. (2004). Kumppanuudella seutuyhteistyöhön. Teoksessa Anttila, M. & Rousu, S. (toim.) (2004) Haravalla kootut. Suomen kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto. Kerava: Savonia.
- Metsämuuronen, J. (2006). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteessä. 2. korjattu painos. Helsinki: International Methelp.
- Melhuish, E., C. & Moss, P. (edit.) (1991). Daycare for Young Children. International Perspectives. London: Routledge.
- Moss, P. (2000). The parameters of training. s. 106-114. Teoksessa: Penn, H. (toim.) (2000). Early Childhood Services. Theory, policy and practice. Buckingham: Open University Press.
- Nivala, V. (1999). Päiväkodin johtajuus. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. (1997). Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.
- Ofsted. Office for Standards in Education. (2003). The education of six year olds in England, Denmark and Finland. An international comparative study. Ofsted Publications Centre Office for standards in Education.
- Outinen, M., Holma, T. & Lempinen, K. (1994). Laatu ja asiakas. Laatutyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WSOY.

- Palola, E. (2000). Päivähoito ja esikoulu Belgiassa ja Alankomaissa. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Parrila, S. (2002). Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Oulun yliopisto. Oulu. Saatavilla <http://herkules oulu.fi/isbn9514268741/> > 11.12.2004
- Parrila, S. (2004). Laatu päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa. Teoksessa Alila, Kirsi & Ruokolainen, Risto (toim.) (2004) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2004:6. Helsinki: Edita.
- Pehkonen, L. (2007). Päivähoitopalvelut toimivat seudullisesti. Hankeraportti. Jyväskylän kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Lasten päivähoitopalvelut. Jyväskylä: Kopijyvä Oy. Saatavilla: http://www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisut/jyvaskyla/embeds/11509_seutuloppuraportti.pdf 18.06.2007
- Pollitt, C. & Bouckaert, G. (1995). Improving the Quality of Public Services: Quidelines for Success and Recipes for Failure. Paper presented at EGPA-conference. Tatzmannsdorf. Teoksessa Lumijärvi, Ismo & Jylhäsaari, Jussi (1999) Laatujohtaminen ja julkinen sektori. Laadun ja tuloksen tasapaino johtamishaasteena. Helsinki: Gaudeamus.
- Puolimatka, T. (2004). Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Tammi.
- Raivola, R. (2000). Tehoa vai laatua koulutukseen. Juva: WSOY.
- Raunio, K. (1999). Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perusteet ja käytännöt. Tampere: Gaudeamus.
- Research. Sage Publications: Thousand Oaks. 1-17. Teoksessa Metsämuuronen, J. (2001). Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia -sarja 4. International Methelp, Helsinki.
- Ryynänen, A. (2004). Kuntien ja alueiden itsehallinto –kehittämismallit. Helsinki: Edita.
- Sarala, U. & Sarala, A. (2001). Oppiva organisaatio. Oppimisen, laadun ja tuottavuuden yhdistäminen. 7. painos. Tampere: Tammer-Paino.
- Smith, N. L. (2007). Empowerment Evaluation as Evaluation Ideology. American Journal of Evaluation. Vol. 28 No. 2, June 2007, 169-178.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2007). Varhaiskasvatustutkimus ja varhaiskasvatuksen kansainvälinen kehitys. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan varhaiskasvatustutkimus ja kansainvälinen tilanne –jakson loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Teoksessa OECD (2006). Starting Strong II. Early Childhood Education and Care. Paris: OECD.
- Stakes. (2005). Varhaiskasvatuksen teemat ja arvioinnin kohteet. Laatukatsaus.

Stm. (2007). Varhaiskasvatustutkimus ja varhaiskasvatuksen kansainvälinen kehitys. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan varhaiskasvatustutkimus ja kansainvälinen tilanne –jaoksen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Strömmer, R. (1999). Henkilöstöjohtaminen. Helsinki: Edita.

Syrjäläinen, E. (1997). Arvioinnin avulla laatua kouluihin –markkinahumua vai koulurealismia. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja A 11/1997. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2006). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, R. (2001). Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2005). Stakes. Oppaita 56. Helsinki.

Varttua – Valoa 2003 – 2005. Saatavilla www-muodossa:

< http://www.stakes.fi/varttua/ajankohtaista/valoa_2003_2005.htm > 4.7.2004.

Webbredaction. (2006). Verkkotoimitus Webbredaction. Kunta- ja palvelurakennemuutos. Saatavilla www-muodossa

<http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;55264;55275;82183;82296. > 12.8.2007.

Vilka, H. (2005). Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

KYSELYLOMAKE VARHAISKASVATUKSEN LASTEN VANHEMILLE

Kyselylomakkeista on poistettu ylimääräiset välit ja fonttia on pienennetty alkuperäisiin verrattuna.

A. Taustatiedot

Kaikki vastaukset jäävät ainoastaan tutkijan käyttöön vastaajan anonymiteetti säilyttäen esim. kuntatieto luokitellaan pieni/suuri kunta tutkimustuloksissa. Taustatiedot ovat tarpeellisia tutkimuksen kannalta.

Vastaajan sukupuoli nainen
 mies

Vastaajan ikä: _____ vuotta

Päivähoidossa olevan lapsen ikä/lasten iät perheessänne: _____

Missä kunnassa lapsenne on päivähoidossa/esiopetuksessa? _____

Missä varhaiskasvatuksen toimipaikassa lapsenne on? perhepäivähoitajalla
 ryhmäperhepäiväkodissa
 päiväkodissa
 koulussa
 muu, missä? _____

Montako vuotta lapsenne on ollut päivähoidossa? _____

Montako perheenjäsentä talouteenne kuuluu? _____

Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin oman mielipiteenne mukaisesti.

B. Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen

1. Mitä asioita pidätte tärkeimpinä päivähoidon palveluissa?

Numeroikaa seuraavat asiat tärkeysjärjestykseen seuraavasti: 1= tärkein, 2= toiseksi tärkein, 3= kolmanneksi tärkein, 4= neljänneksi tärkein, 5 = viidenneksi tärkein jne.

_____ ryhmä koostuu saman ikäisistä lapsista	_____ pienet ryhmäkoot
_____ pysyvä henkilökunta	_____ tutut sijaiset tai tuttu varahoitopaikka
_____ toimiva yhteistyö vanhempien ja henkilökunnan välillä	_____ hoitopaikka on vanhempien toiveiden mukainen
_____ ammattitaitoinen henkilökunta	_____ muuta, mitä?

2. Mitä asioita pidätte tärkeimpinä varhaiskasvatuksen toiminnassa?

Numeroikaa seuraavat asiat tärkeysjärjestykseen seuraavasti: 1= tärkein, 2= toiseksi tärkein, 3= kolmanneksi tärkein, 4= neljänneksi tärkein, 5 = viidenneksi tärkein jne.

_____ toiminta lähtee lasten tarpeista	_____ toiminta on monipuolista
_____ huolehtiva perushoito	_____ lapset oppivat
_____ riittävästi leikkiaikaa	_____ turvallinen ympäristö
_____ lasten kanssa tehdään retkiä	_____ muuta, mitä?

Seuraavilla kysymyksillä kartoitetaan asioita, jotka ovat hyvin tai huonosti päivähoidossa. Voitte ajatella esim. kokemuksiinne päivähoitopalveluista tai lapsenne viihtymiseen liittyviä kokemuksia.

3. Mainitkaa kaikkein myönteisin kokemus, mikä Teillä on ollut lasten päivähoitosta?
4. Jos Teillä on ollut epämiellyttäviä kokemuksia päivähoitosta, millaisia ne ovat olleet?
5. Mikä on mielestänne laatua varhaiskasvatuksessa?

C. Varhaiskasvatuksen seutukunnallinen yhteistyö

6. Millaisissa asioissa tiedätte kuntanne tekevän varhaiskasvatukseen liittyvää yhteistyötä lähikuntien kanssa?

☐ yhteisiä tapahtumia lapsille	☐ yhteisiä tapahtumia vanhemmille
☐ yhteistä suunnittelua	☐ yhteisiä henkilökunnan koulutuksia
☐ yhteisiä vastuuhenkilöitä	☐ yhteisiä arviointimenetelmiä
☐ yhteisiä palveluja	☐ en tiedä ☐ muuta, mitä?

7. Millaisissa asioissa seutukuntien tulisi mielestänne tehdä yhteistyötä, jotta yhteistyö parantaisi kuntien palveluja ja varhaiskasvatuksen laatua?
8. Mitä mieltä olette kuntajaosta? Valitkaa vain **yksi** vaihtoehto.
- Seutukuntien pitäisi yhdistyä yhdeksi isommaksi kunnaksi
  - Kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä
  - Kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä, mutta tehdä tiivistä seudullista yhteistyötä
  - Jokin muu vaihtoehto, mikä?

9. Miten tärkeinä pidätte seuraavia asioita?

Vastatkaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä mielestänne sopivin vaihtoehto.

	ei lainkaan tärkeää	hieman tärkeää	ei tärkeää mutta ei merkitykse- töntäkään	melko tärkeää	erittäin tärkeää
1. Vanhempien pitäisi saada hakea hoitopaikka seutukunnallisesti esim. työpaikan läheltä	1	2	3	4	5
2. Päivähoitomaksujen perusteet ja hyvityskäytännöt pitäisi olla lähikunnissa samanlaiset	1	2	3	4	5
3. Neuvolan työntekijä voisi tulla lapsen yksilölliseen varhaiskasvatus keskusteluun	1	2	3	4	5
4. Päivähoidon sisällöllinen suunnitelma tulisi olla seutukunnallinen	1	2	3	4	5
5. Erityispäivähoidon seudullinen yhteistyö	1	2	3	4	5
6. Lasten ja päivähoitopaikan toimintaa dokumentoidaan	1	2	3	4	5
7. Vanhemmille pitäisi järjestää tilaisuuksia kasvatusaiheista	1	2	3	4	5
8. Perheille pitäisi järjestää perheilloja	1	2	3	4	5
9. Päivähoidon laatua pitäisi kehittää seutukunnallisesti yhdessä	1	2	3	4	5
10. Varhaiskasvatuksen yhteistyötä pitäisi tehdä yli kuntarajojen	1	2	3	4	5

10. Miten hyötyisitte kuntien tekemästä varhaiskasvatuksen yhteistyöstä?

D. Varhaiskasvatuksen nykytila

11. Seuraavassa kysytään näkemystänne siitä, miten kunnassanne toimivat seuraavat asiat varhaiskasvatuksessa?

Vastatkaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä mielestänne sopivin vaihtoehto.

	täysin eri mieltä	jossain määrin eri mieltä	en samaa mutta en eri mieltäkään	jossain määrin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Puitteet ja palvelun taso					
1. Päivähoitopaikan aukioloaika vastaa perheiden tarpeita	1	2	3	4	5
2. Henkilöstön ja lasten välinen suhdelu toteutuu lainmukaisesti	1	2	3	4	5
3. Päivähoitopaikassa on riittävästi sijaisia	1	2	3	4	5
4. Erityispäivähoidon palvelut ovat riittäviä	1	2	3	4	5
5. Henkilöstön vaihtuvuus ryhmässä on vähäistä	1	2	3	4	5
6. Päivähoidon resurssit ovat riittävät kunnassani	1	2	3	4	5
7. Leluja, välineitä ja materiaaleja on riittävästi	1	2	3	4	5
8. Vanhemmat voivat jättää lapsen päivähoitoon turvallisella mielin	1	2	3	4	5
Lasten tarpeet ja prosessit					
9. Lapset viihtyvät päivähoitossa	1	2	3	4	5
10. Päivähoitopaikassa on laatuun liittyvä asiakirja	1	2	3	4	5

11. Vanhemmat saavat vaikuttaa toimintaympäristöön	1	2	3	4	5
12. Lasten toimintaympäristö antaa mahdollisuuden monipuoliseen leikkiin ja toimintaan	1	2	3	4	5
13. Lasten/päivähoidon toimintaa dokumentoidaan	1	2	3	4	5
14. Lasten pienryhmätoimintaa korostetaan	1	2	3	4	5
15. Päivähoitopaikan toiminta lähtee lasten tarpeista	1	2	3	4	5
16. Lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuunnellaan	1	2	3	4	5
17. Lapsille annetaan positiivista palautetta	1	2	3	4	5
18. Toiminta on joustavaa, lapsen ehdoilla tapahtuvaa	1	2	3	4	5
19. Vapaata leikkiä ja ohjattua toimintaa on oikeassa suhteessa	1	2	3	4	5
20. Toiminta on mielikuvitusrikasta, elämyksiä ja kokemuksia tarjoavaa	1	2	3	4	5
Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö					
21. Vanhemmat osallistuvat päivähoidon toimivuuden arviointiin ja kehittämiseen	1	2	3	4	5
22. Perheiden yksilölliset tarpeet otetaan huomioon perheiden omaa asiantuntemusta arvostaen	1	2	3	4	5
23. Päivähoitopaikassa keskustellaan ja kirjataan lapsen opetus- ja kasvatussuunnitelmaa yhdessä perheen kanssa	1	2	3	4	5
24. Vanhempia kuunnellaan riittävästi	1	2	3	4	5
25. Vanhemmat saavat riittävästi palautetta lapsestaan	1	2	3	4	5
26. Hoitajilla ja vanhemmilla on hyvä ja avoin vuorovaikutussuhde	1	2	3	4	5
27. Vanhemmat tuntevat toisia ryhmän vanhempia	1	2	3	4	5
28. Tiedottaminen on riittävä	1	2	3	4	5
Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi					
29. Varhaiskasvatuksen organisaatio on toimiva ja tarkoituksenmukainen kunnassani	1	2	3	4	5
30. Tunnen päivähoitolain- ja asetuksen pääpiirteittäin	1	2	3	4	5
31. Päivähoidossa on riittävästi tietoa laadun kehittamisestä	1	2	3	4	5
32. Henkilökunta ymmärtää lasta	1	2	3	4	5
33. Henkilökunnalla on kyky ottaa vastaan palautetta	1	2	3	4	5
34. Henkilökunta ottaa asioita puheeksi	1	2	3	4	5
35. Henkilöstö on sitoutunut ja motivoitunut työhönsä	1	2	3	4	5
36. Henkilökunta on ammattitaitoista	1	2	3	4	5
37. Päivähoidon seutukunnallinen yhteistyö on riittävä	1	2	3	4	5
38. Suhtaudun varhaiskasvatuksen laatutyöhön positiivisesti	1	2	3	4	5
39. Laatutyö on varhaiskasvatuksen kehittämisen kannalta tärkeää työtä	1	2	3	4	5

Millaisen arvosanan antaisitte kuntanne varhaiskasvatukselle?

erinomainen   hyvin hyvä   hyvä   tyydyttävä   huono

E. Vapaat kommentit

Mitä muita ajatuksia Teillä on varhaiskasvatuksen laadusta ja seudullisesta yhteistyöstä sekä näiden kehittämisestä?

Kiitos vastauksistanne!

KYSELYLOMAKE VARHAISKASVATUKSEN TYÖNTEKIJÖILLE

Kyselylomakkeista on poistettu ylimääräiset välit ja fonttia on pienennetty alkuperäisiin verrattuna.

A. Taustatiedot

Kaikki vastaukset jäävät ainoastaan tutkijan käyttöön vastaajan anonymiteetti säilyttäen esim. kuntatieto luokitellaan pieni/suuri kunta tutkimustuloksissa. Taustatiedot ovat tarpeellisia tutkimuksen kannalta.

Vastaajan sukupuoli nainen
 mies

Vastaajan ikä: _____ vuotta

Ammatti: perhepäivähoitaja
 päivähoitaja, lähihoitaja, lastenhoitaja tai vastaava
 lastentarhanopettaja tai vastaava
 esimies, mikä? _____
 jokin muu, mikä? _____

Missä kunnassa olette töissä? _____

Miten pitkään olette työskennellyt päivähoitossa / esiopetuksessa? _____ vuotta

Miten pitkään olette työskennellyt kunnassa, jossa olette nyt työssä? _____ vuotta

Missä varhaiskasvatuksen toimipaikassa olette työssä? perhepäivähoitaja
 ryhmäperhepäivähoitokoti
 päiväkotia
 koulu
 muu

Oikaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin oman mielipiteenne mukaisesti.

B. Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen

1. Mitä asioita pidätte tärkeimpinä päivähoitopalveluissa?

Numeroikaa seuraavat asiat tärkeysjärjestykseen seuraavasti: 1= tärkein, 2= toiseksi tärkein, 3= kolmanneksi tärkein, 4= neljänneksi tärkein, 5 = viidenneksi tärkein jne.

_____ ryhmä koostuu saman ikäisistä lapsista	_____ pienet ryhmäkoot
_____ pysyvä henkilökunta	_____ tutut sijaiset tai tuttu varahoitopaikka
_____ toimiva yhteistyö vanhempien ja henkilökunnan välillä	_____ hoitopaikka on vanhempien toiveiden mukainen
_____ ammattitaitoinen henkilökunta	_____ muuta, mitä?

2. Mitä asioita pidätte tärkeimpinä varhaiskasvatuksen toiminnassa?

Numeroikaa seuraavat asiat tärkeysjärjestykseen seuraavasti: 1= tärkein, 2= toiseksi tärkein, 3= kolmanneksi tärkein, 4= neljänneksi tärkein, 5 = viidenneksi tärkein jne.

_____ toiminta lähtee lasten tarpeista	_____ toiminta on monipuolista
_____ huolehtiva perushoito	_____ lapset oppivat
_____ riittävästi leikkiaikaa	_____ turvallinen ympäristö
_____ lasten kanssa tehdään retkiä	_____ muuta, mitä?

3. Mitkä ovat kuntanne vahvuuksia päivähoitossa?

4. Mitä asioita kuntanne päivähoitossa pitäisi muuttaa/kehittää?

5. Mikä on mielestänne laatua varhaiskasvatuksessa?

6. Kaipaisitteko enemmän tukea varhaiskasvatuksen sisällön kehittämiseen?

- en
 kyllä, missä asioissa?

7. Millaisia arviointimenetelmiä kuntanne varhaiskasvatuksessa käytetään?

- asiakastytyväisyyskyselyt tilastolliset arvioinnit
 henkilökunnan tyytyväisyyskyselyt lasten tekemä arviointi
 laadun arviointi vertaisarviointi
 muita, mitä?

8. Käsitelläänkö arviointien tuloksia työyhteisössänne? kyllä ei

9. Miten toivoisitte arviointimenetelmien kehittyvän

- a) omassa kunnassanne?
b) seutukunnallisesti?

10. Kuinka monta täydennyskoulutuspäivää Teillä oli viime vuonna? _____
11. Keskustellaanko koulutuspäivien asioista työyhteisössänne? kyllä ei
12. Miten toivoisitte koulutuspäiviin liittyvän työskentelyn kehittyvän?

C. Varhaiskasvatuksen seutukunnallinen yhteistyö

13. Millaisissa asioissa kuntanne tekee varhaiskasvatukseen liittyvää yhteistyötä lähikuntien kanssa?
☐ yhteisiä tapahtumia lapsille	☐ yhteisiä tapahtumia vanhemmille
☐ yhteistä suunnittelua	☐ yhteisiä henkilökunnan koulutuksia
☐ yhteisiä vastuuhenkilöitä	☐ yhteisiä arviointimenetelmiä
☐ yhteisiä palveluja	☐ en tiedä
☐ muuta yhteistyötä, mitä?	
14. Millaisissa asioissa seutukuntien tulisi mielestänne tehdä yhteistyötä, jotta yhteistyö parantaisi kuntien palveluja ja varhaiskasvatuksen laatua?
15. Mitä mieltä olette kuntajaosta? Valitkaa vain **yksi** vaihtoehto.
- Seutukuntien pitäisi yhdistyä yhdeksi isommaksi kunnaksi
- Kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä
- Kuntien pitäisi pysyä itsenäisinä, mutta tehdä tiivistä seudullista yhteistyötä
- Jokin muu vaihtoehto, mikä?

16. Miten tärkeinä pidätte seuraavia asioita?

Vastatkaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä mielestänne sopivin vaihtoehto.

	ei lainkaan tärkeää	hieman tärkeää	ei tärkeää mutta ei merkitykse- töntäkään	melko tärkeää	erittäin tärkeää
1. Vanhempien pitäisi saada hakea hoitopaikka seutukunnallisesti esim. työpaikan läheltä	1	2	3	4	5
2. Päivähoitomaksujen perusteet ja hyvityskäytännöt pitäisi olla lähikunnissa samanlaiset	1	2	3	4	5
3. Neuvolan työntekijä voisi tulla lapsen yksilölliseen varhaiskasvatus keskusteluun	1	2	3	4	5
4. Päivähoidon sisällöllinen suunnitelma tulisi olla seutukunnallinen	1	2	3	4	5
5. Erityispäivähoidon seudullinen yhteistyö	1	2	3	4	5
6. Lasten ja päivähoitopaikan toimintaa dokumentoidaan	1	2	3	4	5
7. Vanhemmille pitäisi järjestää tilaisuuksia kasvatusaiheista	1	2	3	4	5
8. Perheille pitäisi järjestää perheiltoja	1	2	3	4	5
9. Päivähoidon laatua pitäisi kehittää seutukunnallisesti yhdessä	1	2	3	4	5
10. Varhaiskasvatuksen yhteistyötä pitäisi tehdä yli kuntarajojen	1	2	3	4	5

D. Varhaiskasvatuksen nykytila

17. Seuraavassa kysytään näkemystänne siitä, miten kunnassanne toimivat seuraavat asiat varhaiskasvatuksessa?

Vastatkaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä mielestänne sopivin vaihtoehto.

	täysin eri mieltä	jossain määrin eri mieltä	en samaa mutta en eri mieltäkään	jossain määrin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Puitteet ja palvelun taso					
1. Päivähoitopaikan aukioloaika vastaa perheiden tarpeita	1	2	3	4	5
2. Henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku toteutuu lainmukaisesti	1	2	3	4	5
3. Päivähoitopaikassa on riittävästi sijaisia	1	2	3	4	5
4. Erityispäivähoidon palvelut ovat riittäviä	1	2	3	4	5

5. Henkilöstön vaihtuvuus ryhmässä on vähäistä	1	2	3	4	5
6. Päivähoidon resurssit ovat riittävät kunnassani	1	2	3	4	5
7. Leluja, välineitä ja materiaaleja on riittävästi	1	2	3	4	5
8. Vanhemmat voivat jättää lapsen päivähoidon turvallisin mielin	1	2	3	4	5
Lasten tarpeet ja prosessit					
9. Lapset viihtyvät päivähoidossa	1	2	3	4	5
10. Päivähoitopaikassa on laatuun liittyvä asiakirja	1	2	3	4	5
11. Vanhemmat saavat vaikuttaa toimintaympäristöön	1	2	3	4	5
12. Lasten toimintaympäristö antaa mahdollisuuden monipuoliseen leikkiin ja toimintaan	1	2	3	4	5
13. Lasten/päivähoidon toimintaa dokumentoidaan	1	2	3	4	5
14. Lasten pienryhmätoimintaa korostetaan	1	2	3	4	5
15. Päivähoitopaikan toiminta lähtee lasten tarpeista	1	2	3	4	5
16. Lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuunnellaan	1	2	3	4	5
17. Lapsille annetaan positiivista palautetta	1	2	3	4	5
18. Toiminta on joustavaa, lapsen ehdoilla tapahtuvaa	1	2	3	4	5
19. Vapaata leikkiä ja ohjattua toimintaa on oikeassa suhteessa	1	2	3	4	5
20. Toiminta on mielikuvitusrikasta, elämyksiä ja kokemuksia tarjoavaa	1	2	3	4	5
Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö					
21. Vanhemmat osallistuvat päivähoidon toimivuuden arviointiin ja kehittämiseen	1	2	3	4	5
22. Perheiden yksilölliset tarpeet otetaan huomioon perheiden omaa asiantuntemusta arvostaen	1	2	3	4	5
23. Päivähoitopaikassa keskustellaan ja kirjataan lapsen opetus- ja kasvatussuunnitelmaa yhdessä perheen kanssa	1	2	3	4	5
24. Vanhempia kuunnellaan riittävästi	1	2	3	4	5
25. Vanhemmat saavat riittävästi palautetta lapsestaan	1	2	3	4	5
26. Hoitajilla ja vanhemmilla on hyvä ja avoin vuorovaikutussuhde	1	2	3	4	5
27. Vanhemmat tuntevat toisia ryhmän vanhempia	1	2	3	4	5
28. Tiedottaminen on riittävä	1	2	3	4	5
Henkilökunnan ammatillisuus ja hyvinvointi					
29. Varhaiskasvatuksen organisaatio on toimiva ja tarkoituksenmukainen kunnassani	1	2	3	4	5
30. Tunnen päivähoitolain- ja asetuksen pääpiirteittäin	1	2	3	4	5
31. Päivähoidossa on riittävästi tietoa laadun kehittamisestä	1	2	3	4	5
32. Henkilökunta ymmärtää lasta	1	2	3	4	5
33. Henkilökunnalla on kyky ottaa vastaan palautetta	1	2	3	4	5
34. Henkilökunta ottaa asioita puheeksi	1	2	3	4	5
35. Henkilöstö on sitoutunut ja motivoitunut työhönsä	1	2	3	4	5
36. Henkilökunta on ammattitaitoista	1	2	3	4	5
37. Päivähoidon seutukunnallinen yhteistyö on riittävä	1	2	3	4	5
38. Suhtaudun varhaiskasvatuksen laatutyöhön positiivisesti	1	2	3	4	5
39. Laatutyö on varhaiskasvatuksen kehittämisen kannalta tärkeätä työtä	1	2	3	4	5

Millaisen arvosanan antaisitte kuntanne varhaiskasvatukselle?

erinomainen   hyvin hyvä   hyvä   tyydyttävä   huono

E. Vapaat kommentit

Mitä muita ajatuksia Teillä on varhaiskasvatuksen laadusta ja seudullisesta yhteistyöstä sekä näiden kehittämisestä?

Kiitos vastauksistanne!

PROSENTTIJAKAUMAT VARHAISKASVATUKSEN NYKYTILASTA JA SEUDULLISISTA YHTEISTYÖKOHTEISTA

Työntekijöiden ja lasten vanhempien näkemyksiä kunnan varhaiskasvatuksen nykytilasta. Arviointiasteikko yhdestä viiteen: 1=täysin eri mieltä, 2=jossain määrin eri mieltä, 3=en samaa mutta en eri mieltäkään, 4= jossain määrin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Taulukkoon on lisätty 6=ei vastausta. Tulokset on ilmoitettu prosentteina.

	1	2	3	4	5	6	yht
päivähoitopaikan aukioloaika	1	11	4	35	49		100
henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku riittävästi sijaisia	1	17	12	47	23		100
riittävät erityispäivähoidon palvelut	8	26	21	37	7	1	100
henkilöstön vaihtuvuus ryhmässä vähäistä	3	16	43	26	11	1	100
päivähoidossa on riittävät resurssit	2	20	18	36	23	1	100
leluja, välineitä ja materiaaleja on riittävästi	7	25	21	38	7	2	100
lapsen voi jättää päivähoidon turvallisin mielin	3	21	14	41	19	2	100
		1	1	27	71		100
lapset viihtyvät päivähoidossa			1	40	59		100
päivähoitopaikassa on laatuasiakirja	4	9	30	25	22	10	100
vanhemmat saavat vaikuttaa toimintaympäristöön	12	26	34	20	6	2	100
toimintaympäristö mahdollistaa monipuolisen leikin	1	9	15	56	19		100
toimintaa dokumentoidaan	2	7	31	42	14	4	100
pienryhmätoimintaa korostetaan	1	5	29	43	21	1	100
toiminta lähtee lasten tarpeista	1	1	16	52	30		100
lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuunnellaan		2	6	47	45		100
lapsille annetaan positiivista palautetta		2	8	48	42		100
toiminta on joustavaa, lasten ehdoilla tapahtuvaa		6	10	60	24		100
vapaan leikin ja ohjatun toiminnan suhde sopiva		3	12	52	33		100
toiminta on elämyksiä ja kokemuksia tarjoavaa		4	7	58	31		100
vanhemmat osallistuvat arviointiin ja kehittämiseen	2	14	35	41	8		100
perheiden yksilöllisyys huomioidaan	1	7	24	49	19		100
opetus- ja kasvatussuunnitelmat ovat käytössä	1	4	12	29	54		100
vanhempia kuunnellaan riittävästi	1	4	12	49	34		100
vanhemmat saavat riittävästi palautetta lapsestaan	2	5	14	52	27		100
hoitajilla ja vanhemmilla on avoin vuorovaikutussuhde	1	1	9	45	44		100
vanhemmat tuntevat toisia ryhmän vanhempia	1	10	22	52	15		100
tiedottaminen on riittävää	1	4	16	49	30		100

varhaiskasvatusorganisaatio on								
tarkoituksenmukainen	1	5	25	47	19	3	100	
tunnen päivähoitolain ja -asetuksen pääpiirteittäin	4	10	17	50	19		100	
päivähoidossa riittävästi tietoa laadun								
kehittämisestä	4	34	45	16	1		100	
henkilökunta ymmärtää lasta		1	5	55	38	1	100	
henkilökunnalla on kyky ottaa vastaan palautetta		6	8	53	33		100	
henkilökunta ottaa asioita puheeksi		8	11	50	30	1	100	
henkilökunta on sitoutunut ja motivoitunut työhön		2	8	44	45	1	100	
henkilökunta on ammattitaitoista		2	6	38	52	2	100	

SEUDULLISEN YHTEISTYÖN KOHTEITA

Työntekijöiden ja lasten vanhempien mielipiteet seudullisten yhteistyökohteiden tärkeydestä alla mainituissa asioissa. Tulokset on ilmoitettu prosentteina. Keskiarvo on ilmoitettu oikean puoleisessa sarakkeessa. Arviointiasteikko yhdestä viiteen: 1=ei lainkaan tärkeää, 2=hieman tärkeää, 3=ei tärkeää mutta ei merkityksentäkään, 4=melko tärkeää ja 5=erittäin tärkeää.

	1	2	3	4	5	6	ka
vanhempien pitäisi saada hakea hoitopaikka							
seutukunnallisesti esim. työpaikan läheltä	7	11	33	32	17	100	3,4
päivähoitomaksujen perusteet ja hyvityskäytännöt pitäisi olla							
lähikunnissa samanlaiset	1	6	12	48	32	1	100
neuvolan työntekijä voisi tulla lapsen yksilölliseen							
varhaiskasvatus keskusteluun	5	14	30	35	16	100	3,4
päivähoidon sisällöllinen suunnitelma tulisi olla							
seutukunnallinen	5	13	41	37	4	100	3,2
erityispäivähoidon seudullinen yhteistyö	0	3	13	63	21	100	4
lasten ja päivähoitopaikan toimintaa dokumentoidaan							
vanhemmille pitäisi järjestää tilaisuuksia kasvatusaiheista	1	5	26	49	19	100	3,8
perheille pitäisi järjestää perheilloja							
päivähoidon laatua pitäisi kehittää seutukunnallisesti yhdessä	4	17	30	36	13	100	3,4
varhaiskasvatuksen yhteistyötä pitäisi tehdä yli kuntarajojen	1	6	25	55	13	100	3,7
	2	7	26	48	17	100	3,7